ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
ޤައުމީ ތަރައްޤީ އ އި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން
21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އައު އިމ ރ ތް (ކޮ މިޓީކުރ ކޮޓަރި)5
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު؛ ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢަބްދުاله{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
` ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކަ ކޮމިޓީ ގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް މަރުޙަބާ
ދަންނަވަން. މި ވަގުތު ކޮމިޓީއަށް ހާޒިރުވެވަޑައިގަން ތިއްބެވީ ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ދިއްގަރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު،
ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަދި އަޅުގަނޑު ބާރަށު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ
މަސައްކަތަކަށް މި އޮތީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ 2021 ވަނަ އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓު ހުށަހެޅުން.
އެހެންވީމާ، މިހާހިސާބުން މިނިސްޓް ރީގެ ބޭފުޅުންނަށް ކޮމިޓީއަށް ދަންނަވާލަދިނުމަށް އިދާރީ ބޭފުޅުން އަރިހުން
އެދެން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ` ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކަ ކޮމިޓީގެ މިއަދުގެ ބައްދަލުވުމަށް މިނިސްޓްރީ
އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުން ވަޑައިން ތިއްބެވި މިނިސްޓަރާއި މިނިސްޓަރުގެ ޓީމަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. މިނިސްޓްރީ ގެ
ފަރާތުން މިއަދުގެ ބައްދަލުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަންނަވަނީ މިނިސްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ޢަބްދުއްރަޝީދު، ސްޓޭޓް
މިނިސްޓަރ ފާޠިމަތު ނަޞީރު، ސްޓޭޓް މިނިސްޓަރ މުޙައްމަދު އިޙްސާން، ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ އިބްރާހީމް އާޞިފް
ރަޝީދު، ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ފާޠިމަތު ޢައްޒަ، ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރް ޔަމް ނާސިރު، އާދިލާ ރުޝްދީ ސީނިއަރ
އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން އެނަލިސްޓް، ނައުޝާދު އިބްރާހީމް ސީނިއަރ ޕޮލިސީ ޑައިރެކްޓަރ، އަޙްމަދު ޢަލީ
ޕަރމަނަންޓް ސެކް ރެޓަރީ. އޮޑިޓު އޮފީހުގެ ފަރާތުން މިއަދުގެ ބައްދަލުވުމުގައި ބައިވެރިވަޑައިގަންނަވަނީ ޙަ އްވާ
ޖައްނަތު މެނޭޖަރ، މުޙައްމަދު އުސާމް ސީނިއަރ އޮޑިޓަރ. ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް އަދިވެސް އެއްފަހަރު މަރުޙަބާ
ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ މިއަދުގެ މަސައްކަތަކަށް މި އޮތީ މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ މިދިޔަ އަހަރުގެ
އަހަރީ ރިޕޯޓު މި ކޮމިޓީއާ ހިއްސާކުރެއްވުން. އަހަރީ ރިޕޯޓު ހިއްސާކުރައްވާ ނިންމުމުން ކޮމިޓީ ރިޕޯޓާ ގުޅޭގޮތުން
އަދި އެއަށް، މަސައްކަތްތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ގުޅޭ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރުން މަޢުލޫމާތެއް ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާނަމަ
ނޫނީ އިތުރު ސުވާލެއް އޮތް ނަމަ ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރު ޞަތު ހުޅުވައިލެވޭނެ. އެހެންވީމާ، މިހާހިސާބުން އަޅުގަނޑު
ފުރުޞަތު އަރުވަން މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން އެ ރިޕޯޓު ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވުމަށް.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނާ ކުރިމަތިވީ 2020 ވަނަ އަހަރުގައި ދިމާވި
ކޮވިޑުގެ ދަތި ހާލަތާ ގުޅިގެން އެ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ދިގުދަންމާލައި ރައްކަތެރިކަމާއެކު
1

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ދަރިވަރުން ސްކޫލަށް ހާޒިރުކޮށްގެން ކިޔަވައިދިނުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ކުރަމުންދިޔަ މަސައްކަތާއެކު 2021 ވަނަ
އަހަރުގެ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގެ އެންމެ ބޮޑު ކާމިޔާބީއެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަނީ ހުރިހާ ކުދިން
ރައްކާތެރިކަމާއެކު ސްކޫލަށް ހާޒިރުކޮށްގެން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފުރުޞަތު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަހިކޮށްދެވުން އަދި
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން މުޅި ސަރަޙައްދުން ވެސް ދިވެހިރާއްޖެ މިއީ ފުރަތަމަ ޤައުމު އެގޮތަށް ހުރިހާ ކުދިން
ސްކޫލަށް ހާޒިރުކޮށްގެން ކިޔަވައިދިނުން ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. ދެން 2021 ވަނަ އަހަރު ދަރިވަރުންނަށް ދެވޭ
ތަޢުލީމުގެ ފެންވަރު ރަނގަޅުކުރުމަށާއި ދަރިވަރުން ދިރިއުޅޭ ރަށާ ވީހާ ވެސް ގާތަކުން ހުރިހާ މަރުޙަލާތަކެއްގެ
ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދިޔަ. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ސެޓެ ލައިޓު
ނިޒާމުން ސްކޫލުތައް ނެތް ރަށްރަށުގައި ކިޔަވައިދޭން ފެށުން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން. އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން
އޭލެވެލަށް ކިޔެވޭނެ ގޮތް ހުރިހާ އަތޮޅުތަކަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަހިކޮށްދެވުނު. ދެން އެންމެ ބޮޑު އެއްކާމިޔާބު ގެ
ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނީ 2021 ވަނަ އަހަރުގެ އޮކްޓޫބަރު މަހު އޮ ގަސްޓު 10 ވަނަ ދުވަހު އަޅުގަނޑުމެން
ޢަމަލުކުރަން ފެށި ތަޢުލީމީ ގާނޫނު. ދެން ތަޢުލީމީ ގާނޫނާ ގުޅިގެން ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން
މިހާރުވަނީ ކޮށް ނިމިފަ. ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަޢުދުތައް ފުއްދުމުގެ ގޮތުން ވަރަށް ގިނަ
މަސައްކަތްތަކެއް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. އަޅުގަނޑުގެ ޓީމުން ތިޔަ ބޭފުޅުންނާ ހިއްސާކޮށްލަދެއްވާނެ ވަކިވަކި
ޑިޕާޓްމަންޓް ސެކްޝަންތަކުން ކުރައް ވަމުންދިޔަ މަސައްކަތް. މުޤައްރިރުގެ އިޒުނަފުޅާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ޓީމާ
ހަވާލުކޮށްލާނަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ނަން ވިދާޅުވެފައި އެ ބޭފުޅެއްގެ މަޤާމު ވެސް ވިދާޅުވެފައި، އެއީ ރެކޯޑަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން
ޔައުމިއްޔާގައި ނޯޓުކުރަންޖެހޭތީވެ، ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް އިބްރާހީމް އާޞިފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. އަޅުގަނޑު އިބްރާހީމް އާސިފް ރަޝީދު، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ
ޕްލޭނިންގ ޑިވިޜަނާ ހަވާލުވެގެން ހުރި ކުއްޖެއް އިނގޭތޯ. މި ޑިވިޜަންގެ މައިގަނޑު މަސައްކަތަކީ މިނިސްޓަރ
ކަނޑައަޅުއްވާ ސިޔާސަތުތައް އެކުލަވާލައި އެ ސިޔާސަތުތައް ތަންފީޒުކުރުމަށް ސެކްޝަންތަކާ އެއްކޮށް މަސައްކަތްކޮށް
އެ އިމްޕްލިމެންޓޭޝަންގެ ބައި ކުރިއަށް ގެންދިއުން. އެހެންވީމާ، މައިގަނޑު މަސައްކަތެއް ގޮތުގައި މިދިޔަ އަހަރު
2

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކުރެވުނީ ތަޢުލީމީ ގާނޫނީ ތަންފީޒުވުމާ ގުޅިގެން އެ މި ގާނޫނު އިމްޕްލިމަންޓްކުރުމަށް ބޭނުންވާ ސިޔާސަތުތައް
އެކުލަވާލައި ސެކްޝަންތަކާ އެއްކޮށް މަސައްކަތްކުރުން. ހަމަ އެއާއެއްކޮށް މިދިޔަ އަހަރު ސްކޫލުގައި ކިޔަވައިދިނުން
ނިއު ނޯމަލްއަށް ކޮވިޑާއެކު ފެށުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރު ސްކޫލުތަކަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން 24 އުސޫލެއް
ހަދައި ތަންފީޒުކުރަން ފެށުނު. އަދި މި ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަށް ނިސްބަވާ ގޮތަށް 16 އުސޫލެއް ހަދައި
ސްކޫލުތަކާ އެއްކޮށް ހިއްސާކުރެވި އެ ތަންފީޒުކުރަން ފެށުނު. މި ދަންނަވާހެން މިހާ ބައިވަރު އުސޫލުތަކެއް މިދިޔަ
އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން އަލަށް ތަޢާރަފުކުރަން ޖެހުނީ ނިއު ނޯމަލްއާ އެއްކޮށް އެ ކޮވިޑުގެ ހާލަތުން އަރައިގަތުމަށް
ޓަކައި ސްކޫލުތައް އަލުން ހުޅުވައި ރައްކާތެރިކަމާ އެއްކޮށް ކިޔަވައިދިނުން ކުރިއަށް ގެންދިނުމަށް ފެއްޓުމަށް ޓަކައި
ހެދުނު އުސޫލުތަކެއް މިއީ. ދެން މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި ފުރުޞަތު ހޯދައިދެވިފައި ނޫނީ
ކިޔަވަމުން ގެންދިޔަ ކުދިންގެ އަދަދުތަކަށް ބަލާއިރު އެލް.ކޭ.ޖީ، ޔޫ.ކޭ.ޖީގައި 15895 ދަރިވަރުން ކިޔަވަމުން ގެންދިޔަ.
އަދި ގްރޭޑް 1 އިން 6 އަށް 44547 ދަރިވަރުން ކިޔަވަމުން ގެންދިޔަ. ގްރޭޑް 7 އިން 8 އަށް 13962 ދަރިވަރުން.
ގްރޭޑް 9 އެއް 10 އެއްގައި 11782 ދަރިވަރުން އަދި 12 ،11 ގައި 3411 ދަރިވަރުން. ޖުމުލަ 89497
ދަރިވަރުން. މި ޖުމުލަތަކަކީ ސަރުކާރު ސްކޫލުތަކާއި ޕްރައިވެޓް ސްކޫލުތައް ހިމެނިގެން އެކު މި ނެގިފައި އޮތް
އަދަދެއް. ދެން އަޅުގަނޑު މި ހިއްސާކޮށްލަނީ އޯލެވަލް 5 މާއްދާއިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ މާއްދާތަކުން ބައިވެ ރިވި
ދަރިވަރުން ތެރެއިން ފާސްވި އަދަދުތައް. އަޅުގަނޑުމެން މީގައި ފާހަގަކޮށްލާނީ 2010 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2020
ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ފާޅުކޮށްފައި އިންނާނެ 2020 ވަނަ އަހަރުގެ ނަތީޖާ. މީގައި
އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ އެއީ ތި ބޭފުޅުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ 18 ،2017 ގައި ވެސް
ސްޕައިކެއް. މި ސްޕައިކަކީ އަސްލުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ރިޔަލް އެއްޗެއް ގޮތުގައެއް ނޫން ފާހަގަކުރީ. އެއީ
18 ،2017 ގައި ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތަށް ގެނެވުނު ބަދަލުތަކެއްގެ ސަބަބުން ބައެއް ގިނަ އަދަދުގެ ކުދިންނަކީ އޯލެވެ ލް
ނަހަދާ އެހެންނަމަވެސް، އެހެން ގޮތްގޮތަށް ނިންމާ އިމްތިޚާ ނުތަކެއް ނުވަތަ ކޯސްތަކެއް ހަދަމުންދިޔަ ކުދިން. އެއީ
ދަސްވާރު ޕްރޮގްރާމާ އަދި އެހެން ވެސް ސެޓްފިކެޓް ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ހަދަމުން ދިޔައީ. އަދި އެ އެއްޗެހީގެ
އިކުއިވި ލެންސީ ފަހަކަށް ހަދާފައި ހުރީމަ އެ ތަންތަން އެގޮތަށް ދެއްކިފައި، މީގައި މި ހިސާބުތަކުގައި ދެއްކިފައި
ހުރީ. ދެން 20 ،19 ،2018 މި 69 އިން ފެށިގެން ޕަސަންޓޭޖު ގޮއްސަ މި ހުރީ. ދެން ތަޢުލީމު ދިނުމުގެ މި
ތަފާތު ގޮތްތައް ބޭނުންކުރަން ދެންމެ މިނިސްޓަރު ވިދާޅުވިހެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މިއިން ކުއްޖަކު ވެސް އެ
ކުއްޖެއްގެ ރަށުގައި ހުރެގެން އެންމެ ގާތުން ތަޢުލީމު ލިބޭނެ ފުރުޞަތު ފަހިކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި މަލްޓިގްރޭޓް ކުރެވުނު
ހަމަ މި ގެންދެވުނު ކުރިއެކޭ އެއްގޮތަށް. އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ސެޓެލައިޓް މަފްހޫމް ތަޢާރަފުކުރެވުނު.
3

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ސެޓެލައިޓް މަފްހޫމުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދިޔަ އަހަރު މުޅިން އަލަށް ދެ ސްކޫލެއްގައި ކިޔަވައިދޭން، ދެ
ރަށެއްގައި ކިޔަވައިދޭން ފެށުނު. އެއީ ބ.އަތޮޅު ފެހެންދޫއާއި ވ.އަތޮޅު ތިނަދޫގައި. މި ސްކޫލުތަކުއި ކިޔަވައިދިނުމަށް
ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ސްޓައިޓް އޮފް ދަ އާޓްސް އިކުއިޕްމަންޓްސް ބޭނުންކުރަމުން ގެންދިޔައިން. އެއީ ކޮންމެ
ކުއްޖަކަށް ކްރޯމް ބުކެއް ދީގެން އަދި ހަމަ އެއާއެކު މާލެގައި ހަބްސް، ހަބެއް ގާއިމުކޮށްފައި ފެންވަރު ރަނގަޅު
ޓީޗަރުން އެ ހަބްގައި ތިއްބަވައިގެން މަސައްކަތްކުރަމުން ގެންދިޔައީ. ކުދިންނަށް ޕްރީ ސްކޫލުން ފެށިގެން ގްރޭޑް 8
އާ ހަމައަށް މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދެމުން ގެންދިޔައީ. ގެންދިޔައިރު މި އަހަރު ތެރޭގައި
ޓީޗަރުން މި ސްކޫލުތަކަށް ދިއުމާ އަދި ކުދިންނަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ޓެކްސް ފޮތާއި ހުރިހާ އެއްޗެއް އޮންލައިންކޮށް
ބޭނުންކުރަމުން ދިޔައީ. ދެން މި އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން އޭތި އިތުރަށް ފުޅާކުރެވިފައިވަނީ. ދެން މިނިސްޓްރީ އޮފް
އެޑިޔުކޭޝަން ނުވަތަ އަދި މި ދާއިރާގެ ހިސާބު، ތަފާސްހިސާބުތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންޓަރނޭޝަނަލީ ވެސް
ޕަބްލިޝްކުރަން. އެގޮތުން ޔުނެސްކޯގެ ޔޫ.އައި.އެސްގެ އިސްކިޑް ރިޕޯޓު މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ގަވާއިދުން ޝާއިޢުކުރާ
އެއްޗެއް އަދި އެ ކޮޅަށް ފޮނުވާ އެއްޗެއް. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރާ މީމިސް މިހާރު ރާއްޖޭގެ 316 ސްކޫލެއްގައި
އެއީ ސަރުކާރު ސްކޫލުތަކާއި ޕްރައިވެޓް ސްކޫލުތައް ހިމެނޭ ގޮތަށް ބޭނުންކުރަމުން މިހާރު ގެންދޭ. އަޅުގަނޑުމެން
355 ސްކޫލު މި ބޭނުންކުރަމުން ގެންދިޔަ. އަޅުގަނޑުމެން މީމިސް ބޭނުންކުރަން ފެށިއިރު އަޅުގަނޑުމެން
ތަމްރީނުތައް ދެމުންގެންދިޔައީ ސީދާސީދާ ސްކޫލުތަކަށް ގޮސްގެން ނުވަތަ މުވައްޒަފުން ގެނެސްގެން ތަމްރީނުކުރަމުން
ދިޔައީ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ވާނެ 2021 ވަނަ އަހަރު ތެރޭގައި ޔޫޓިއުބް ޗެނަލެއް، މީމިސް
ޔޫޓިއުބް ޗެނަލެ އް ގާ އިމުކޮށް އެ ޗެނަލްގައި ސެ ލްފް ލާނިންގ ވީޑިއޯ ކްލިޕްސްތަކެއް ފޯރުކޮށްދޭން ފަށާފަ. އޭގެ
ދަށުން މިހާރު މި ސްކޫލަށް އަލަށް ޖޮއިންކުރާ ޓީޗަރެއް ވެސް އަދި އެހެން މުވައްޒަފުންނަށް ވެސް ބޭނުންވާ
ޓްރެއިނިންގތައް ލިބިގެންދާ ގޮތަށް އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެހިފައި މިހާރުވާނީ. އެ ފެށުނުއިރު އަޅުގަނޑުމެން އަނެއްހެން
އައްޑޫ ސިޓީއާއި މާލޭ ސިޓީގައި އަދި ރާއްޖޭގެ މި ދެ ސިޓީގައި އަޅުގަނޑުމެން ފިޒިކަލީ ޓްރެއިނިންގތައް ހިންގިން .
ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އޮންލައިންކޮށް ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގިން. އޭގެ ތެރެއިން މިހާރު ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ރާއްޖޭގެ އަތޮޅުތަކުގެ 47 ފޯކަލް ޕޮއިންޓްސް ޓްރެ އިންކުރެވި އެއީ އެ މީހުންނަކީ އެ އަތޮޅެއްގެ
އިތުރަށް ބޭނުންވާ ޓްރެއިނިންގ ގެންދެވޭ ފެންވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން ތަމްރީނުކޮށްފައި ތިބޭނެ. ދެން މާލޭގެ 18 ޕްރީ
ސްކޫލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ފިޒިކަލް ޓްރެއިނިންގ ހިންގަ އިދީފައިވާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަޢުލީމީ ސިޔާސަ ތު
ތަންފީޒުކުރުމަށް ޓަކައި އިތުރަށް އެޑިޔުކޭޝަން ސެކްޓަރ ޕްލޭންގައި ހިމެނޭ ބައި، ސެޕް ތަމްސީލުކުރުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެން ޖީ.ޕީ.އީގެ ފަންޑްސް އެހީތެރިކަން ހޯދައިގެން މި 3.1 މިލިއަން ޑޮލަރުގެ ޕްރޮޖެކްޓެއް 2020 ވަނަ
4

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަހަރު ފަށައިގެން 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ތަންފީޒުކުރަމުން މި ދަނީ. އޭގެ ތެރޭގައި 3.1 މިލިއަން
ޑޮލަރުގެ ޕްރޮޖެކްޓެއް. މީގައި އަޅުގަނޑުމެން ސެޕް، މި އީ.އެސް.ޕީގެ އެ އެޑިޔުކޭޝަން ސެކްޓަރ ޕްލޭންގެ ހިމޭނެ
މައިގަނޑު ހަތަރު ގޯލުގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިންމު އެއް ގޯލު ކަމަށްވާ، "އިމްޕްރޫވް ލާނިންގ ފޮރ އޯލް ތްރޫ
"
އިކުއިޓަބަލް އެކްސެސް އެންޑް ކޮލިޓީ އެޑިޔު ކޭޝަން މި ޕްރޮޖެކްޓުގެ މައިގަނޑު ޓާގެޓަކަށް. މި ޓާގެޓުގެ ތެރޭގައި
އަޅުގަނޑުމެން ޚާއްޞަކޮށް މި ކުރެވިފައިވަނީ އަތޮޅުތެރޭގެ ސްކޫލުތަކަށް މި ޕްރޮޖެކްޓު ބޮޑަށް ބޭސްވެގެން މި ދަނީ.
އޭގެ ތެރެއިން ހަމަ ޚާއްޞަ ކޮށް 131 ސްކޫލެއް ޓާގެޓުކުރެވިފައިވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ރަށް ސަރުކާރުން 215
ސްކޫލުގައި ހަމަ މި ޕްރޮޖެކްޓް ހިނގަމުންދޭ އެކި ގޮތްގޮތަށް. އޭގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ކަރިކިއުލަމް މި
ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި 1.4 މިލިއަން ޑޮލަރު ޚަރަދަކުރެވޭ. އަދި ޓީޗަރުންގެ ފެންވަރު ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި
635000 ޑޮލަރު ޚަރަދުކުރެވޭ. އަދި އެޑްވާންސް ދަ މެޝަ ރމަންޓް އޮފް ސްޓޫޑެންޓް ލާނިންގ އެންޑް ސްކޫލް
ޕަރފޯމަންސް މި ބަޔަށް އަޅުގަނޑުމެން 574000 ޑޮލަރު އެބަ ޚަރަދުކުރަން. އަދި މީގެ ޓެކްނިކަލް އެސިސްޓެންސާ އި
މި މޮނިޓަރިންގއާ މި ބަޔަށް އަޅުގަނޑުމެން 469000 ޑޮލަރު ޚަރަދުކުރެވޭ. އެއީ މި އަޅުގަނޑުމެން ހިނގަމުންދާ
ޕްރޮޖެކްޓުގެ ތެރެއިން ކުރެވޭ ޚަރަދުތަކަށްވާތީ ހުންނާނެ. ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ނަން ވިދާޅުވެފައި މަޤާމު ވިދާޅުވެފައި ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެޑިޔުކޭޝަން ފާޠިމަތު ނަޞީ ރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އާޞިފް. އަޅުގަނޑު ފާޠިމަތު ނަޞީރު. އަޅުގަނޑު ބަލަހައްޓަނީ ސްކޫލު އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން
ސެކްޝަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަށުން ސަރުކާރުގެ 215 ސްކޫލު ހިނގަމުންދޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތަކީ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ މަންހަޖުގައިވާ މިންވަރަށް ސްކޫލުތަކަށް އުނގަންނައިދޭން ބޭނުންވާ އިންސާނީ އަދި އުމުރާނީ
ވަސީލަތްތައް ގާއިމުކޮށްދިނުމަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ސްކޫލުތައް ހިންގުމަށް ފަންނީ އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުން. އާދެ! މިގޮތުން 215 ސަރުކާރުގެ ސްކޫލުތަކުގައި ހިންގުން ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި މިދިޔަ އަހަރު
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ޚާއްޞަ ކަންތައްތަކެއް ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. އޭގެ ތެރެއިން އެއް ޕްރޮގްރާމަކީ މިދިޔަ އަހަރު
16 ފެބްރުވަ ރީގައި ހިންގަން ފެށުނު ސްކޫލު ވެހި ޕްރޮގްރާމް. މި 80 ސްކޫލެއްގައި މި ޕް ރޮގްރާމް ކުރިއަށް ގެންދެވޭ.
އަދި އަޅުގަނޑުމެން މި ޕްރޮގްރާމްގެ ދަށުން ބޭރުގެ ފަންނީން ބޭފުޅުން ގެނެސްގެން ހުރިހާ ސްކޫލުތަކެއްގެ
5

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ޕްރިންސިޕަލުންނަށް ތަފާތު ޕްރޮގްރާމުތައް އެބަ ހިންގަން. މީގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
ފާހަގަކުރެވުނު މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ މި ކަން ހިންގި ހުރިހާ ސްކޫލެއްގެ ނަތީޖާއާއި ޕަރފޯމަންސް
ވަރަށް ރަނގަޅުވިކަން. ދެން އަދި އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކުގެ އެޑްމިނިސްޓްރޭޓަރުންނާއި އެޑްމިން
އޮފިސަރުންނާއި މުވައްޒަފުންގެ މަސައްކަތާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތު ދިނުމުގެ ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގިން. ޕްރިންސިޕަލުންނާއި،
ލީޑިންގ ޓީޗަރުން އަދި ޓީޗަރުން ހިމެނޭ ގޮތަށް ދުނިޔޭގެ ކުރިއަރާފައިވާ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކަށް އަހުލިވެރިކުރުމާއި
އިންޓަރނޭޝަނަލް އެކްސްޕޯޝަރ ޓްރިޕަކަށް ގެންދެވުނު. މީގެ ތެރޭގައި ޔޫ.ކޭ، މެލޭޝިއާ އަދި ރާއްޖޭގެ އެކިއެކި
ރަށްރަށުން އަނެއް ރަށަށް ގެންދިއުން ހިމެނޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގްރޭޑް 10 ގައި ކިޔަވަމުންދާ ހުރިހާ
ދަރިވަރުންނަށް އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ތަޖުރިބާކާރެއް މެދުވެރިކޮށް މޯޓިވޭޝަނަލް ޓޯކްސް ގެންދެވުނު. މި ގެންދަން
ޖެހުނު ސަބަބަކީ ކޮވިޑު ތެރޭގައި ކުދިންގެ ކިޔެވުން ވަރަށް ބޮޑަށް ދަށްވެ، ކުދިން ކިޔަވާ ހިތްނުޖެހި ކިޔަވަން
ކުރިއަށް ދާން ވަރަށް އުނދަގޫވެފައި ތިބީމަ އެ ކަން ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ގެންދިޔަ ޕްރޮގްރާމެއް
އެއީ. ދެން އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކުގެ އެސް.އެމް.ޓީ މެންބަރުންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ގައި ޑް
އެޑިޔުކޭޝަން އޮންލައިން ޕްލެޓްފޯމަކުން ޕްރޮފެޝަނަލް ޑިވެލޮޕްމަންޓް 15 ކޯހެއްގެ ފުރުޞަތު ދިނީ. މި ކޯސްތަކު ގެ
ތެރޭގައި ހިމެނެނީ ޓީޗިންގ ސްކިލްސް، ކްލާސްރޫމް މެނޭޖުމަންޓް އަދި ރޯލް އޮފް ލީޑިންގ ޓީޗަރސް، ލީޑަރޝިޕް
އެންޑް މެނޭޖުމަންޓް. ކޮންމެ ދިރާސީ އަހަރަކަށް ސްކޫލު އެކްޓިވިޓީ ކަލަންޑަ ރ އެކުލަވާލެވި އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ
ހަރަކާތްތައް ކުރިއަށް ގެންދެވޭ. އޭގެ ތެރޭގައި ތަފާތު ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގޭ. ސިވިކް އެޑިޔުކޭޝަންސް، ސޯޝަލް
އެންޑް އިންޓަރ ރެކްޗުއަލް ހަރަކާތްތައް އަދި ދަރިވަރުންނަށް ކުޅިވަރު ހަ ރަކާތްތައް ގެންދެވޭ. ކީ ސްޓޭޖު ތިނެ އް އަދި
ހަތަރެއްގެ ދަރިވަރުންނަށް އަޕްޝިފްޓް ކިޔާ އަ އު ޕްރޮގްރާމެއް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ފަށައިގެން ކުރިއަށް
އެބަގެންދަން. މީގެ ތެރޭގައި ފެސިލިޓޭޓަރުން ތަމްރީނުކުރުން މިދިޔަ އަހަރުގެ. މި ކުރު ޕްރޮގްރާމަކީ ދަރިވަރުންނަށް
21 ވަނަ ޤަރުނުގެ ހުނަރު ދަސްކޮށްދިނުމާއި އުފެއްދުންތެރި ވިސްނުމާއި، މުޖުތަމަޢުގައި ހުންނަ މައްސަލަތައް
ދެނެގަނެ އެއަށް ޙައްލު ހޯދުމަށް ދަސްކޮށްދިނުން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގްރޭޑް 10 އެއް ނިންމާ ދަރިވަރުންގެ
ތެރެއިން ސްކޫލު ނިންމާފައި އަދި އޭލެވަލް ހެދުމާ ދޭތެރޭގައި އެ އޮންނަ އުމުރުގެ ކުދިން އުޅޭނޫޅޭ ގޮތް ބަލަން
ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގަން ޓެން ޕްލަސް ކިޔާފަ. އެ ޕްރޮގްރާމްގެ ބޭނުމަކީ ސްކޫލު ނިންމާފައި ތިބި ކުދިން އެއްވެސް
މަސައްކަތެއްގައި ބައިވެރިވެގެން އުޅޭތޯ އަދި ކޮންކަހަލަ މަސައްކަތެއްތޯ ކުރަނީ. އެ ކުދިން ކުރަން ބޭނުންވާ
މަސައްކަތެއް އަޅުގަނޑުމެން ގައިޑެންސް ދިނުން. ހަމަ އެ ކުދިން ނިމުނު ސްކޫލަކުން އެ ކަން ކުރިއަށް ގެންދާނީ.
އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކުގައި އަދި ކެރިއަރ ގައިޑެންސާއި ކެރިއަރ ކައުންސިލިން ގ ވެސް ގެންދަން. އެގޮތުން 215
6

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ސްކޫލުގައި 3210 ސެޝަން 55.3% އަށް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. އާދެ! ދެން އިތުރު ހަރަކާތްތައް އަޅުގަނޑުމެން މި
ގެންދަނީ ސްކޫލުގައި. ގެންދާއިރު 215 ސްކޫލުގައި 7449 ޕްރޮގްރާމް ހިނގުނު. އޭގައި ބައި ވެރިވެފައިވާ
ޕަސެންޓޭޖަކީ 56%. އެއީ ދަށްކޮށް ފެންނަނީ އަޅުގަނޑުމެން މިދިޔަ އަހަރު ނިއު ނޯމަލްގެ ދުވަސްވަރު ކަމަށްވާތީ
ވަރަށް ގިނަ ސްކޫލުތަކުގައި އެންމެ އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި އެ ކަން ނުހިނގޭތީވެ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން
އަޅުގަނޑުމެންގެ ރައީސްގެ ފުރަތަމަ ސަތޭކަ ދުވަހުގެ ވަޢުދެއް ރިމީޑިއަލް އެސިސްޓެންސް ދިނުމަކީ ސްކޫލުތަކަށް
ބޭނުންވާ އެހީތެރިކަން. ދެން އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ކުރީގައި ނޯވޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީގެ އޭގެ އުސޫލެއް.
އުސޫލެއް ހަދައި އެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ފެށިން. ފަށައިގެން އިތުރު އެހީ ބޭނުންވާ ކުދިންނަށް، ހަމަ
ގާތްގަނޑަކަށް % 30 ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން އިތުރު އެހީ ފޯރުކޮށްދިނިން. އޭގައި ހިންގުނު ކްލާސްތައް 21770.
އިތުރު އެހީގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކުދިންގެ ލިޓްރަސީ، ނިއުމަރަސީގެ ފެންވަރު މަތިވިކަން
އަދި ސްކޫލުތަކުގެ ނަތީޖާ ވެސް ރަނގަޅުވި. ސްކޫލު ކުދިންގެ ސެލްފް ކޮންފިޑެންސް އިތުރުވެ މަސައްކަތްކުރުމަށް
އިތުރަށް ހިތްވަރު ލިބުނު. ޕީ.ޓީ.އޭތަކުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދެން ވަރަށް ތަފާތު ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާ. އޭގެ ތެރެއިން
ބޮޑު މަސައްކަތަކީ ފަންޑް ރެއިޒިންގ. އެއީ ސްކޫލުގެ ކިޔަވަ އިދިނުމުގެ އިތުރަށް ދެން ކުރާ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ފަންޑް
ރެއިސްކޮށްގެން އެކަން ގެންދާނީ ޕީ.ޓީ.އޭއިން. އެ ހަ ރަކާތެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނީ 1580
ހަރަކާތެއް. ވަރަށް ކުލަގަދަކޮށް ގެންދާ ޕްރޮގްރާމްތަކެއް އެއީ. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެޑިޔުކޭޝަން ޑރ.ޢަބްދުهلا ރަޝީދު އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ ފާޠިމަތު ނަޞީރު. އަޅުގަނޑު ޢަބްދުاله ރަޝީދު މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮ ރ އެޑިޔުކޭޝަން. އާދެ !
ނެޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުގެ މައިގަނޑު މަސައްކަތްތަކަށް ބަލާއިރުގައި ކަރިކި އުލަމް އެކުލަވާލައި،
ކަރިކިއުލަމް މުރާޖާކޮށް، ކަރިކިއު ލަމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ މަސައްކަތާ އަދި ކަރިކިއުލަމް ތަންފީޒުކުރުމަށް ޓަކައި
ޓީޗަރުންނަށް ބޭނުންވާ ފަންނީ ތަމްރީނުތައް ފޯރުކޮށްދިނުމާއި، ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގަ އި ބަޔާންކުރާ ލައިފް ލޯންގ
ލަރނިންގ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި ކޮންޓިނުއިންގ އެޑިޔުކޭޝަން ކުރިއަށް ގެންދިއުމާ އަދި ކަރިކިއުލަމް
ތަންފީޒުކުރެވޭ ގޮތް ބަލައި ދިރާސާކުރުމުގެ އެ މަސައްކަތްތަކަކީ ވެސް ހަމަ އެން.އައިގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި
ހިމެނޭ ކަމެއް. އެގޮތުން މަންހަޖާ ގުޅޭ ގޮތުން ދިރާސާތައް ކުރެވިފައިވޭ. 2021 ގައި ކުރެވިފައިވާ އެއް ދިރާސާއަކީ
ސިންގަލް ސެޝަން ސްކޫލުތަކުގައި ވަށާޖެހޭ ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ މޮޑެލް ކިހިނެއްތޯ މަސައްކަތްކުރެވެނީ
ދިރާސާކުރެވުނު. ވަރަށް ކާމިޔާބުކަން ވެސް ފާހަގަކުރެވުނު. އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރު ބޭނުންކުރާ
7

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
މަންހަޖަކީ ކޮމްޕިޓެންސީ ބޭސްޑް އެއްޗަކަށްވާތީ ކޮމްޕިޓެންސީތައް ޑިވަލޮޕްކުރުމުގައި ދިމާވާ ގޮންޖެހުންތައް ބެލުމަށް
ޓަކައި ވެސް ދިރާސާކުރެވުނު މިދިޔަ އަހަރު. އާދެ! ދެން އެންމެ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ކުރެވޭ އެއްކަމަކީ ކުރިން
ވެސް ދެންނެވި ގޮތަށް މުދައްރިސުންނަށް ބޭނުންވާ ފަންނީ ތަމްރީނުތައް ފޯރުކޮށްދިނުން. އަ އު ކަރިކިއުލަމަކަށްވާތީވެ
ވަރަށް ގިނަ ތަމްރީނުތަކެއް ޓީޗަރުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ. އެގޮތުން ކަރިކިއުލަމުގަ އި ހިމެނޭ މައިގަނޑު ބައިތައް، ތި
ބޭފުޅުންނަށް ތި ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ބައިތަކުން ޓީޗަރުންނަށް 22 ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގުނު. އެގޮތުން މި
ޕްރޮގްރާމްތަކުގައި 3631 ޓީޗަރުން ބައިވެރިވެފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! މަންހަޖަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތައް
ގެނައުން، އެ ކަން ފާހަގަކޮށް ގެނައުމުގެ މަސައްކަތަކީ ރަ އީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ފުރަތަމަ 100 ދުވަހުގެ ވަޢުދުގެ
ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެ އް. އެގޮތުން ކަރިކިއުލަމް ރި ވިއު ސިމްޕޯޒިއަމެއް ބާއްވައި ކޮން ކަހަލަ ބަދަލުތަކެއްތޯ
ގެންނަންޖެހެނީ ފާހަގަވަނީ ކުރެވިފަ. އެގޮތުން މިދިޔަ އަހަރު ގްރޭޑް 1 ގެ 9 މާއްދާ ގެ މުޤައް ރަރު އިޞްލާޙު ކޮށް އަދި
ގްރޭޑް 1 ގެ ފޮތްތައް ވަނީ އިޞް ލާޙުކުރެވިފަ. މި މަސައްކަތްކުރުމުގެ ކުރިން އެން.އައިގެ ކަރިކިއުލަމް
ޑިވެލޮޕަރުންނަށް ކޭމްބްރިޖް އިންޓަރނޭޝަނަލް އެސެސްމަންޓުގެ ފަރާތުން ތަމްރީނު ވަނީ ދެވިފަ. އަދި މި ލިބުނު
ތަމްރީނުތަކަކީ ވަރަށް ބޭނުންތެރި ތަމްރީނުތަކެއް ކަމަށް ކަރިކިއުލަމް ޑިވެލޮޕަ ރސް ފާހަގަކުރަ އްވާފައިވާކަން ވެސް
ފާހަގަކޮށްލާނަން. އާދެ! މިހާރު ތި ފެނިވަޑައިގަންނަވަނީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އިޞްލާޙުކުރެވިފައިވާ މުޤައްރަރުތަކާ
އަދި އިޞްލާޙުކުރެވިފައިވާ ފޮތްތައް. އެގޮތުން ފައުންޑޭޝަނުގެ މުޤައްރަރުތައް ވަނީ އިޞް ލާޙުކުރެވިފަ.
ފައުންޑޭޝަނަކީ ޓެކްސް ފޮތް ބޭނުންކުރާ ސްޓޭޖަކަށް ނުވާތީ ވެ ނުހުންނާނެ. ދެން ޕްރައިމަރީއަށް ބަލާއިރުގައި ގްރޭޑް
1 އާއި އަދި 2 ގެ މުޤައް ރަރުތަކާ އަދި ޓެކްސް ފޮތްތައް ވަނީ ރިވައިސްކުރެވިފަ. އާދެ! ޤައުމީ މަން ހަޖު އެކުލަވައި ލާ
ތަންފީޒުކުރުމުގެ ތެރޭގައި މިހާރު ވެސް ހަމަ ސިލަބަސްތަކުގައި ވެސް އަދި ފޮތްތަކުގައި ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް
ތިމާވެއްޓާ ގުޅޭ އެ މަޢުލޫމާތު ހުންނާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ޢަމަލީ ސިފައެއްގައި އެ ކަން ކުރުމުގެ މަސައްކަތް
މިހާރަށްވުރެ ހަރުދަނާކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި ފެހި މަދުރަސާގެ ނަމުގައި ޕްރޮގްރާމެއް ފެށި އަޅުގަނޑުމެން 7 ސްކޫލެއްގަ އި
ވަނީ ޕައިލެޓްކޮށްފަ. ދެން މި ފެހި މަދަރުސާއަކީ ޔޫ.އެންގެ އެޑިޔުކޭޝަން ފޮރ ސަސްޓެއިނަބަލް ޑިވަލޮޕްމެންޓް 2030
އަށް އަމާޒުކުރެވޭ އެއްޗެއް. އަދި މި ޕްރޮގްރާމް އަޅުގަނޑުމެން ފަށައިގެން ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ ސަބަބުން
ޔޫ.އެންއިން، ޚާއްޞަކޮށް ޔުނެސްކޯއިން ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެ އްވި ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ގްރީން އެޑިޔުކޭޝަނު ގެ
ޗެމްޕިއަންގެ ގޮތުގައި ވެސް އެ ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނާ މުޚާތަބުކުރާކަން ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ފުރުޞަތުގަ އި
ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގައި ދަރިވަރުންނަށް ވޮކޭޝަނަ ލް އަދި ޓެކްނިކަލް އެޑިޔުކޭޝަން ދިނުމުގެ
މަސައްކަތް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނު ގެ މައްޗަށް ލާޒިމް ވަނީ ކުރައްވާފަ. އެގޮތުން މި ކަން ތަންފީޒުކުރުމަށް
8

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ޓަކައި މިދިޔަ އަހަރު ކޮންސަލްޓަންޓަކު ނަގައިގެން މުޤައްރަރު އެކުލަވަ އިލުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށްދިޔަ. އަދި މިހާރު
މުޤައްރަރު އެކުލަވައިލެވި އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަން ފަށަން ތަ އްޔާރުވެފައިވާ ވާ ހަކަ ވެސް ދަންނަވާލަން. އާދެ! ޅަފަތުގެ
ތަޢުލީމަކީ އެން.އައިއިން ކުރަމުންގެންދާ މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން އެއްބައި. އެގޮތުން ޅަފަތުގެ ތަޢުލީމު ނުވަތަ
ޕްރީސްކޫލް ލެވެލްގެ ޓީޗަރުންނަށް އޮރިއެންޓޭޝަނާއި ތަމްރީނު ތައް ދިނުމުގެ މަސައްކަތް މިދިޔަ އަހަރު ވަނީ ކުރެވިފަ.
އެހެންވީމާ، އޭގެ ތަފުސީލު އަނެއް ސްލައިޑުން އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުންނަށް ދަންނަވައިލާނަން. އެގޮތުން މުޅި
ރާއްޖެއަށް އަމާޒުކުރެވިގެން ކަރިކިއުލަމް އޮރިއެންޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމް ލީޑިންގ ޓީޗަރުންނަށް ހިންގި 91 ބައިވެރިން .
އަދި ހަމަ އެހެންމެ ޓީޗަރުންނަށް ހިންގުނު ޕްރޮގްރާމްތަކުގަ އި 523 ބައިވެރިން ވަނީ ބައިވެރިވެފަ. އަދި މެޓީރިއަލް
ޑިވެލޮޕްކުރުމަށް ޓަކައި ޓީޗަރުންނަށް ހިންގި ތަމްރީނު ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ އާދެ! 91 ބައިވެރިން. އާދެ! މިތަނުން ދެން
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން ކޮއްކޮމެންގެ ޓެލިކު ލާހުގެ ވާހަކަ. އެނގި ވަޑައިގަންނަވާނެ ލޮކްޑައުންގެ ތެރޭގައި
ކުދިންނަށް ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުގެ ފަރާތުން އެންމެ ކާމިޔާބުކޮށް ހިންގުނު
އެއް ޕްރޮގްރާމަކީ ޓެލިކްލާސް. އެގޮތުން ޔުނެސްކޯގެ އެވޯޑެއް ވެސް، އެންމެ އިނޮވޭޓިވްކޮށް ކިޔަވައިދެވުނު
ޤައުމުތަކުގެ ތެރޭގައި ދިވެހިރާއްޖެ ހިމެނިގެން ޔުނެސްކޯގެ އެވޯޑެއް މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިފައިވާ ވާހަކަ ވެސް
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! ސުކޫލުތަކުގެ ލީޑަރޝިޕާއި ކިޔަވައިދިނުން ހަރުދަނާކުރުމުގެ
ބޭނުމުގައި ލީޑިންގ ޓީޗަރުންނަށް 3 ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގި 443 ބައިވެރިން މި ކޯސްތައް ފުރިހަމަކުރިކަން ވެސް
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! ކޮވިޑުގެ ތެރޭގައި ޙަޤީޤަތުގައި އޮންލައިންކޮށް ކިޔަވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތް ވަރަށް
ކާމިޔާބުކަމާ އެކުގައި މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ކުރެވިފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވޭ. މި ކަން ކުރުމުގައި ޓީޗަރުންނަށް
ބޭނުންވާ ވަރަށް ގިނަ ތަމްރީނުތަކެއް ދެވުނު. އެގޮތުން ގޫގުލް ސެޓިފައިޑް އެޑިޔުކޭޓަރސް އަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޓީޗަރުން ހެދުމަށް ޓަކައި ހިންގުނު ޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިން 3178 ބައިވެރިން 2021 ގައި ފުރިހަމަކުރި. އަދި
ގޫގުލްއިން ފާހަގަކުރައްވާ ދުނިޔޭގެ ޓީޗަރުން ނިސްބަތުން ގޫގުލް ސެޓިފައިޑް އެޑިޔުކޭޓަ ރސް އެންމެ ގިނައީ
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކަން. އެގޮތުން މިނިސްޓަރާ އެއްކޮށް ބޭއްވުނު ބައްދަލުވުމެއްގައި ވެސް އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރެއްވި އެ
ބޭފުޅުން ކޭސް ސްޓަޑީއެއްގެ ގޮތުގައި ވެސް ދިވެހިރާއްޖެ ނަމޫނާއަކަށް ނަގައިގެން ކުރިއަށް ގެންދަން ބޭނުންވާކަން.
އެހެންވީމާ، ވަރަށް ކާމިޔާބުކަމާއެކު ކުރެވިފައިވާ މަސައްކަތެއް އެއީ މިދިޔަ އަހަރު. އާދެ! ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގެ
ތެރެއިން ލައިފް ލޯންގް ލަ ރނިންގއާއި ކޮންޓިނިއުއިންގ އެޑިޔުކޭޝަން ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ ވެސް
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނު ގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކު ރެވިފައިވާ ކަމަކަށްވާތީވެ އެ މަސައްކަތް ވެސް މިދިޔަ އަހަރު
ތެރޭގައި ވަނީ ކުރެވިފަ. އާދެ! އެގޮތުން ބޮޑެތި މީހުންނަށް ހުނަރު ދަސްކޮށްދިނުމުގެ 16 ކޯހެއް އެކުލަވަ އިލާ
9

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެން.އައިގެ ވެބްސައިޓުގައި ވާނީ ޝާއިޢުކުރެވިފަ. އަދި ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން އެ ކޯސްތައް ހިންގަން ބޭނުންވާ
ފަރާތްތަކަށް އެ ފުރު ޞަތު ހުޅުވިފައިވާކަން އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ ދަންނަވާފަ. އާދެ! ބޮޑެތި މީހުންނަށް ލިޔަންކިޔަން
ދަސްކޮށްދިނުމުގެ މަސައްކަތަކީ ވެސް މިނިސްޓްރީގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރެވިފައިވާ ކަމެއް. އެގޮތުން އެކި ރަށްރަށުން
ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ މީހުން ފާހަގަކުރެވުނީމަ އެ ފަރާތަކަށް ލިޔަންކިޔަން ދަސްކޮށްދިނުމުގެ މަސައްކަތް އަބަދު
ވެސް ކުރިއަށް ގެންދޭ. ދެން މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކައުންސިލުތަކުން ލިބުނު މަޢު ލޫމާތަށް ބަލާއިރުގައި
90، ސޮރީ. 9 އަތޮޅެއްގައި 88 މީހަކު ލިޔަންކިޔަން ނޭނގޭ ކަން ވަނީ ފާހަގަކުރެވިފަ. އަދި މިއަހަރު ލިޔަންކިޔަން
ދަތުމުގެ ދުވަހާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވާނީ ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ސައްތައިންސައްތަ ލިޔަންކިޔަން ދަންނަ މީހުން
ތިބި ޤައުމަކަށް ހެދުމަށް ޓަކައި ކައުންސިލުތަކާއި ސްކޫލުތަކާއި އެޑިޔުކޭޝަނުން މަސައްކަތް ފަށާފަ. އެ މަސައްކަތް
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ މިހާރު ކުރަމުން. އާދެ! ބޮޑެތި މީހުންނަށް ފަންކްޝަނަލް ލިޓްރަސީ ހަރުދަނާކުރުމުގެ
މަސައްކަތަކީ ވެސް އެން.އައިގެ ފަރާތުން ކުރަމުންދާ ކަމެއް. އެގޮތުން ސާނަވީ ތަޢުލީމު ނުނިންމާ ތިއްބަވާ
ބޭފުޅުންނަށް އިނގިރޭސިބަހާއި ހިސާބާ އަދި ދިވެހި ކިޔަވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދަން.
އެގޮތުން ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން އެ މަސައްކަތް ވަނީ، މިހާރު ވެސް ކުރިއަށް ގެންދެވޭ. އަދި ބައެއްފަހަރު
ކައުންސިލުތަކަށް ތަފާތު އެކި ކޯސްތައް ހިންގުމަށް ވެސް ފުރުޞަތު ހުޅުވައި ލެވޭ. އެގޮތުން މިދިޔަ އަހަ ރު
ހުޅުވައިލެވުނު ފުރުޞަތަށް 4 ޕްރޮޕޯސަލެއް ލިބިފައިވާކަން ވެސް ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! ޢިލްމީ މަޢުލޫމާތު
ޝާއިޢުކުރުމާއި ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ އެން.އައިގެ ފަރާތުން ކުރަމުންގެންދާ ކަމެއް. އެގޮތުން ޖަމާޢަތުގެ ޚަބަރަކީ ވަރަށް
ޒަމާންވަންދެން ހަމަ އެން.އައިގެ ފަރާތުން ނެރެމުން އައި މަޖައްލާއެއް. އެހެންނަމަވެސް، ޕްރިންޓުކުރުމުގެ ދަތިތަކެއް
ހުރުމުން، އެ ކަން ކުރުމުގަ އި އުނދަގޫތަކެއް ހުރުމުން މިނިސްޓަރުގެ މަޝްވަރާގެ މަތިން އަޅުގަނޑުމެން
އޮންލައިންކޮށް ނެރޭ ދުވަހު ނޫހެއް އަދި މަޖައްލާއެއްގެ ގޮތަށް ޖަމާޢަތުގެ ޚަބަރު މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް
ކާމިޔާބުކަމާ އެ ކުގައި ވަނީ ފެށިފަ. އެހެންވީމާ، ތަޢުލީމީ ދާއިރާގެ ވަރަށް ގިނަ މަޢުލޫމާތުތަކެއް މިހާރު ޖަމާޢަތުގެ
ޚަބަރުން ހަމަ ދުވަހުން ދުވަހަށް ވެސް ލިބެމުންދޭ. ދެން އެގޮތުން ހަމަ އެކިއެކި މައުޟޫޢުތަކަށް ޢިލްމީ ލިޔެކިޔުންތައް
ޖަމާޢަތުގެ ޚަބަރުގަ އި ލިޔެވެމުންދަނީ. "ޢިލްމީ އަލި" ކިޔާ ޕްރޮގްރާމެއް އަދި "މުދައްރިސުންގެ ދުނިޔެ" ކިޔާ
ޕްރޮގްރާމެއް ވެސް އެން.އައިގެ ފަރާތުން ކުރިއަށް ގެންދޭ. ދެން މިދިޔަ އަހަރު އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން 10 ޕްރޮގްރާމް
ހެދި ނަމަވެސް 1 ޕްރޮގްރާމް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބްރޯޑްކާސްޓްކުރެވުނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ނާސިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
10

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ޝުކުރިއްޔާ ޢަބްދުاله. އަޅުގަނޑު މަރިޔަމް ނާސި ރު ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ކޮލިޓީ އެޝުއަރެންސް ޑިޕާޓްމަންޓުގެ
ފަރާތުން. ކޮލިޓީ އެޝުއަ ރެންސް ޑިޕާޓްމެންޓުގެ މައިގަނޑު މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި މި ހިމެނެނީ ސްކޫލުތަކުން
ފޯރުކޮށްދޭ ތަޢުލީމުގެ ފެންވަރު ކަށަވަރުކުރުން. އެ ކަށަވަރުކުރުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކަށް ގޮސްގެން
ސްކޫލުތަކުގެ އުނގެނުމާއި އުނގަންނައިދިނުމުގެ ކަންތައްތައް ކުރިއަށްދާ ގޮތް ބަލައި އަދި އޭގެ އިތުރުން ސިސްޓަމް
ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި އެ ބޭފުޅުންނަށް ފަންނީ ލަފަޔާއި އިރުޝާދުދެން. ދެން އޭގެ އިތުރުން ދަރިވަރުންނަށް
ކަރިކިއުލަމްގައި ހާސިލުކުރަންޖެހޭ މިންވަރު ހާސިލުކުރެވޭވަރު ބެލުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ނެޝަނަލް
އެސެސްމަންޓް އޮފް ލަރނިންގ އައުޓްކަމްސް ކިޔާ ޓެސްޓެއް ވެސް ދެން. ދެން މި ޓެސްޓު މި ދެނީ ކީ ސްޓޭޖް 1
ނިންމާ ދަރިވަރުންނަށާއި ކީ ސްޓޭޖް 2 ނިންމާ ދަރިވަރުންނަށް. އެ ޓެސްޓުގެ ހޯދުންތަކަށް ބިނާކޮށްފައި މުޅި
ދާއިރާގައި ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ފާހަގަކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން އޭގެ ނަތީޖާއަށް ބަލާފައި ފިޔަވަޅުތައް އަޅަނީ.
ދެން އޭގެ އިތުރުން މިހާރު ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގެ ދަށުން މުދައްރިސުން ރަޖިސްޓްރީކޮށް ލައިސަންސް ދިނުމުގެ
މަސައްކަތް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގަ އި ކު ރާނަން. ދެން ފެންވަރު ބެލުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން
މިހާރު މި ބޭނުންކުރަނީ ސްކޫލް އިމްޕްރޫވްމަންޓް ކޮލިޓީ އެޝުއަރެންސް އެކައުންޓަބިލިޓީ ފްރޭމްވޯރކް ކިޔާ
ފްރޭމްވޯރކެއް. މި ފްރޭމްވޯރކު ގެ ދަށުން އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތައް ވެސް ބަލައި މޮނިޓަރކުރަމުން މި ދަނީ. އޭގެ
އިތުރުން ގާނޫނުގެ ދަށުން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަތިކުރެވިފައި މި އޮތީ ސްކޫލުތައް ފިޔަވައި ކިޔަވައިދޭ އެ ނޫން
ތަންތަން ވެސް ބަލަން. އެހެންވީމާ، އެކަމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އެބައޮތް ޓޫލެއް ތައްޔާރުކޮށްފަ.
އެހެންވީމާ، މި އެއްޗެހީ ގެ ބޭނުމުގައި، އެ އެއްޗެހީގެ އެހީގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮލިޓީ އެޝުއަރކުރުމުގެ
މަސައްކަތްކުރަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކަށް ޒިޔާރަތްކޮށްގެން ސްކޫލުތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ ތަޢުލީމުގެ ފެންވަރު
ކަށަވަރުކުރުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް ގެންދާއިރު ދެން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން 2021 ވަނަ އަހަރަކީ ކޮވިޑުގެ
ސަބަބުން ވަރަށް ގިނަ ގޮންޖެހުންތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިމަތިވެގެންދިޔަ އަހަރެއް. އަހަރުގެ ކުރީކޮޅުގައި އެއްވެސް
ވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަށްރަށަށް ސްކޫލުތަކަށް ދަތުރުކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، ފުރަތަމަ ޖަނަވަރީގަ އި
އަޅުގަނޑުމެން މާލޭގެ ހުރިހާ، މާލޭގެ ސްކޫލުތަކަށް ޒިޔާރަތްކޮށްގެން ކޮވިޑުގެ ހާލަތުގައި ސްކޫލުގެ ކަންތައްތައް
ކުރިއަށްދަނީ ކިހިނެއްތޯ ބެލިން. އެގޮތުން 22 ސްކޫލެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެލުނު. އެ 22 ސްކޫލުގެ ތެރޭގައި
ސަރުކާރުގެ 16 ސްކޫލާއި އަމިއްލަ 6 ސްކޫލެއް ހިމެނޭ. ދެން އޭގެފަހުން ހަމަ އޮގަސްޓުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
އޭގެ ދެވަނަ ބުރެއް ގައި ސްކޫލުތަކަށް ޒިޔާރަތްކޮށްގެން ބަލައިލިން. އެފަހަރު 30 ސްކޫލެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެލުނު .
އެއީ ހަމަ ސަރުކާރުގެ 16 ސްކޫލާއި އަމިއްލަ 14 ސްކޫލު. ދެން މި ސްކޫލުތަކުގެ ބެލުމުގެ އިތުރުން ދަތުރުކުރެވޭނެ
11

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
މަގުފަހިވެގެން ދިޔައިމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަށްރަށަށް ވެސް ސްކޫލުތަކަށް ޒިޔާރަތްކުރިން. އެގޮތުން 12 ސްކޫލަކަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވުނު. އަދި އެ 12 ސްކޫލު ރިވިއުކުރުމަށްފަހުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވަނީ ފަންނީ ލަފާ ފޯރުކޮށްދީފަ.
ކުރިން ވެސް ދެންނެވި ގޮތަށް މި ސްކޫލުތައް ރިވިއުކުރުމަށް ޓަކައި ނޫނީ ސްކޫލުތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ ތަޢުލީމުގެ
ފެންވަރު ކަށަވަރުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭނުން މި ކުރަނީ ސްކޫލް އިމްޕްރޫވްމަންޓް ކޮލިޓީ
އެޝުއަރެންސް އެންޑް އެކައުންޓަބިލިޓީ ފްރޭމްވޯ ރކް. ދެން މި ފްރޭމްވޯރކުގެ ދަށުން އަޅުގަނޑުމެން ހުންނާނެ
ސްކޫލުތައް ރިވިއުކުރާނެ އުސޫލުތަކާއި މިންގަނޑުތަކާ އޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ގެންގުޅޭ މިންގަނޑުތައް ވެސް
ބަޔާންކޮށްފަ. އެގޮތުން ޗައިލްޑް ފްރެންޑްލީ ބަރާބަރު ސްކޫލު ކިޔާ އިންޑިކޭޓަރ ސެޓެއް އަޅުގަނޑުމެން މި
ބޭނުންކުރަނީ. އެހެންވީމާ، ސްކޫލުތައް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާއިރު މި ބަލަނީ 5 ދާއިރާއަކުން. އެހެންވީމާ، އެ 5
ދާއިރާއިން ސްކޫލު ގެ ހާލަތު ބަލާފައި ވަޒަންކުރުމަށްފަހުގައި ދެން ސްކޫލުތަކަށް ބޭނުންވާ ފަންނީ އެހީތެރިކަން
އަޅުގަނޑުމެން ފޯރުކޮށްދެނީ. އެގޮތުން ހަމަ 12 ސްކޫލެއް ބެލުނު. އަޅުގަނޑުމެންނަށް 430 ފިލާވަޅެއް މި 12
ސްކޫލުގެ ތެރެއިން އޮބްޒަރ ވްކުރެވުނު. އަދި އެ ފިލާވަޅުތަކުން ފެނުނު ކަންތައްތަކަށް ބިނާކޮށްފައި ސްކޫލުތަކަށް
ފަންނީ ލަފާދެވުނު. ފަންނީ މުވައްޒަފުން ތަބާވާންޖެހޭ ސުލޫކީ މިންގަނޑުތައް މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ތައްޔާރުކުރުމުގެ
މަސައްކަތް ކުރިއަށް އެބަދޭ. މިހާރު ތައްޔާރުކުރެ ވިފައި މަޝްވަރާގެ މަރުޙަ ލާގައި މި އޮތީ. އެހެންވީމާ، އަދި
ޢަމަލުކުރަން ފެށީމަ ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބަލަމުންދާނަށް އެއަށް މުދައްރިސުން ކިހާވަރަކަށް ޢަމަލުކުރޭތޯ. ދެން
ސްކޫލުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުދައްރިސުން ރަޖިސްޓް ރީކޮށް ލައިސަންސްދިނުން މިހާރު މި އޮތީ ގާނޫނީ ގޮތުން
އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެފަ. އެހެންވީމާ، އެ މަސައްކަތް، އެކަމަށް ވާންޖެހޭ ތައްޔާރީތައް މިހާ ރު
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ ވަމުން. ތައްޔާރުކުރަންޖެހޭ ހުރިހާ ލިޔެކިޔުންތައް ތައްޔާރުކޮށް ހަމަ މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް
އެބަ ދޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ ހަމަ ގާނޫނުގައި ވެސް ބުނެފައި އޮތްގޮތަށް 2023 އޮގަސްޓު 10 ގެ ކުރިން
މިހާރު ސިސްޓަމުގައި ތިބި މުދައްރިސުން ރަޖިސްޓްރީކޮށް އެ ބޭފުޅުންނަށް ލައިސަންސް ދިނުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމަށް
ޓަކައި ހަމަ މަސައްކަތް ވަރަށް ބާރަށް ކުރިއަށް އެބަދޭ. އިންޓަރނޭޝަނަލް އެގްޒާމްތަކު ގައި ބައިވެރިވުމަކީ ވެސް ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީގެ ވަރަށް ބޮޑު، އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭ ހުވަފެނެއް. އެހެންވީމާ، އެ ދިމާލަށް ދިއުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެން ކުރާ އެއް މަސައްކަތް މިއީ ނެޝަނަލް އައުޓްކަމްސް އޮފް ލަރނިންގ އައުޓްކަމްސް. ކުރީގައި ވެ ސް
ދެންނެވި ގޮތަށް މުޅި ސިސްޓަމުގެ ފެންވަރު ބެލުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ދޭ އެގްޒާމެއް މިއީ. އެހެންވީމާ، އެ
އެގްޒާމްގެ އެހީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ މި ކަރިކިއުލަ މް ތަންފީޒުކުރަމުންދާއިރު ދަރިވަރުންނަށް ހާސިލު ވަނީ
ކިހާ މިންވަރަކަށްތޯ. ދެން އޭގެ އެހެންވީމަ ބެންޗުމާކުކުރުމަށް ޓަކައި އަދި އިންޓަރނޭޝަނަލް އެގްޒާމެއްގައި
12

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ބައިވެރިވުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށްދާއިރު އެކަމަށް ތައްޔާރުވުމުގެ ގޮތުން ކަންތައްތަކެ އް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ކުރަން. އެގޮތުން މިދިޔަ އަހަރު، 2021 ވަނަ އަހަރު މި އެގްޒާމް އަޅުގަނޑުމެން ބޭއްވިން. ދެން
އޭގެ ޕޭޕަރުގައި ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ހިމަނައި ލިން މި ޕަ ރ ސް، ޓީމްސް މިއީ އިންޓަރނޭޝަނަލް ދެ އެގްޒާމް.
އެހެންވީމާ، މި އެގްޒާމްތަކުން އަޅުގަނޑުން އައިޓަމްތަ އް ނަގާފައި ހަމަ އޭގައި ޓެސްޓުގައި ހިމަނާފައި މިހާރު އެ ޑޭޓާ
އެނަލައިސްކޮށްފައި ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް އެބަ ދޭ. އެއީ ހަމަ ޑޭޓާ އެނަލައިސްކޮށްގެން ރިޕޯޓް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިނގޭނެ އަޅުގަނޑުމެން މި އެގްޒާމްތަކުން އެ ނެގި އައިޓަމްތަކުން
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުދިންގެ ޕަ ރފޯމަންސް ހުރިވަރެއް. އޭރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮމްޕެއަރކޮށްލެވޭނެ އެ އެގްޒާމްތަކުގެ
ނަތީޖާއާ ބަލާފައި އަޅުގަނޑުމެން ކިހާ ހިސާބެއްގައިތޯ މި ތިބީ. އެހެންވީމާ، އެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް އެބަ ދޭ. ދެން
މި ނާލޯގެ އެސެސްމަންޓު ނަތީޖާ ލިބުނީމަ ދެން އެއަށް ބިނާކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެން ފިޔަވަޅުތައް އަޅާނީ. ދެން
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ހަމަ ކުރީގައި ވެސް ނާލޯގެ ރިޒަލްޓަށް ބަލާފައި އެބަ ހުރި ހަމަ މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން
ވަރަށް ގިނަ ފިޔަވަޅުތައް އެޅިފަ. އަދި އެކިއެކި ރިޕޯޓުތައް ތައްޔާރުކުރުމުގައި، މީގެ އެކިއެކި ޕްރޮޖެކްޓުތަކަށް ވެސް
ހަމަ މީގެ ފައިންޑިންގތައް ވަރަށް ބޮޑަށް ބޭނުންކުރެވެމުން ދަނީ. 2017 ވަނަ އަހަރު، 2021 ގައި މިދިޔަ އަހަރު
އަޅުގަނޑުމެން ބޭއްވިން ނާލޯ. ދެން އޭގެ ކުރީގައި 2017 ގައި ބޭއްވިފައި އޮތީ. ދެން އަސްލު 2019 އަށް
ލަސްވެގެން ދިޔައީ ވެސް އެކިއެކި ސަބަބުތަކާ ހުރެ. ދެން އޭގެ ހޯދުންތަކަށް ބިނާކޮށްފައި ދެން އަދި އޭގެ އިތުރުން
ސްކޫލު ރިވިއުތައް އަޅުގަނޑުމެން ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލެއް ރިވިއުކޮށް ނިމުނީމަ އެ ރިޕޯޓު ކޮމްޕައިލްކޮށްފައި ދެން
މި ދެ ނަތީޖާތަކަށް ބަލާފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު 55 ސްކޫލެއް ވަރަށް ބޮޑަށް އެހީތެރި ކަން ބޭނުންވާ.
އެކި ގޮތްގޮތުން އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ 55 ސްކޫލެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނީ. ދެން އެ 55 ސްކޫލަށް
އަމާޒުކޮށްގެން "ދޯދި ޕްރޮޖެކްޓު"ގެ ނަމުގައި ޕްރޮޖެކްޓެއް ފެށިގެން، ދެން ހަމަ ޕްރޮޖެކްޓު ފެށުނު ތަނާހެން ކޮވިޑު
އައީ. އެހެންވީމާ، ކޮވިޑު އައުމުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2021 ގައި އެންމެ ރަނގަޅަށް އޭގެ ކަންތައްތައް
ކުރިއަށްނުގެންދެވޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާ ނަން. ކޮވިޑު މެދުވެރިވެގެން ވެސް މި 55 ސްކޫލު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ސަމާލުކަން ދެވުނު ވޮޝް ފެސިލިޓީޒްތައް ގާއިމުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ،
އެގޮތުން ހަމަ ވަރަށް ގިނަ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވުނު. ދެން އޭގެ އިތުރުން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ސްކޫލުތަކަށް އަމާޒުކޮށްގެން ސްކޫލުތަކަށް ގޮސްގެން ސްކޫލުތައް ރިވިއުކޮށްފައި ފަންނީ ލަފާދިނުމާއި އެ ކަންތައްތައް
ކުރިއަށް އެބަ ގެންދަން. ދެން މި ޕްރޮޖެކްޓު މިހާރު މި ވަނީ 55 ސްކޫލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް "ލޭމްޕް ޕްރޮޖެކްޓު"
ގައި ވެސް ހިމެނިފަ. އެހެންވީމާ، އެ ޕް ރޮޖެކްޓުގެ އެހީތެރިކަ ން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ލިބޭ މި 55 ސްކޫޅު
13

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އިތުރަށް ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަ ކައި. ސްކޫލުތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ ތަޢުލީމުގެ ފެންވަރު އެއް ދު ވަހުން އަނެއް ދުވަހަށް
ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި ސިގާފް ގައި ނޫނީ ފްރޭމްވޯކުގައި ބުނެފައި އިންނަ ގޮތުން ކޮންމެ ސްކޫލަ ކުން ވެސް ކޮންމެ
އަހަރަކު އެބަ ޖެހޭ ސްކޫލް ސެލްފް އިވަލުއޭޝަނެއް ހަދަން. އެހެންވީމާ، އެ މަސައް ކަތް އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކުން
އެބަ ކުރު ވަން. އަދި އެސެސްމަންޓު ހެދުމަށް ފަހުގައި އެބަ ޖެހޭ އެސް.އައި.ޕީ ނޫނީ ސްކޫލް އިމްޕްރޫވްމަންޓު ޕްލޭން
ތައްޔާރުކުރަން. ދެން މި ޕްލޭން ތައްޔާރު މި ކުރަނީ އެއް އަހަރު ދުވަހަށް. އެއީ ކުރިއަށް އޮންނަ އަހަރު
އެޕްލައިކުރާނެ، އިމްޕްލިމަންޓުކުރާނެ ޕްލޭނެއް. ދެން މި ޕްލޭން ތައްޔާރުކުރުމަށް 2021 ގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
ޕްލޭން ތައްޔާ ރުކުރުވިން. އެ ހެންނަމަވެސް، 2021 ގައި ކޮވިޑް އޮތީމަ ސެލްފް އިވަލުއޭޝަން އަޅުގަނޑުމެން
ނުހައްދަން. އެއީ ބައެއް ސްކޫލުތައް ވަރަށް ގިނައިން ބަންދުވެފައި މޮނިޓަރިންގއަށް ލާފައި އެކަހަލަ އެކިއެކި
ހާލަތްތައް ދިމާވީމަ އެ އަހަރުގެ ކިޔެވުމަށް ބުރުއަ ރާފައި އޮތީމަ އަޅުގަނޑުމެން އެ އަހަރު ސްކޫލު ސެލްފް
އިވަލުއޭޝަނެ އް ނުހައްދަން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން 2020 ވަނަ އަހަރު ހުރިހާ ސްކޫލުތަކެއް
އޮންލައިންކޮށް ރިވިއުކޮށްލިން. އެހެންވީމާ، އެ ރިވިއުގެ ފައިންޑިންގްސްތަކަށް ބަލާފައި އަޅުގަނޑުމެން މި ސިޕް
ތައްޔާރުކުރުވީ. ދެން ތައްޔާރުކުރު ވި ސިޕް ދެން ފެށުނު ދިރާސީ އަހަރުގައި އިމްޕްލިމެންޓުކުރެވުނީ. ދެން އޭގެ
އިތުރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ މިހާ ރު ޕްލޭންކުރެވިފައި އޮތީ 2023 ވަނަ އަހަރު ހު ރިހާ ސްކޫލުތަކަށް
އަމާޒުކޮށްގެން ތަމްރީނުތަކެއް ހިންގަން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ ހަމަ މި ސްކޫލް އިމްޕްރޫވްމަންޓު
ތައްޔާރުކުރުމުގައި ވެސް އަދި ސެލްފް އި ވަލުއޭޝަން ހެދުމަށް ވެސް ފަންނީ އެހީތެރިކަން ސް ކޫލުތަކަށް ބޭނުންވާކަން.
އެހެންވީމާ، އެ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ޕްލޭންކުރެވިފަ. އަދި
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ ބަޖެޓު ވެސް، އެހީތެރިކަން ވެސް ލިބޭ ގޮތަށް ހަމަޖެހިފައި އޮތީ. ކުރިން
ވެސް ދެންނެވި ގޮތަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ރިސަރ ޗް ހެދުމުގެ މަސައްކަތް ކިއު.އޭ.ޑީގެ ފަރާތުން ވެސް ކުރިއަށް
ގެންދޭ. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރު ކުރިއަށް ގެންދެވުނު ސްޓަޑީއެއް މިއީ. އެއީ އެސެސްމަންޓު އޮފް ލަރނިންގ
ސްޓޭޓަސް އަފްޓަރ ސްކޫލް ކްލޯޝަރ ޑިއު ޓު ކޮވިޑް19- އިން މޯލްޑިވްސް. އެހެންވީމާ، އެއީ ކޮވިޑް19- އަށް
ފަހުގައި ކިޔެ ވުން އަލުން ސްކޫލުތައް ހުޅުވިގެން ނިއު ނޯމަލަށް ގޮސްގެން ދަރިވަރުން ސްކޫލުތަކަށް ދާން ފެށީ މަ
އަޅުގަނޑުމެން ދިން ޓެސްޓެއް. މި ޓެސްޓު ފޯކަސްކުރީ ގްރޭޑު 1 އިން 6ގެ ހުރިހާ ދަރިވަރުންނަށް، ހަމަ ހުރިހާ
ސްކޫލުތަކަށް. އެ ވަގުތު މޮނިޓަރިން ގގައި ނެތް ހުރިހާ ސްކޫލެއް މި ޓެސްޓު ގައި ބައިވެރިވި. އެހެންވީމާ، ވަރަށް މަދު
ސްކޫލެއް ބައިވެރިނުވެ އޮތީ. ދެން ޓެސްޓު ދެވުނީ ހަމަ ލިޓްރަ ސީ، ނިއުމަރަސީ ބެލުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ، ދިވެހި،
އިނގިރޭސި، ހިސާބު މި ތިން މާއްދާއިން ދެން ޓެސްޓު ދެވުނީ. ދެން އަސްލު ލޯ-ސްޓޭކް އެގްޒާމެއް.
14

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެހެންނަމަވެސް، ދެން އޭގެ ފައިންޑިންގތައް މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރިޕޯޓު އެކުލަވާލެވި އަދި އޭގެ ސަބަބުން
އެއާ ގުޅިގެން އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް ވެސް މިހާރު އެބަ ކުރިއަށް ދޭ. އޭގެ ސަބަބުން އިތުރު ޕްރޮގުރާމެއް،
އިންޓަރވެންޝަނެއް ފެށިގެން އެއަށް ބޭނުންވާ ތަމްރީނުތައް މިހާރު ޓީޗަރުންނަށް ދިނުމުގެ މަސައްކަތް އެން.އައި ގެ
ފަރާތުން ކުރަމުން އެބަ ގެންދޭ. އެހެންވީމާ، މީގެ ފައިންޑިންގ ތައް ބަލާފައި ފިޔަވަޅު އެޅެމުން ދަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ގެ ސީނިއަރ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން އެނަ ލިސްޓް އާދިލާ ރުޝްދީ
ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މަރިޔަމް. އަޅުގަނޑު އާދިލާ ރުޝްދީ ޑިޕާޓްމަންޓު އޮފް އިންކް ލޫސިވް އެޑިޔުކޭ ޝަން. އަޅުގަނޑު ގެ
މަޤާމަކީ ސީނިއަރ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން އެނަލިސްޓު. އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުންނާ ހަމައަށް ހުށަހަޅާލަދޭނަން
ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް އިންކް ލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނުން 2021 ވަނަ އަހަރުގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ކުރެވިފައި ހުރި
މަސައްކަތްތައް. އެގޮތުން އެ ބަޔަށް ގެންދިއުމުގެ ކުރިން ހަމަ އަޅުގަނޑު ދަންނަވައި ލާނަން ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް
އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނަކީ މި ސަރުކާރުން 17 ނޮވެންބަރު 2018 ވަނަ އަހަރުގައި ވަރަށް މާތް، މަތިވެރި
މަގުސަދެއްގައި އުފެއްދި ޑިޕާޓްމަންޓެއް. ކުރީގައި ޑިޕާޓްމަންޓަކީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ ޔުނިޓެއް ނެޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް
އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ދަށުގައި އޮތް. އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް ފުޅާ މެންޑޭޓަކާ އެއްކޮށް ޑިޕާޓްމަންޓް މި ވަނީ
އުފައްދާފަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މައިގަނޑު އަމާޒަކީ ޚާއް ޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކޮންމެ ކުއްޖަކީ ދިރިއުޅުމުގައި
ކާމިޔާބު ކުއްޖަކަށް ހެދުން. އަދި އެ ކުދިން ކާމިޔާބުކުރުމަށް ޓަކައި އިންކްލޫސިވް ސަގާފަތެއް ސްކޫލުތަކުގައި
ގާއިމުކޮށް، އެ ކުދިންނަށް އިންސާފުވެރި އަދި ހަމަހަމަ އުސޫލަކުން އުނގެނުމުގެ ފުރުޞަތު ހޯދައިދިނުމަ ކީ
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް އަމާޒުކޮށްގެން ކުރިއަށްގެންދާ ކަމެއް. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު އެންމެ މުހިންމު އެއް މަސައްކަތެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފާހަގަކުރެވެނީ 2013 ވަނަ އަހަރުގެ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭ ޝަން ޕޮލިސީ އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ރިވައިސް ކޮށްފަ.
ތަޢުލީމީ ގާނޫނުގެ ދަށުން 2020 ވަނަ އަހަރު ތަޢުލީމީ ގާނޫނުތައް ތަންފީޒުކުރަން ފެށުމާއެކު އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް
ބޮޑަށް ސަމާލުކަމެއް ދިނިން 2013 ވަނަ އަހަރުގެ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ ރިވައި ސްކުރުން.
އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ ރިވައިސްކޮށްފައި 2021 ވަނަ އަހަރުގައި މި ވަނީ ތަންފީޒުކުރަން ފެށިފަ. ދެން
ތަންފީޒުކުރެވުނު އިންކްލޫސި ވް އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ ގައި މައިގަނޑު 9 އަސާސެއް އެކުލެވިފައި އެބަވޭ. އެހެންކަމުން
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް އަމާޒުކޮށްފައި މި ވަނީ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން
ޕޮލިސީގައި ތަންފީޒުކުރަން ގާއިމުކޮށްފައިވާ 9 އަސާސްތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްފައި ސްކޫލުތަކަށް ދޭންޖެހޭ ފަންނީ
15

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެހީތެރިކަމާއި އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހުރިހާ ސްކޫލުތަކެއްގައި މުޅި މުޖުތަމަޢު އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނަ ށް
އަހުލުވެރިކުރުމަށް ޓަކައި ކުރަން ޖެހޭ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރުން. ދެން ހަމަ މިއާއެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ހުރި
ވަރަށް މުހިންމު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވިފަ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ޝާމިލުކޮށްގެން އުނގަންނައިދިނުމު ގެ
މިންގަނޑުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކުލަވައި ލެވުނު. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް މޮނިޓަރިންގ ފްރޭމްވޯކު ފޮރ އިންކްލޫ ސި ވް
އެޑިޔުކޭޝަން އަޅުގަނޑުމެން ތަންފީޒުކުރަން ފެށިން 2021 ވަނަ އަ ހަރުގައި. ޙަޤީޤަތުގައި އިންކްލޫސި ވް
އެޑިޔުކޭޝަން މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ އެއް ކަމަކީ ދާއިމީ ގޮތެއްގައި
ރަނގަޅު ނިޒާމެއްގެ ތެރެއިން މޮނިޓަރިންގ ކުރިއަށްނުދާކަން. މި ކަން ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން 2021
ވަނަ އަހަރުގައި މޮނިޓަރިން ގ ފްރޭމްވޯކު އެކުލަވާލައި މިހާރު ސްކޫލުތަކުގައި ތަންފީޒުކުރަން ފަށާފައި މިވަނީ. އަދި
ހަމަ އެއާއެކު ސްކޫލުތަކަށް ޝާމިލުކުރުމުގެ އަސާސީ މިންގަނޑުތަކެއް އެކުލަވާލައި ހިއްސާކުރެވިފައި މިވަނީ. އަދި
ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެން "ޝާމިލު ވެށި" ކޮންސެޕްޓު ޑިވެލޮޕްކޮށް ސްކޫލުތަކާ ހިއްސާކޮށްފައި މިވަނީ. އަދި
މި ޕްރޮޖެކްޓް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު މި ވަނީ ފެށިފަ. ދެން އަޅުގަނޑު ދެންމެ ދެންނެވި ގޮތަށް އިންކްލޫސި ވް
އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ އަޅުގަނޑުމެން މުރާޖާކޮށްފައިވާއިރުގައި ، މި މުރާޖާކުރެވުނު ޕޮލިސީއަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ
ސްކޫލުތަކުގެ ޕްރިންސިޕަލުން އަދި ސްކޫލު ޓީޗަރުން އަދި ހަމަ އެއާއެ އްކޮށް އިންކްލޫސިވް ކޯޑިނޭޓަރުން
އަހުލުވެރިކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަ ރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވުނު. އަދި ހަމަ އެއާއެއްކޮށް
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ސްޕެޝަލް އެޑިޔުކޭޝަން ޓީޗަރުންނާ އަދި އެކިއެކި ކީ ސްޓޭކްހޯލްޑަރސް އަހުލުވެރިކުރުމުގެ
މަސައްކަތްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. ދެން މައި ގަނޑު ގޮތެއްގައި ފަންނީ އެހީތެރިކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯރުކޮށްދެވިފައި އެބަވޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަކަށް. އޭގެ ތެރޭގަ އި ސަރުކާރުގެ 215
އަސްލު. 215 ސްކޫލު އަދި އަމިއްލަ 19 ސްކޫލަކަށް އަޅުގަ ނޑުމެންނަށް ފަންނީ އެހީތެ ރިކަން ފޯރުކޮށްދެވުނު. ދެން
މިގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ފަންނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދޭ ފަރާތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހަމަ ސްޕެޝަލް އެޑިޔުކޭޝަން
ޓީޗަރުން، މެއިން ސްޓްރީމް ޓިޗަރުން، ލީޑިންގ ޓީޗަ ރުން އަދި ޕްރިންސިޕަލުން، ބެލެނިވެރިން އަދި ހަމަ ދަރިވަރުން
ވެސް ހިމެނޭ. ގައުމީ މަންހަޖާ އެއްގޮތަށް ހުރިހާ ދަރިވަރުން ޝާމިލުކޮށްގެން އުނގަންނައިދިނުން ކުރިއަށް
ގެންދިއުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ގިނަ ޕްރޮގުރާމްތަކެއް 2021 ވަނަ އަހަރު ކުރިއަށް ގެންދި ޔައިން.
އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް 17 ތަމްރީނު ޕްރޮގުރާމެއް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. އަދި ތަފާތު އެހެނިހެން
ޕްރޮޖެކްޓްސްތަކާއި ސަޕޯޓު ދިނުމުގެ ޕްރޮ ގުރާމްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ 16 ޕް ރޮގުރާމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް
ގެންދެވުނު. ދެން މިގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަމްރީނު އަދި ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް ޓަކައި ކުރިއަށް
16

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ގެންދެވުނު ޕްރޮގުރާމުތަކުގެ ތެރޭ ގައި ގާތްގަނޑަކަށް 2543 ބޭފުޅަކު މި ވަނީ ތަމްރީނުކޮށް އަދި އަހުލުވެރިކުރެވިފަ.
އޭގެ ތެރޭގައި ޕްރިންސިޕަލުންގެ ގޮތުގައި 282 ފަރާތެއް ބައިވެރިވި. އަދި ހަމަ އިންކްލޫސި ވް އެޑިޔުކޭޝަން
ކޯޑިނޭޓަރ ނުވަތަ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ލީޑިންގ ޓީޗަރު ގޮތުގައި 234 ބޭފުޅަކު ބައިވެރިވި. އަދި ޓީޗަރުންގެ
ގޮތުގައި 562 ބޭފުޅަކު ބައިވެރިވިއިރު، ބެލެނިވެރިންގެ ގޮތުގައި 1011 ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހޭލުންތެރިކުރެވުނު. އަދި ހަމަ ދަރިވަރުންނަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ޕްރޮގުރާމުތަކެއް ހިންގިއިރު ދަރިވަރުން ގެ
ގޮތުގައި 364 ދަރިވަރުން ބައިވެރިވިއި ރު، އެހެނި ހެން މުއައްސަސާތަކުގައި ހިމެނޭ ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ބައެއްފަހަރު
އަޅުގަނޑުމެން ކައުންސިލަރުން އަދި ހަމަ މިނިސްޓްރީގެ އެކިއެކި ޑިޕާޓްމަންޓުތަކުގައި ހިމެނޭ މުހިންމު ބޭފުޅުން
ހިމެނޭ ގޮތަށް 86 ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ޕްރޮ ގުރާމު ހިންގިފަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އާންމުކޮށް ރާވާފައި
ހުންނަ ޕްރޮގުރާމުތަކުގެ ތެރޭގައި ސްކޫލު ޕްރިންސިޕަލުން އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނަށް އަހުލުވެރިކުރުމާއި ރިލީފް
ޓީޗަރުންނަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ކުރިއަށްގެންދާ ޕްރޮގުރާމްތަކާއި އަދި ހަމަ ވަކިން ޚާއް ޞަކޮށް މެއިން ސްޓްރީމް
ޓީޗަރުން، އޯޓިޒަމް އަދި ލަރނިންގ ޑިސްއެބިލިޓީޒަށް އުނގަންނައިދިނުމުގެ ގޮތުން އެ ބޭފުޅުން ތަމްރީނުކުރުމާ އަދި
ހަމަ އިންކްލޫސިވް ކޯޑިނޭޓަރުން އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނަށް އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ކުރިއަށް ގެންދެވުނު
ތަމްރީނު ޕްރޮގުރާމްތަކާއި އަދ ބެލެނިވެރިން ހޭލުންތެރިކުރުން އަދި ލީޑަރޝިޕް ފޮރ އިކުއިޓީ އެންޑް އިންކްލޫޝަން
މިއީ އަޅުގަނޑުމެން އޮސްޓްރޭލިޔާގެ އެހީތެރިކަމާއެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނާ އަދި
ކުއީންސްލޭންޑް ޔުނިވަރސިޓީ އޮފް ޓެކްނޮލޮޖީއާ ގުޅިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާތްގަނޑަކަށް 25 ޕްރިންސިޕަލުން
އަޅުގަނޑުމެން ލީޑަރޝިޕް ފޮ ރ އިކުއިޓީ އެންޑް އިންކްލޫޝަނަށް ތަމްރީނުކުރިން. ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން.. އަދި
އަޅުގަނޑުމެން މިދިޔަ އަހަރު އިންޓްރޮޑަކްޝަން ޓު ޔޫ.ޑީ.އެލް މި ތަމްރީނު ޕްރޮގުރާމު ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން
ގާތްގަނޑަކަށް ދި ވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ އަތޮޅެއް ކަވަރކުރެވޭ ގޮތަށް، ގާތްގަނޑަކަށް 25 ވަރަކަށް ބޭފުޅުންނަށް. މި
ކޮންސެޕްޓަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިވައިސްކުރެވުނު އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީގައި ހިމެނޭ އެއް ކަމެއް ގެ
ގޮތުގައި މި ހިމެނެނީ އަޅުގަނޑުމެން އުނގަންނައިދިނުމަށް މި ގެނެވުނު މައިގަނޑު ބަދަލުތައް. އޭގެ ތެރޭގައި
އިންކްލޫސިވް ޕެޑޮގޮޖީ ސްކޫލުތަކުގައި ތަޢާރަފުކުރުން އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭ ޝަން ޕޮލިސީ ގައި
ހިމަނާފަ. އެގޮތުން އިންކްލޫސިވް ޕެޑޮގޮޖީގައި ހިމެނޭ އެއް މައިގަނޑު އެއް ކިޔަވައިދިނުމުގެ އުސޫލަކީ ޔުނިވަރސަ ލް
ޑިޒައިން ފޮރ ލަރނިންގ ބޭނުންކުރުން. އެގޮތުން ޔުނިވަރސަލް ޑިޒައިން ފޮރ ލަރނިންގއަށް ޓީ.އޯ.ޓީގެ ގޮތުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު މި ވަނީ ބޭފުޅުން ތަމްރީނުކުރެވިފައި 2021 ވަނަ އަހަރުގެ. ދެން ހަމަ އެގޮތަށް
ޓީޗަރުންނާއި ފެސިލިޓޭޓަރުން ތަމްރީނުކު ރުމުގެ ގާތްގަނޑަކަށް 20 ޕްރޮގުރާމް އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2021 ވަނަ އަހަރު
17

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. އޭގެ ތެރޭގައި 562 ޓީޗަރުން އަދި ހަމަ 238 ލީޑީންގ ޓީޗަރުން ހިމެނޭ. ދެން 2021 ވަނަ
އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ފަރުމާކޮށްފައިވާނެ ޓީޗަރުންނަށް ތަމްރީނު ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ޓަކައި ޕްރޮގު ރާމުތަކެއް .
އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް 5 ދާއިރާއަކުން 9 ތަމްރީނު ޕްރޮގުރާމެއް ފަރުމާކުރެވުނު. ތަޢުލީމާއި ތަމްރީނު
ފޯރުކޮށްދިނުމާ ބެހޭގޮތުން އާންމުންގެ ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތަކެއް
ކުރަން. އެގޮތުން ބެ ލެނިވެރިން ހޭ ލުންތެރިކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2021 ވަނަ އަހަރުގައި 5 ޕްރޮ ގުރާމު
ކުރިއަށް ގެންދެވުނުއި ރު ބެލެނިވެރިންގެ ތެރެއިން 1011 ބޭފު ޅަކު ވަނީ ބައިވެރިވެފަ. އަދި ޝާމިލު، މުޅި މުޖުތަމަޢު
އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނަށް އަހުލުވެރިކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން "ޝާމިލު ޕޮޑްކާސްޓު" ގެ ގޮތުގައި
ޕްރޮގުރާމެއް ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. އެގޮތުން "ޝާމިލު ޕޮޑްކާސްޓު" ގައި 6 ޕްރޮގުރާމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ޕޮޑްކާސްޓުކުރެވުނު. އަދި ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން މުޅި މުޖުތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުމަށް ޓަކައި ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ
ކުދިންގެ ދުވަސްތައް، ވަކި ޚާއްޞަ ދުވަސްތައް މުޅި ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަކަށް އަމާޒުކޮށްގެން ކުރިއަށް
ގެންދަން. މިގޮތުން މި ބޭފުޅުން ކުރިއަށް ގެންދަވާ ޕްރޮގުރާމްތަކުގެ ތެރޭގައި މުޅި ހޯލް ސްކޫލް އެވެއަރނަސް
ކުރިއަށް ގެންދެވޭ. އަދި ސްކޫލުތަކުގެ ވަސީލަތްތައް ގާއިމުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ތަފާތު ޕްރޮޖެކްޓްސްތަކުން
މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން. ދެން 2021 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެބަ އޮތް 92 ސްކޫލެއް އިންކްލޫސިވް
އެޑިޔުކޭޝަން ސަޕޯޓު ޔުނިޓު ގާއިމުކުރެވިފައި މިވަނީ. ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން 2021 ވަނަ އަ ހަރުގައި
އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ނަމޫނާ ސްކޫލުތަކެއް ތަރައްޤީ ކުރަން ފެށިފައި މިވަނީ. މިގޮތުން ދެ ސަރަޙައްދުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެ ސްކޫލު ގާއިމުކުރުމަށް ފެށިފައި މިވަނީ. އަދި ހަމަ ކޮންމެ ސްކޫލެއްގެ ވެސް ސެން ޓީޗަރ
މަޤާމު މިވަނީ އުފެއްދިފަ. އަދި އެހެނިހެން ވަސީލަތްތައް، ގާތްގަނޑަކަށް ސްކޫލުތަކުގެ % 80 އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ވަސީލަތްތައް ގާއިމުވެފައި ހުރިކަން ފާހަގަކޮށްލަން. ދެން ހަމަ ޑިޕާޓްމަންޓު އޮފް އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަނުން
ވަރަށް އިސްކަމެއް ދީގެން އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށްގެންދާ އެއް މަސައްކަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭ ގެ ކޮލެޖުތަކާއި
ޔުނިވަރސިޓީތަކުގައި ކުރިއަށްގެންދާ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން މޮޑިއުލް މުރާޖާކުރުމުގެ މަސައްކަތް.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފާހަގަކުރެވެނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އޮބްޒަވޭޝަނަކީ ބައެއްފަހަރު ޓީޗަރުން ތަމްރީނުވެގެން
އަސްލު މަސައްކަތަށް ނުކުންނައިރު ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ވަރަށް ޓީޗަރުންނަށް މި ދާއިރާގައި
މަޢުލޫމާތު ލިބިފައި ނުހުންނަކަން ވަރަށް ބޮޑަށް ފާ ހަގަކުރެވޭ. މި ކަން ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި މި ހާރު އަޅުގަނޑުމެން
މިދިޔަ އަހަރުގައި މަސައްކަތްތަކެއް ޔުނިސެފްގެ އެހީތެރިކަމާ އެކީގައި މަސައް ކަތްތަކެއް ފެށިފައި މިވަނީ. މިގޮތުން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ކޮލެޖު އަދި ޔުނިވަރސިޓީތަކުގައި ކުރިއަށްގެންދާ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން މޮޑިއުލް
18

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަޅުގަނޑުމެން ދިރާސާކޮށް އެނަލިސިސް ކޮށް، ހުރިހާ ކޮލެޖު އަދި ޔުނިވަރސިޓީތަކަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ
ފީޑްބެކް ދެވިފަ. އަދި އެ ބޭފުޅުން ފޮލޯކު ރާނެ ޓީޗަރ ޓް ރެއި ނިންގ ސްޓޭންޑަޑް ފޮރ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭ ޝަން
އަދި ސާމްޕަލް މޮޑިއުލެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު މިވަނީ އުފެއްދިފަ. އަދި މި އަހަރު ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން
އިތުރަށް އެ ޕްރޮޖެކްޓު ކުރިއަށް އެބަ ގެންދަން އިތު ރަށް ކޮލެޖު ޔުނިވަރސިޓީތަކަށް ބޭނުންވާ އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި. ދެން ހަމަ 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސަރުކާރުގެ ބަޖެޓުން ގާތްގަނޑަކަށް
750000 ރުފިޔާ ލިބުނު. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚަރަދުކުރެވުނު 324231 ރުފިޔާ 95 ލާރި އަދި އިންޑި އާ
ގްރާންޓުގެ އެއީ 2020 ވަނަ އަހަރުގެ ޕްރޮޖެކްޓުގެ ތެރެއިން 2021 ވަނަ އަހަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިފައި ހުރި
ބަޖެޓެއް. އޭގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް 39486 ރުފިޔާ 99 ލާރި ލިބުނުއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚަރަދުކުރެވުނު
37815 ރުފިޔާ. ދެން ޔުނިސެފްގެ ބަޖެޓުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް 847500 ރުފިޔާ ލިބުނުއިރު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚަރަދުކުރެވުނު 616420 ރުފިޔާ 75 ލާރި. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިސެފް ބަޖެޓުގެ ބާކީ ބައި
އަޅުގަނޑުމެން 2022 ވަނަ އަހަރު މިހާރު އިމްޕްލިމެންޓުކޮށް ނިމިފައި ވަނީ. އަދި ސްކޫލުތަކުގައި ރެފަރެލް ނިޒާމެއް
ގާއިމުކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތަކެއް އެބަ ކުރަން. އެގޮތުން ރެފަރެލް ނިޒާމެއް
ގާއިމުކުރެވިފަ އި މިވަނީ ކޮންމެ ސްކޫލެއްގައި ވެސް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވެނީ އާބާދީގެ
ނިސްބަތުން ކުދިން ގިނަ ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ސްޕެޝަލް އެޑިޔުކޭޝަން ލީޑިންގ ޓީޗަރުން ތިބި ސްކޫލުތަކުގައި
ވަރަށް ރަނގަޅަށް ރެފަރެލް ނިޒާމް ކުރިއަށް ގެންދާކަން. ދެން އެ ކަން އިތުރަށް ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެން މި އަހަރު ތެރޭގައި ވެސް މަސައްކަތްތަކެއް އެބަ ކުރަން. ދެން ހަމަ މި އަޅުގަނޑުމެން ރެފަރެލް
ނިޒާމަށް އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން މިދިޔަ އަހަރު ސުކޫލް ޕްރިންސިޕަލް އަދި އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ލީޑިންގ
ޓީޗަރުންނަށް އެވެއަރނަސް ކުރިއަށް ގެންދެވިފައި މިވަނީ. ފަސޭހަކަމާއެކު ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތަށް ތަޢުލީމާއި ތަމްރީނު
ފޯރުކޮށްދޭ ތަންތަން ފަރުމާކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން. އެ ގޮތުން 2021 ވަނަ
އަހަރު އިންޑިއާ ގުރާންޓު ގެ އެހީތެރިކަމާއެކީގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެ ސްކޫލެއްގަ އި މިވަނީ އެކްސެސިބަލް ލަ ރނިންގ
އެންވަޔަރަންމަންޓް ތައްޔާރުކުރެވިފަ. އަދި ހަމަ އެ އާއެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ކުރީގައި ދެންނެވި ގޮތަށް ޝާމިލް ވެށި
އަޅުގަނޑުމެން ދެ ސަރަޙަ އްދުގައި ތަރައްޤީކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް ޝާމިލް ވެށީގެ ތެރެއިން
ވަށާޖެހޭ ގޮތަށް ސްކޫލުތައް ތަރައްޤީކުރުމަށް ޓަކައި މަސައްކަތް އެބަ ކުރަން. އޭގެ ތެރޭގައި މުޅި ހޯލް ސްކޫލުގެ
އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރއަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކާއި ޓީޗަރުންނަށް ދޭންޖެހޭ ފަންނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމާ އަދި
ދަރިވަރުންނަށް ދޭންޖެހޭ އެސިސްޓިވް ލަރނިންގ ޑިވައިސަ ރސް ދިނުމުގެ ޕްރޮޖެކްޓެއް އަޅުގަނޑުމެން 2021 ވަނަ
19

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަހަރުގައި މި ކު ރިއަށް ގެންދަމުން މި ދަނީ. މިއީ ތިން އަހަރުގެ ޕް ރޮޖެކްޓެއް. އަދި ފަސޭހަކަމާއެކު ބޭނުންކުރެވޭ
ގޮތަށް ތަޢުލީމާއި ތަމްރީނު ފޯރުކޮށްދޭ ތަންތަން ފަރުމާކޮށް، މިކަމަށް އެހެނިހެން ބޭފުޅުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ
ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު. އެގޮތުން 174 ފަރާތެއް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ
ހޭލުންތެރިކުރެވިފަ. އޭގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރި އަށް ގެންދެވުނު އެއް އަތޮޅު ފެންވަރުގެ ވޯކްޝޮޕަކާއި ތިން
ސަރަޙައްދީ ލެވެލްގެ ވޯކްޝޮޕަކާ އަދި އެއް ތަމްރީން ޕްރޮގްރާމް. ޝާމިލުކުރުމުގެ ސަގާފަތެއް އުފެއްދުމަށް ޓަކައި
ރާއްޖޭއާއި ރާއްޖެއިން ބޭރުގެ މުއައްސަސާތަކާ ގުޅިގެން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދަނީ މަސައްކަތްތަކެއް
ކުރަމުން. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް 13 މުއައްސަސާއާއެކު މިވަނީ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވިފަ.
ދެން މީގެ ނަތީޖާއަށް ބަލައި ލާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޔުނިސެފްގެ ކަންޓްރީ ރިޕޯޓް އަދި ހަމަ ޔުނެސް ކޯ
އިވެލުއޭޝަން ރިޕޯޓުގައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތްތައް ފާހަގަކޮށްފައި ހުރިކަން ފާހަގަކޮށްލަން .
އަދި ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަފާތު މުއައްސަސާތަކާ ގުޅިގެން ގާތްގަނޑަކަށް 27 ސްކޫލަކަށް އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދީފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން. އުނގެނުމުގެ ދަތިކަން ހުންނަ ކުދިން ދެނެގަނެ އެ ކުދިންނަށް އެހީތެރިވުމުގެ
ގޮތުން ޕްރޮގްރާމްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ހިންގަން. އެގޮތުން މެއިން ސްޓްރީމް ޓީޗަރުންނަށް ވީހާ ވެސް ބޮޑަކަ ށް
އުނގެނުމުގައި ދަތިކަން ހުންނަ ކުދިންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކަ އި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕްރޮގްރާމެއް
ހިންގުނު. މިގޮތުން 197 ޓީޗަރުންނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދިޔަ އަހަރު އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވުނު. އަދި ހަމަ
ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކުދިންނަށް ކިޔަވައިދޭނެ ތަފާތު މޮޑިއުލްތައް ތަޢާރަފުކޮށް، އެކަމަށް ޚާއްޞަ ޓީޗަރުން
ތަމްރީނުކޮށް، ޅަފަތުގައި އެކަށީގެންވާ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މަސައްކަތްތަކެއް އެބަ ކުރެވޭ. އެ ގޮތުން އަ ރލީ އިންޓަ ރވެންޝަން ޕްރޮގްރާމް ސްކޫލުތަކުގައި ކުރިއަށް ގެންދާނެ.
އަދި ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ޅަފަތުގައި ކުދިން ދެނެގަނެ، އެ ކުދިންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ އިތުރު ޕްރޮޖެކްޓެއް
މިދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަނީ ފެށިފަ. އަދި މި އަހަރު ތެރޭގައި ވަރަށް ގިނަގުނަ މަސައްކަތްތަކެއް މި
ދާއިރާއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ކުރެވޭ. ދެން މީމިސްގަ އި ދަރިވަރުންގެ ރައްކާކުރެވޭ މަޢުލޫމާތުތަކުގެ ތެރޭގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފާހަގަކުރެވޭ ދަރިވަރުންގެ އައި.އީ.ޕީގެ މަޢުލޫމާތު އަދި ހަމަ އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ ދާއިރާ
ނުވަތަ ކެޓަގަރީ އެބަ ހިމެނޭ. އަދި ތަޢުލީމު ހާސި ލުކުރަމުންދާ އިންކްލޫސިވް އެޑިޔުކޭޝަން ޕްރޮގްރާމަކީ ކޮބައިކަން
އެބަ އިނގޭ. އަދި ހަމަ ކުއްޖާ ޑައިގްނޯސް ކުރެވިފައި ވާނަމަ އޭގެ ތަފުސީލު އަދި ހަމަ ސްކޫލުތަކުގައި ދަރިވަރުން
ތިބި އަދަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެން އެބަދޭ. ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކުދިންނަށް ކިޔަވައިދިނުމުގައި
އެކަށީގެންވާ ވަސީލަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އައި.ސީ.ޓީގެ އެހީތެރިކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް
20

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ޓަކައި މަސައްކަތްކުރަން. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދިޔަ އަހަރު އިންޑިއާ ގްރާންޓް ޕްރޮޖެކްޓު ގެ ތެރެއިން ދެ
ސްކޫލަކަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވުނު. އަދި ހަމަ ޔުނިސެ ފްގެ ޕްރޮޖެކްޓުގެ ތެރެއިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެ ވިފައި އެބަވޭ. އަދި ހަމަ މެއިން ސްޓްރީމް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ތެރެއަށް ޚާއްޞަ އެހީއަށް
ބޭނުންވާ ކުދިން ވެއްދުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ގިނަގުނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން. މިގޮތުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މެއިން ސްޓްރީމް އެޑިޔުކޭޝަނަށް ކުދިން ވެއްދުމަށް ޓަކައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ މަހްފޫމެއް ވަކިން
ޚާއްޞަކޮށް ޝާމިލް ވެށި ކޮންސެޕްޓު ގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަރައްޤީކުރެވިފައި އަދި މި އަހަރު ތެރޭގަ އި
އިތުރު މަސައްކަތްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދަނީ ކުރަމުން. އަދި ހަމަ މީގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނަން ފެނުމުގެ ދަތިކަން ހުންނަ ކުދިންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި
ދަނީ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަމުން. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2021 ވަނަ އަހަރު އެފަދަ ކުދިންނަށް އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި ދިވެހި ސްކްރީން ރީޑިންގ ސޮފްޓްވެއަރއެއް ޑިވެލޮޕްކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފެށިފައި މިވަނީ.
އަދި ގާތްގަނޑަކަށް މި އަހަރުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ސޮފްޓްވެއަރ މިހާރު ނިންމާފައި އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލުތަކަށް
ލިބޭ ގޮތަށް މިހާރު ފޯރުކޮށްދީފައި މިވަނީ. މިދިޔަ އަހަރު ތެރޭގައި ތެރޭ ގާތްގަނޑަކަށް ޕްރޮޖެކްޓް ނިމިފައި މިވަނީ.
އެއީ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ޑިޕާޓްމަންޓުން ކުރާ، ކުރެވުނު މަސައްކަތްތައް.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ނައިބު މުޙައްމަދު އިޙްސާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު މުޙައްމަދު އިޙްސާން، ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ. މި ވަގުތު ބަލަހައްޓަމުން މި ގެންދަނީ ޑިޕާޓްމަންޓް
އޮފް ޕަބްލިކް އެގްޒަމިނޭޝަންސްގެ މަސައްކަތްތައް. ދެން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީ އޮފް
އެޑިޔުކޭޝަނުން 2021 ވަނަ އަހަރު ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ކޮވިޑް19- ގެ ދިމާވި ގޮންޖެހުންތަކާ އެކީގައި ކުރެވުނު
މަސައްކަތްތަކުގެ އަލީގައި ދަރިވަރުންގެ ނަތީޖާ ފެންނަ މައިގަނޑު އެއް ހަރަކާތަކީ އިމްތިޚާނުތައް. އެހެންވީމާ،
އިމްތިޚާނުތައް ބެލެހެއްޓުމުގެ މި މައިގަނޑު މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޕަބްލިކް
އެގްޒަމިނޭޝަންސް އިން ކުރި އަށް މި ގެންދަނީ. އޭގެ ތެރޭގައި އޯލެވެލް އެސް.އެސް.އީ އިމްތިޚާނާއި އޭލެވެލް އަދި
އެޗް.އެސް.އީ އިމްތިޚާނާއި ކޭމްބްރިޖް އިންގްލިޝް އިމްތިޚާ ނު އަދި އޮން ޑިމާންޑް އިމްތިޚާނުތައް އަޅުގަނޑުމެން
ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. އޭގެ ތެރޭގައި އޭ.ސީ.ސީ.އޭގެ އިމްތިޚާނާއި އަދި އެހެން ނޫނަސް އެހެނިހެން
ޔުނިވަރސިޓީތަކުން ދަރިވަރުން ބައިވެރިވާ އިމްތިޚާނުތައް ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދެން. މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި 2021 ވަނަ އަހަރު ފާހަގަކުރެވިގެން މި ދިޔައީ މި ހުރިހާ ކަމަކަށް ވެސް އެންމެ
21

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ގޮންޖެހުން ބޮޑު، އެންމެ އުނދަގޫ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ގެންދަން ދިމާވި އަހަރަށް. އޭގެ ތެރޭގައި
އަޅުގަނޑުމެން އިމްތިޚާނުތައް އިސްވެ ބެލެހެއްޓުމުގަ އި ހަރަކާތްތެރިވާ ޗްފީ އިންވިޖިލޭޓަރުން ވެސް ތިންގުނަ އިތުރަށް
ތަމްރީނުކުރަން ޖެހުނު. ސަބަބަކަށް ދިމާވީ ކޮވިޑް19-ގެ ހާލަތުގައި މޮނިޓަރިންގ ލެވޭ ރަށްރަށުގައި ތިން ބަޔަކަށް
ބަހާލައިގެން ދަރިވަރުން އިމްތިޚާނު ހެދުމުގެ ފުރުޞަތު އަޅުގަނޑުމެން ފަހިކޮށްދޭންޖެހުނީ. އެއީ ކޮބިޑަށް ޕޮޒިޓިވްވާ
ދަރިވަރުންނަށް ވެސް އިމްތިޚާނު ފޯރުކޮށްދިނުމާއި އަދި ކޮވިޑް މޮނިޓަރިންގ ގެ ހާލަތުގައި ނުވަތަ ގޭގައި
އައިސޮލޭޓްކޮށްފައި ތިބޭ ދަރިވަރުންނަށް ވަކިން އެހެން ހޯލެއްގެ އިމްތިޚާނު ފޯރުކޮށްދިން ދިނުމާއި ދެން އެހެނިހެން
ދަރިވަރުންނަށް ވަކިން އިމްތިޚާނު ފޯރުކޮށްދޭން ޖެހުން. އެހެންވީމާ، މި ހުރިހާ ހަރަކާތަކާ އެކީގައި މައިގަނޑު
ގޮތެއްގައި އަދި ރާއްޖެ އުފެދިފައި އޮތް ގޮތުން އަބަދު ވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިންޓަރނޭޝަނަލް އިމްތިޚާނެއް
ކުރިއަށް ގެންދިއުމަކީ ގޮންޖެހުން ބޮޑު މި ހާލަތެއް، ތަނެއް ދިވެހިރާއްޖެއަކީ. އެހެންވީމާ، އެ ހާލަތާ އެކީގައި ވެސް
ވަރަށް ބޮޑެތި ގޮންޖެހުންތަކާ އެކީގައި ވަރަށް ކާމިޔާބު، ވަރަށް ބޮޑު އޮޕަރޭޝަނެއް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިމްތިޚާ ނު
ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދަންޖެހުނު. ނަތީޖާއަކަށްވެގެން ދިޔައީ ޙަޤީޤަތުގައި މުޅި
ދުނިޔޭގައި ވެސް ގިނަ ޤައުމުތަކުގަ އި ފިޒިކަލް އިމްތިޚާނު ދޫކޮށް ޓީޗަރ ޕަރ ބޭސްޑް ޕަރފޯމަންސަކަށް ބަދަލުވުމުން
ދިޔައިރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހަމަ ފިޒިކަލީ ހުރިހާ ކުދިން ވެސް އިމްތިޚާނު ހަދަމުން ދިޔަކަން. އެހެންވީމާ، އެ
އިމްތިޚާނުތަކާ އެކީގައި ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަ، ދެން ތި ބޭފުޅުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ މީގައި
ފާއިތުވެދިޔަ އަހަރުތަކުގެ ތެރޭގަ އި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިމްތިޚާނު ހަދާފައި ތިބި ދަރިވަރުންގެ އަދަދު. ދެން މައިގަނޑު
ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ހަމަ ކުރުކޮށްލާފައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޕަބްލިކް
އެގްޒަމިނޭޝަންސް އިން މި ގެންދިޔަ ހަރަކާތަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޅި މިނިސްޓްރީއާއި މުޅި މިނިސްޓްރީގެ ދަށުން
ހިނގާ ސްކޫލުތަކުގެ ވެރިންނާއި ހުރިހާ ބޭފުޅުންގެ އެހީތެރިކަމާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންދެވުނު ވަރަށް
ކާމިޔާބު މަސައްކަތެކޭ. ފާއިތުވެދިޔަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހަމަ ތަޢުލީމު ހާސިލުކުރި ހުރިހާ ދަރިވަރުންގެ ތެރެއިން
ބައިނަލްއަޤުވާމީ އަދި ޤައުމީ ފެންވަރުގެ އިމްތިޚާނުތަކުގައި ބައިވެރިވާން ބޭނުންވި ހުރިހާ ދަރިވަރުންނަށް ބަރާބަރަށް
އިމްތިޚާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯރުކޮށްދެވުނުކަން. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ފާޠިމަތު ޢައްޒަ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ފާޠިމަތު ޢައްޒަ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން. އަޅުގަނޑު
އެޑިޔުކޭޝަނަލް ސުޕަ ރވިޝަން އިން ކޮލިޓީ އިމްޕްރޫވްމަންޓް ޑިވިޜަން، (އެސްކިޓް)ގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑުމެން
22

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
މައިގަނޑުކޮށް ކުރާ މަސައްކަތަ ކީ ހެލްތު އެންޑް ސޭފްޓީ ސްކޫލުތަކާއި ދަރިވަރުންގެ ކަށަވަރުކުރުން. އަދި އިންތިޒާމު
ހަމަޖެއްސުމާ އަދި އެކި ސަބަބުތަކާ ހުރެ އެކި ކަހަލަ ހިރާސްތަކުގައިވާ ކުދިން ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުން އެކަހެރިވެ ،
މަޙުރޫމުވެދިޔަ ނުދިނުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރަމުންގެންދާ މަސައްކަތްތައް ކުރުން އިނގޭތޯ. އެގޮތުން ފުރަތަމަ
އަޅުގަނޑު ހަމަ ހެލްތު އޮފިސަރސްއާއި ހެލްތު އޮފިސަރުންގެ މަސައްކަތާ އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި
ސްކޫލުތަކުގެ ހެލްތު އެންޑް ސޭފްޓީ ގާ އިމުކުރުމަށް ޓަކައި ކުރަމުންދާ މަސައްކަތްތަކުގެ ވާހަކަ ކުރުކޮށް
އަލިއަޅުވައި ލާނަން އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން ނަމާދު ބަންގިއަށް މަޑުކޮށްލައިގެން މި ތިބީ. ބަންގި ނިމުނީމަ ކުރިއަށްގެންދާ ގޮތަށް.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އާދެ! ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ފާޠިމަތު ޢައްޒަ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އާދެ! ކޮވިޑުގެ ހާލަތުގައި ހަމަ ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިހެން ހެލްތު
އޮފިސަރުންގެ މަސައްކަތް އަދި ސްކޫލުތަކަކީ ދަރިވަރުންނަށް އަދި އެހެން މުވައްޒަފުންނަށް ވެސް ރައްކާތެރި
ތަންތަންކަން ހެދުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރިން. އެޗް.ޕީ.އޭ އަދި އަޅުގަނޑުމެން
ޑަބްލިއު.އެޗް.އޯ، ޔުނިސެފް ކަހަލަ ބައިނަލްއަޤުވާމީ ޖަމާޢަތްތަކާ އެކީގައި ބައިވަރު، ކުރިން ވެސް ޕޮލިސީ ޕްލޭނިންގ
އިން ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިހެން އިންފެކްޝަން ކޮންޓްރޯލް މެޝަރސްތައް ގާއިމުކުރުމަށް ޓަކައި ސިޔާސަތުތަކެއް
ކަނޑައަޅާ އަދި ހަމަ އެއާއެކީ ހެލްތު އޮފިސަރުން ތަމްރީނުކުރުމުގެ ކަންތައްތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް
ގެންދިޔައިން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ މިއީ ހަމަ ވަރަށް ސްޕެސިފިކްކޮށް އައްސަވާފައި އޮތީމަ
69 ހެލްތު އޮފިސަރުން 59 ސްކޫލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ވަގުތު ހަރަކާތްތެރި، 2021 ވަނަ އަހަރު
މަސައްކަތްކުރައްވަމުން ގެންދެވީ. ދެން އަދި އެ ބޭފުޅުންނަށް ތަމްރީނު، އަޅުގަނޑުމެން އިންފެކްޝަން ކޮންޓްރޯލް
މަޝަރސް ގާއިމުކުރުމަށް ޓަކައި ތަމްރީނުތަކެއް އެ ބޭފުޅުންނަށް ދެވުނު. އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި ޤައުމީ ކޮވިޑް
ވެކްސިން ކެމްޕެއިން ގައި އެ ބޭފުޅުން ވަރަށް މުހިންމު ދައުރެ އް އަދާކޮށްދެއްވި އަޅުގަނޑުމެންނަށް. އަޅުގަނޑުމެންގެ
12 އަހަރާއި 18 އަހަރާ އުމުރުފުރައިގެ ވެކްސިން 97% ކަވަރކުރެވިގެންދިޔަ ވަރަކަށް ކާމިޔާބުކަމާ އެކީގައި.
ސްކޫލު ނިޒާމުގެ ތެރެއިން އެ ހުރިހާ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެކްސިން ޖަހައިދިނީ. ދެން ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި
23

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ވެސް ވެކްސިންޖަހާ ހާލަތްތަކުގައި ކުދިންނަށް ދިމާވެދާނެ ނުރައްކަލަކަށް ނުވަތަ ކަމަކަށް ތައްޔާރުވެ އެޗް.ޕީ.އޭ
މެދުވެރިކޮށް އަޅަނޑުމެން ހެލްތު އޮފިސަރސް ތަމްރީނުކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދިޔައީ އެ މަސައްކަތް.
ދެން ހެލްތު އޮފިސަރސް ގެ މުސާރައިގެ އޮނިގަނޑު މިހާރު މުޠާލިއާކޮށް ނިމިފަ. އަދި އެކަމަކު އެ ބޭފުޅުންގެ
މުސާރައަކަށް އަދި އިތުރު ބަދަލެއް އައިސްފައި ނުއެއްވޭ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލު ސިސްޓަމުގެ ދަށުން
ދަރިވަރުންގެ ޞިއްޙަތު ބެލެވޭނެ ނިޒާމެއް ގާއިމުކުރުމަކީ އިންޓަރގްރޭޓެޑް ހެލްތު ސްކްރީނިންގ ނިޒާމަކީ މި
ސަރުކާރުގެ މައިގަނޑު ވަޢުދުތަކުގެ ތެރެއިން ވަޢުދެއް. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ނިޒާމު އެކުލަވާލައި ގްރޭޑް
4 ،1 އަދި 7 ގެ ދަރިވަރުންގެ ހެލްތު ސްކްރީނިންގ ޕްރޮގްރާމް ކުރިއަށް އެބަދޭ. ދިން އެލް.ކޭ.ޖީ ދަރިވަރުން
ޑިވެލޮޕްމަންޓަލް މައިލްޑްސްޓޯން ސްކްރީނިންގއެއް ކުރިއަށް އެބަދޭ. މިގޮތުން ކޮވިޑުގެ ހާލަތާ އެކީގައި ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދި އުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިން. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން 1119 ދަރިވަރުންގެ ހެލްތު ސްކްރީން
ކުރެވި އަދި 3561 ދަރިވަރުންގެ ޑިވެލޮޕްމަންޓަލް މައިލްޑްސްޓޯން ސްކްރީން ކުރެއް ވި. ދެން ސްކްރީން ކުރުމަށްފަހު
އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް ކަހަލަ ރެޑް ފްލެގެއް އުޅެންޏާމުން ވެސް ނުވަތަ އެ ލަރޓެއް އުޅެންޏާމުން ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ރިފަރަލެއް ހަދަނީ ހެލްތު ފެސިލިޓީއަކަށް. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން އެ ކުދިންނަށް އިންޓަރވެންޝަން ސް
ހޭދޭނެ އެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން. ދެން ހަމަ އެއާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން ގްރޭޑް އެކެއްގެ ދަރިވަރުންގެ ރިސްކް
އެސެސްޓްމެންޓެއް ކުރިއަށް ގެންދަން. އެއީ އެއްވެސް ކަހަލަ ހިރާސެއްގައި ތިބިތޯ ނޫންތޯ ބެ ލުމަށް ޓަކައި. އެގޮތުން
155 ޓީޗަރުން ރިސްކް އެސެސްމެންޓަށް ޓްރެއިންކުރެވި، 6502 ދަރިވަރުންގެ އެސެސްމެންޓު ހެދި ރިފަރަލްސް
ހެދިފައި ވަނީ ބޭނުންވާ ދަރިވަރުންނަށް. ދެން ދަރިވަރުންނަށް ހިންގާފައިވާ ޞިއްޙީ މަޢު ލޫމާތު ދޭ ޕްރޮގްރާމްތައް އެކި
ކަހަލަ މަޢުލޫމާތުތައް އެކި ގޮތްގޮތަށް އެކި ސްކޫލުތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ފޯރުކޮށްދެނީ. ދެން ހުރިހާ
މަޢުލޫމާތުތަކެއް ސްކޫލުތަކުން ސްކޫލު ބޭސްޑްކޮށް ގެންދަވާނީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން އެއީ ވަރަށް ގާތުން
މޮނިޓަރކޮށްގެން ގެންދާ ޕްރޮގްރާމްތަކެއް. ދެން ސްކޫލުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ ކައުންސެ ލަރުން މި ވަގުތު 2021
ވަނަ އަހަރު 61 ކައުންސެ ލަރުން 56 ސްކޫލުގައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކައުންސެލަރުން ލިބުމަކީ ވަނީ ވަރަށް
ބޮޑަށް ވެސް ދަތިވެގެންދާ ކަމެއް. އަދި ޚާއްޞަކޮށް ކޮވިޑު ގެ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން މެންޓަލް ހެލްތަށް ވަރަށް
ބޮޑަށް އަހަމިއްޔަތުކަން ދީގެން ކުރިއަށް ގެންދަން ޖެހިފައި އޮތް ހާލަތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ދަތިކަން
އިހުސާސްކުރެވޭ. ދެން މާލެ ސަރަޙައްދުގައި މަސައްކަތްކުރައްވާ ކައުންސެލަ ރުންގެ 25 ބޭފުޅުންނަށް ހިންގާ
އެޕްލައިޑް ކައުންސެލިން ގ ޓްރެއިނިންގއެއް އެބައިން، އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. އެއީ ޚާއްޞަކޮށް
ކޮވިޑުގެ ހާލަތުގައި މި ކުދިންނަށް ޚާއްޞަ ނަފުސާނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން ކިހިނެއްތޯ އެ ކަން
24

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކުރިއަށް ގެންދާނީ އޭގެ ތަމްރީން ޕްރޮގްރާމެއް. ދެން ދަރިވަރުންނަށް ބޭނުންވާ ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމާއި ގަނާކުރުން ހުއްޓުވުމަށް ފިޔަވަޅުތައް އެޅުން. އެގޮތުން އިންޑިވިޖުއަލް ސްކޫލުތަކުގަ އި
މަސައްކަތްކުރައްވާ ކައުންސެލަ ރުންގެ ތެރެއިން ކައުންސެލަރުން އެހީތެރިވެ ދެއްވީ 797 އަންހެން ދަރިވަރުންނަށް.
އަދި 924 ފިރިހެން ދަރިވަރުންނަށް. ދެން ގަނާކުރުން ހުއްޓު ވުމަށް ޓަކައި 324. އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިބޭނެ ޗައިލް ޑް
ޕްރޮޓެކްޝަން ލިޔޭޒަން އޮފިސަރުން ސްކޫލުތަކުގައި. އެގޮތުން 324 ލިޔޭޒަން އޮފިސަރުންނަށް އަދި 192 ސްކޫލުގެ
ތަމްރީން ކޮށްފައިވާނެ. ހަނގާކުރުން ހުއްޓުވުމަށް ބޭނުންކުރާ އެކްޓިވިޓީ ގައިޑެއް ތައްޔާރުކޮށް ހުރިހާ ސްކޫލުތަކާ
ހިއްސާކުރެވިފައިވާނެ. ދެން އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި ކޮވިޑުގެ ހާލަތާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފްލޭގްވި ބައިވަރު
ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި މެންޓަލް ހެލްތު އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްފިން. އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި ސައިބަރ ސޭފްޓީއަކީ
ވެސް ހަމަ ވަރަށް މުހިންމު ދާއިރާއެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފްލޭގްވި. އެގޮތުން ދަރިވަ ރުން ރައްކާތެރި ގޮތުގަ އި
އިންޓަރނެޓް ބޭނުންކުރުމަށް އަހުލުވެރިކުރުމަށް ޓަކައި ޔުނި ސެފް ވިމެން އިން ޓެކާ ގުޅިގެން 14 ޕޯސްޓަރ، 8
ވީޑިއޯ، އެއް ވެބްސައިޓް، ވައިބަރ ޗެޓްޕޮޓް އަދި ވައިބަރ ސްޓިކަރ ޕެކެއް ލޯންޗުކުރެވި، ސްކޫލުތަކާ
ހިއްސާކުރެވިފައިވާނެ. އަދި 2020 ގައި ޔުނިސެފްގެ އެހީ ގައި މި ޑިވިޜަނުން ހަދާ، ޗާޕުކުރި ސައިބަރ ސޭފްޓީ
ބެލެނިވެރިންގެ އަތްމަތީ ފޮތް 2021 ވަނަ އަހަރު ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ޑިސްޓްރިބިއުޓްކުރެވިފައިވާނެ.
ދެން އައްޑޫ ސިޓީގެ 1500 ބެލެނިވެރިންނަށް އިތުރަށް މީތި 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން އެއީ ޚާއް ޞަ
ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގީ އިންޓަރނޭޝަނަލް ޗްލިޑްރެންސް ޑޭއާ ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ، އެއާ ބެލެނިވެރިން އަހުލުވެރިކޮށް ،
އެ ފޮތްތައް ބަހާފައިވާނެ އެ ތަންތަނަށް. އަޅުގަނޑުމެން ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމަށް، ޚާއް ޞަ އެހީއެއް ނޫން އެނގޭތޯ.
ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމަށް ބޭނުންވާ ދަރިވަރުންގެ ކަންތައްތައް ވަރަށް ގާތުން އެބަ ބަލަން. އެއީ އެކި ސަބަބުތަކާ ހުރެ
އެކި ކަހަލަ ހިރާސްތައް މެދުވެރިވާ ކުދިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވަނީ ސްކޫލުގައި ނުވަތަ ތަޢުލީމު އުނގެނުމަށް
އެ ކުދިންގެ އަމިއްލަ ސްޓްރަގްލްއާ ހެދި ވަރަށް ބައިވަރު ދަތިތަކާ ކުރިމަތިވާކަން. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން
މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖެންޑަރ، ފެމެލީ އެންޑް ސޯޝަލް ޕްރޮޓެކްޝަނާ އަދި މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސް އަދި
ޑީ.ޖޭ.ޖޭ އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި ގުޅުންހުރި އެހެން މުއައްސަސާތަކާ އެކީގައި ބައިވަރު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން. އެއީ
އެކި ކަހަލަ ރިފަރަލްސް ހެދި، އެކި ކަހަލަ ހާދިސާތައް ދިމާވުމުގެ ސަބަބުން އެއްކަލަ ދަރިވަރުންނަށް ސްކޫލުގައި
އުނގެނުމުގައި ދިމާވާ ދަތިތައް މަދުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލް ތެރެއިން ސަޕޯޓް ފޯރުކޮށްދެން. ދެން
އާދެ! ހަމަ އެއާއެކީގައި ބައިވަރު ގާނޫނުތައް ވެސް އުފެދިއްޖެ މިކަމާ ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން 192
ސްކޫލުގައި 324 ސީނިއަރ މެނޭޖުމަންޓް މުވައްޒަފުން އަދި 1817 ޓީޗަރުން އަޅުގަނޑުމެން ޓްރެއިންކޮށްގެން
25

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކުރިއަށް ގެންގޮއްސިން. ދެން ސްކޫލުތަކުގައި ރައްކާތެރިކަމުގެ ހާލަތް ކަށަވަރުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން
އެޑިޔުކޭޝަން ސެކްޓަރ އިމަރޖެންސީ ޕްރިޕަރޭޓްނެސް އެންޑް ރެސްޕޮންސް ޕްލޭން އަޅުގަނޑުމެން މުރާޖަޢާކޮށް
ކުރިން 2021 ވަނަ އަހަރު އަދި މި އަހަރު ޗާޕްކުރުމުގެ މަސައްކަތް މި ކުރިއަށް ގެންދަނީ. ދެން އަދި ސްކޫލް
އިމަރޖެންސް އޮޕަރޭޝަން ޕްލޭންސްތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ ސްކޫލެއްގައި ހުންނަ ޕްލޭންސްތައް
މުރާޖަޢާކޮށް ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ޕާމަނަންޓް ސެކްރެޓަރީ އަޙްމަދު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. ދެން އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ކުރުކޮށް ދަންނަވައިލާނަން 2021 ވަނަ އަހަރު
އަޅުގަނޑުމެން ތަޢުލީމީ ދާއިރާއަށް މުދައްރިސުންނާ އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަންނީ މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރުމާ އަދި
މުސާރައާ ގުޅޭގޮތުން ހަމަ ވަރަށް ކުރުކޮށް އެއްޗެއް ދަންނަވަ އިލާނަން. މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި
ސްކޫލުތަކުގައި، ސްކޫލު ލެވެލްގައި އަދި މިނިސްޓްރީގެ ސޭލްސް ސެކްޝަން ޑިޕާޓްމަންޓުތަކުގައި ހަމަ ވަރަށް ގިނަ
ތަމްރީނުތައް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކޮންމެ މުވައްޒަފަކަށް މަދުވެގެން އެއް
ތަމްރީނު ނުވަތަ ދެ ތަމްރީނުވަރު ހަމަ މުޅި ދާއިރާގައި ހިންގޭ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ޕްލޭން ހަދައިގެން ކުރިއަށް
ގެންގޮއްސަ އޮންނާނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުސާރައިގެ އޮނިގަނޑުތަކަށް ބަލާއިރު 2021 ވަނަ އަހަރު
އަޅުގަނޑުމެންގެ އެއްވެސް މުސާރައިގެ އޮނިގަނޑަކަށް މައިގަނޑު ބަދަލެއްނުގެނެވޭ. އެހެންނަމަވެސް، 2021 ވަނަ
އަހަރު ކުރެވުނު ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތެއް އެއީ މުސާރައިގެ ހުރިހާ އޮނިގަނޑުތައް މުރާޖަޢާކުރުމުގެ
މަސައްކަތްކުރެވުނު. ޕޭ ކޮމިޝަނާ އެއްކޮށް ހުރިހާ އޮނިގަނޑުތަކަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ހަމަ ވަރަށް
ޝާމިލުކުރަނިވި ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮމެންޓުކުރިން. އެއާއެއްކޮށް ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން 2022 ވަނަ އަހަރުގެ މޭ
މަހުގައި މިވަނީ ދާއިރާގެ މައިގަނޑު 3 ޕޭ ފްރޭމްވަރކެއް ތަންފީޒުކުރެވި މުސާރައަށް ބަދަލު ގެނެވިފަ. ދެން ހަމަ
އެއާއެކު މީގައި ވަކި އިންޑިކޭޓަރއެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި އޮތް ކަމެއް ލައިބްރޭރިއަންގެ އޮނިގަނޑުތަކާ
ގުޅޭގޮތުން. ލައިބްރޭރިއަނުން އޮނިގަނޑުތައް މިހާރު މިވަނީ އައު ޕޭ ފްރޭމްވަރކް ތައްޔާރުކުރެވިފައި މިވަނީ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ސީނިއަރ ޕޮލިސީ ޑިރެކްޓަރ ނައުޝާދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ފިޒިކަލް ފެސިލިޓީސްގެ ފަރާތުން...
26

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނަން ވިދާޅުވެފައި ކުރިއަށްގެންދަވައްޗޭ. ނަމާއި މަޤާމާ އެއްކޮށް. ޔައުމިއްޔާގައި ރެކޯޑުކުރެވޭތީވެ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ސީނިއަރ ޕޮލިސީ ޑިރެކްޓަރ ނައުޝާދު އިބްރާހީމް ވާ ހަކަދެއްކެވުން:
ނައުޝާދު އިބްރާހީމް، ސީނިއަރ ޕޮލިސީ ޑިރެކްޓަރ. އަޅުގަނޑު ފިޒިކަލް ފެސިލިޓީގެ ފަރާތުން ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ
އެ އަހަރެއްގައި ބަޖެޓުން ފާސްކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ މަޝްރޫޢުތައް ކުރިއަށް ގެންދިއުމާއި ކުރިއަށް އޮންނަ
އަހަރަށް ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ބަޖެޓު ތައްޔާ ރުކުރުމުގެ މަސައްކަތް. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް ހަމަ
ފެށުމުން އެ އަހަރެއްގައި ފާސްވެފައި އޮންނަ ބަޖެޓުގައި ހުންނަ ކަންތައްތައް ތަންފީޒުކުރުމުގެ މަރުޙަލާ ކުރިއަށް
ގެންދަން. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ފާސްކޮށްފައި އިންނަ ބަޖެޓަށް ބަލާއިރު 340 މިލިޔަން
ރުފިޔާގެ ބަޖެޓެއް ފާސްކުރައްވާފައިވޭ. 2019 އިން 2022 އާ ހިސާބަށް ބަލައި ލާއިރު 1.3 ބިލިއަން ރުފިޔާގެ
ބަޖެޓެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕީ.އެސް.އައި.ޕީއަށް ފާސްކޮށްދެއްވާފައިވޭ. ދެން މިގޮތަށް މިހާތަނަށް ނިމިފައިވާ
މަސައްކަތްތަކަށް ބަލައި ލާއިރު، ޕްރޮޖެކްޓްސްތަކަށް ބަލަ އިލާއިރު 217 ޕްރޮޖެކްޓެއް ނިމި، ކްލާސްރޫމްތަކުގެ ޓޯޓަލަށް
ބަލައިލާއިރު 1288 ކްލާސްރޫމް ނިމި، ހޯލަށް ބަލަ އިލާއިރު 88 މަލްޓި-ޕަރޕަސް ހޯލް ނިމި، އެހެނިހެން
މަޝްރޫޢުތަކުގައި 338 މަޝްރޫޢު ވަނީ ނިމިފަ. 2021 ވަނަ އަހަރު ވަކިން ޚާއްޞަ ކޮށް ބަލައިލާކަމަށް ވާނަމަ ހަމަ
އިޙްސާން ވެސް ފާހަގަކުރި ފަދައިން ކޮވިޑުގެ ދަތި އުނދަގޫ ހާލަތުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް ޕްރޮޖެކްޓެއް
ހުއްޓައެއްނުލަން. ދަތުރުފަތުރުގެ އުނދަގޫތައް އޮތްއިރު ވެސް އިންސްޕެކްޝަންސްތަކާ އެއްޗެހި ވެސް އޮންލައިންކޮށް
ކުރެވި، 2021 ވަނަ އަހަ ރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަވޭ 68 މަޝްރޫޢެއް ނިންމާފަ. އެގޮތުން ބަލަ އިލާއިރު
އެހެނިހެން އަދި 105 މަޝްރޫޢެއް އަދި ހޯލަށް ބަލާލައިރު މަލްޓި-ޕަރޕަސް ހޯލުގެ 27 ހޯލް ނިންމާފައި
ކްލާސްރޫމްގެ 162 ކްލާސްރޫމް ވަނީ ނިންމާފަ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެން ކުރިން އިޝާރާތްކޮށްލެއްވިފައި ވަގުތަށް ނެތީމަ އެކަމަށް މަޢާފަށް ވެސް
އެދެން. އަޅުގަނޑުމެން އާންމު ގޮތެއްގައި ވަގުތު މި އޮންނަނީ ޕްރެޒެންޓޭޝަނަށް ކަނޑައެޅިފައި މި ތަނުން. ދެން
އިދާރީ ބޭފުޅުން ދެން ހުރި ކަންތައްތައް ކުރިއަށް ގެންދަވާއިރު އެކަމަށް ވިސްނާވަޑައިގެންދެއްވުން އަޅުގަނޑު އެދެން.
ދެން ރިޕޯޓިންގ ކަންތައްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ މިހާރު ރިޕޯޓުކުރަމުންދާއިރުގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި
27

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ދާއިރާގެ އޮންނާނެ ތަޞައްވު ރެއް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އެކުލަވާލެވިފައި އޮންނަ، ތި ބޭފުޅުން އެ އަހަރަ ކަށް
ކަނޑައަޅުއްވާފައި އޮންނަ މަސައްކަތްތައް ހާސިލުކުރައްވަން ކަނޑައަޅުއްވާފައި އޮންނަ މިންވަރަކާ މިކަހަލަ
ކަންތައްތައް. ދެން އަޅުގަނޑު ބޮޑަށް މި ބަލަނީ ފިގަރސްއިން އެ ބައިތައް ގެނެވޭތޯ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން
ދަންނަވާނަމަ މީމިސްގެ 356 ސްކޫލެއްގައި މި މީމިސް އެ ބޭނުންކުރަމުންދާ ކަމަށް އިނގޭތޯ. ދެން އެއީ މިހާރު
ކިތައް ޕަސެންޓުތޯ ސްކޫލުތަކުގެ މިސާލަކަށް އެނގޭތޯ. މި ދަންނަވަނީ ރާއްޖޭގައި މި ހުރި ސްކޫލުތަކުގެ ތެރެއިން
ކިތައް ޕަސެންޓް ސްކޫލުތޯ އެއީ. ދެންމެގައި ތި ފާހަގަކުރެއްވި އިންފްރަރސްޓްރަކްޗަރއާ ބެހޭ ސްލައިޑުގައި އޭރުގަ އި
އޮތް ގޮތަށް. މިސާލަކަށް 2019 ވަނަ އަހަރު މިތައް ކްލާސްރޫމް ބިނާކުރެވުނު. 2020 ގައި މިހާވަރު. 2021 ގައި
މިހާވަރު. މިހެން ހުރީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފަސޭހަވެގެންދާނެ ކޮމްޕެއަރކޮށްލަން ތި ބޭފުޅުން
ހާސިލުކުރެއްވި ނަތީޖާ، އެ އަހަރެއްގައި ހޯއްދެވި ކުރިއެރުން. އެހެންވީމާ، އެ ބައިތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ދެންނެވިހެން ތި ރިޕޯޓުކުރާއިރުގައި ފިގަރއިން ފެންނަ ގޮތަށް ހައްދަވައިދެއްވައިފިއްޔާ ވަރަށް ރަނގަޅޭ ކުރިއަށް އޮތް
ތަނުގައި ވެސް. ދެން ލީޑިންގ ޓީޗަރުންނާއި ޓީޗަރުންގެ ކަރިކިއުލަމް އޮރިއެންޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމުގަ އި އެބައިން
ފާހަގަކުރެވިފައި 523 އެއީ ޓީޗަރސް. ދެން 91 ލީޑިންގ ޓީޗަރސް. އެއީ މިހާރު ތި ބޭފުޅުން ޓާގެޓްކުރައްވާފައި
އޮތް މިންވަރުގެ ކިތައް ޕަސަންޓުތޯ ނޫނީ އެއްކޮށްތޯ އެނގޭނެ ގޮތަކަށް ވުން. ދެން ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ފަންނީ
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވުނު ސްކޫލުތަކުގެ، އެއީ ސްލައިޑް 54 ގައި އެ ބައިތަކުގައި ވެސް އެބަ ހުރި. ދެން އައިސް
2543 ތަމްރީން ޕޮރޮގްރާމް ހޭލުންތެރިކުރުވުމުގެ ގޮތުން، އެއީ ތި ބޭފުޅުން ޓާގެޓުކުރެއްވިވަރުތޯ ނޫނީ ޓާގެޓުކުރެއްވި
މިންވަރުގެ ކިތައް ޕަސަންޓުތޯ؟ މި ދެންނެވީ އެއީ ސްލައިޑް 54 ގައި. މަޢާފުކުރައް ވާ! 56 ގައި އެނގޭތޯ. ދެން
އެއް ސްލައިޑެއްގައި އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު މިހާރު އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ 55 ސްކޫލެއްގެ ވާހަކަ ޚާއްޞަ
އެހީތެރިކަމަށް ބޭނުންވާ އިތުރަށް ކުރިއެރުވުމަށް ޓަކައި. ނަމަވެސް، އެ ސްކޫލުތަކުގެ ތެރެއިން މިހާރު އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދެއްވުނު ކަމަށް އެބަ ފާހަގަކުރައްވާ. ދެން އޭގެ ތެރެއިން ކިތައް ސްކޫލުތޯ އެގޮތަށް ފޯރުކޮށްދެވިފައި އޮތީ ؟
އޮތްއިރު މިހާރު ކޮބައިތޯ އޭގެ ނަތީޖާއަކީ؟ ދެން ކުރިއަށް މި ދެންނެވީ އިތުރަށް ބޭނުންވަނީ ހަމަ 50 ސްކޫލެއްގެ
ގޮތަށް އޮތީތޯ ނޫނީ އޭގެ ތެރެއިން އަދަދެއް މަދުވިތޯ ނޫންތޯ ދެއްތޯ. އެ ބައި އެނގިލައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
ޖަވާބުދާރީކުރުވަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަސޭހަތަކެއްވެގެންދާނެހެން. ދެން ރަނގަޅު، ވަރަށް ގިނަ ޕްރޮގުރާމުތަކެއް އެބަ
ހުރި. ދެން 10 ނިންމާފައި ސްކޫލު ނިންމާލާ ދަރިވަރުންގެ ކަންތައްތައް މޮނިޓަރކުރެވުމުގެ، އެ ކުދިން
ވަޒީފާއަދާކުރޭތޯއާއި ނޫންތޯ ދެން މިހެން ހުރި ކަންތައްތަކެއް އެބަ ހުރި. ދެން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި ދެންނެވިހެން
އަޅުގަނޑުމެން ޓޭބަލަކުން ފެނިއްޖެއްޔާ ކޮމްޕެއަރކޮށްލަން ފަސޭހަވާނެތީވެ އެ ވާހަކަ ދަންނަވާލީ. އޮޑިޓް އޮފީހުގެ
28

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވާނަން ރިޕޯޓާ ގުޅޭގޮތުން އެއްޗެއް ވިދާޅުވަން. އެއަށްފަހުގައި އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ފުރުޞަތު އަރުވާނަން ސުވާލަށް. އޮޑިޓް އޮފީހުގެ ފަރާތުން.
އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލް އޮފީހުގެ މެނޭޖަރ ޙައްވާ ޖައްނަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ޙައްވާ ޖައްނަތު، އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ފަރާތުން މެނޭޖަރ
ފައިނޭންޝަލް އެންޑް ކޮމްޕްލެއިންސް އޮޑިޓު. އަޅުގަނޑު ވެސް ފާހަގަކުރަން ހުރި ގިނަ ކަންތައްތައް މުޤައްރިރު
ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވީ. ދެން އަހަރު ފެށޭއިރު މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ވެސް އޮންނާނެ ޓާގެޓްސްތަކެއް
ކަނޑައަޅުއްވާފަ. ހަމަ ދައުލަތުގެ، ސަރުކާރުގެ އެސް.އޭ.ޕީ ވެސް އެބައިން. އޭގެން ވެސް އެބަ ހުރި ހަމަ
އެޗްވީކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ފާހަގަކޮށްދެއްވާފަ. ދެން އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައްތަކާ އަޅާބަލާފައި މި ކަންތައްތައް
އެޗްވީވިއޭ އެގޮތަށް ވިދާޅުވެދެއްވައިފިއްޔާމުން ވަރަށް ފަސޭހަވާނެ އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް ޖަވާބުދާރީކުރުވަން. ދެން އެއީ
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ވެސް ފާ ހަގަކޮށްލަން އޮތް ޕޮއިންޓަކީ އިނގޭތޯ. ތެންކިއު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު މިހާހިސާބުން ފުރުޞަތު ހުޅުވައި ލާނަން. އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު
ހުޅުވާލުމުގެ ކުރިން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން އަރިހުން ދަންނަވާލަން ބޭނުން އަދި އަޅުގަނޑަށް ބާކީ މި އޮތީ ކޮމިޓީ
ވަގުތުގެ 10 މިނިޓު. އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއްނުވޭ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ފުރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާފައި ތިއްބެވި
މިންވަރުން 10 މިނިޓުގެ ތެރޭގައި ހުރިހާ ސުވާލުތަކެއް ކުރެއްވޭނެހެން. އެހެންވީމާ، ސުވާލު ވަގުތު އަޅުގަނޑުމެން
އިތުރުކުރަންޖެހޭނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން 1 ޖަހަންދެން އިޢުތިރާޟެއް ނެތް ކަމަށް ވަންޏާ، އޭގެ ކުރިން
ސުވާލުތައް ނިމިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ ނިންމައިލާނަން. އެހެންނަމަވެސް، ސުވާލު ހުރި ކަމުގައި
ވިޔަސް 1 ޖެހީމަ އަޅުގަނޑު ޖެހޭނީ ދެން ނިންމާލަން. އެހެންވީމާ، އިޢުތިރާޟެއް ނެތް ކަމަށް ވަންޏާ 1 ޖަހަންދެން
އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދަން ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން އިޢުތިރާޟްކުރައްވާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑު
ދާނީ ވޯޓަކަށް، ދާންޖެހޭނެ. އެހެންވީމާ، އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އިޢުތިރާޟްކުރައްވާ ތަނެއް ނުފެނޭ. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް
އަޅުގަނޑު ނިންމައިފިން އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރެއްގެ އިޢުތިރާޟެއް ނެތް ކަމަށް. ފުރަތަމަ ފުރުޞަތު
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިކްރާމް.
29

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިކްރާމް ޙަސަން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ވަރަށް ފުރިހަމަ ވަރަށް ތަފްސީލުކޮށް ތި ބޭފުޅުން ތި ބޭފުޅުންގެ މަސައްކަތްތައް
ފާހަގަކުރައްވައިފި. ދެން އަޅުގަނޑު އެކަމަކު އެ ތަފްސީލުކޮށް އަޑުއަހަމުން ދިޔައިރު އަޅުގަނޑު ހިތަށްއެރީ
ޕަރފޯމަންސް ތަންކޮޅެއް ކުރުކޮށް އެނގޭނެ ކޮންމެވެސް ގޮތެއް ވާނެނަމައޭ އެނގޭތޯ. ދެން މިސާލަކަށް ސްކޫލަކާ
ދޭތެރޭ ވިސްނާލާއިރުގައި ސްކޫލުގެ ނަތީޖާ، އެއީ ދެން އިމްތިޚާނު ލިބޭކަން. އެހެންނަމަވެސް، ބައެއްފަހަރުގައި
ޕްރިންސިޕަލާ ދޭތެރޭގައި ނުވަތަ މުޅި ސްކޫލާ ދޭތެރޭގައި ކަންބޮޑުވުން އެބަ އާދޭ. މިހެން އަންނައިރުގައި މިސާލަކަށް
ދަރިވަރުންގެ ނަތީޖާ އަދި ބެލެނިވެރިން ވެސް މަސައްކަތްކޮށްގެން ނެރެފާނެ. އެކަމަކު ސްކޫލެއްގެ ޕަރފޯމަންސް މި
އަންނަނީ ޕްރިންސިޕަލާއި ދެން ލީޑިންގ ޓީޗަރުންނާއި އަދިވެސް ޓީޗަރުންނާ ކުރަ މަސައްކަތްތަކަކުން. އެހެންވީމާ،
އެއަށް ބޭސްކޮށްފައި މިސާލަކަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް އެ ސްކޫލު އިނީ ރަނގަޅަށޭ އިނގޭތޯ. މިވެނި ވަރަކަށް ސްކޫލަށް
މާކްސް ދެވުނީމަ ސްކޫލު އިނީ ރަނގަޅަށޭ. ޕްރިންސިޕަލް މިވެނި ވަރަކަށް މާކްސް ލިބުނީމަ އެ އިނީ ރަނގަޅަށޭ.
ލީޑިންގ ޓީޗަރަށް މިވެނި ވަރަކަށް ލިބުނީމަ އިނީ ރަނގަޅަށް. ދެން ކޮންމެވެސް ފޯމިއުލަރއަކުން ތި ބޭފުޅުން
އަސްލު އެ ނަތީޖާ، މި ބުނީ އެ އިންޑިކޭޓަރސްތަކެއް ލިބޭ ކަމަށް ވާނަމަ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ، މިހާރު މިސާލަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން ދާއިރާގައި ވެސް އެބަ ހުރި ބައެއް ސްކޫލުތަކާ ދޭތެރޭ، ބައެއް ޕްރިންސިޕަލުންނާ ދޭތެރޭގައި ވެސް
ހުރި ކަންބޮޑުވުންތަކެއް. އެހެންވީމާ، ދެން އެ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދާއިރާގެ ވާހަކަ ދޫކޮށްލާފައި ހަމަ އިން ޖެނެރަލް އިނގޭތޯ.
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިކްރާމް ޙަސަން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިން ޖެނެރަލް އިނގޭތޯ. ވާހަކައަކީ އަޅުގަނޑު ދެން މެންބަރަކަށް ވީމަ މެންބަރެއްގެ ހައިޞިއްޔަތުން ހަމަ މި
ވާހަކަ މިހެން ދަންނަވާލީ. އަޅުގަނޑަށް ބޮޑަށް އަންނާނީ އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާއިން ކަމަށްވާތީވެ. އެކަމަކު މިއީ އިން
ޖެނެރަލީ ހަމަ ދިމާވާނެ މައްސަލައެއް. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިންޑިކޭޓަރ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
30

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަޅުގަނޑު ހަމަ ސަމާލުކަމަށް ޓަކައި ދަންނަވާލަން. ވަރަށް މަޢާފުކުރައްވާތި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ވާގޮތަކީ އެހެން
ދާއިރާތަކުގެ މެންބަރުން މި ކޮމިޓީގައި ނެތުމާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކޮމިޓީގައި ތިއްބެވި އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންނަށް ދާއިރާގެ ވާހަކަދައްކަން ފުރުޞަތު ދެވިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތް، އިންސާފުވެރި
ގޮތް ކަމުގައި ނުވާތީވެ ހަމަ ވަރަށް އިހުތިރާމާއެކު، މުޅި ޖުމުލަކޮށް ހުރި ވާހަކަތަކާއެކު ވަޑައިގެންދެއްވުން އެދެން.
ޝުކުރިއްޔާ.
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިކްރާމް ޙަސަން ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
އާދެ! ރާއްޖޭގެ ހަމަ ސްކޫލަކުން އިނގޭތޯ އެބަ އާދޭ އެގޮތަށް. އެހެންވީމާ، އެއަށް ސަމާލުވެ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
އިންޑިކޭޓަރސްތަކެއް އަދި ކޮލިޓީގެ ވާހަކައެއް ވެސް އައިއްސި. އެގޮތުން ކޮލިޓީ ބެލިގެންދާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ އެ ވިސްނުމުގައި މިންގަނޑުތަކެއް ހެދިފައި ހުރި ކަމަށް ވާނަމަ ނެރެވޭ ނަތީޖާ ރަނގަޅުވާނެހެން. ދެން ހަމަ
އެ ކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ޙަޤީޤަތުގައި ބޭނުންވީ އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތެންކިއު މުޤައްރިރު. ތެންކި އު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑުމެން އަސްލު ކިޔު.އޭ.ޑީގެ ފަރާތުން ސްކޫލު
ރިވިއުތަކެއް ހަދާނަން. ހަދާއިރު 5 ދާއިރާއަކަށް، "ސިގާފް" ކިޔާ ފްރޭމްވަރކެއް އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭނުންކުރަނީ. 5
ދާއިރާއަކުން ހަމަ ބެލޭނެ. އޭގެ ތެރޭގައި ހަމަ މެނޭޖުމަންޓް، ސްކޫލުގައި ކިޔަވައިދިނުން، ކުދިންގެ ރައްކާތެރިކަން،
އެހެން ގޮސް ހަމަ މައިގަނޑު 5 ދާއިރާއެއްގައި ފޯކަސްއިން އެ އޯވަރ ރޯލްކޮށް ބަލާލެވޭނެ. ބަލާފައި އޮންނާނީ ވެސް.
މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަސްލު ހުރިހާ ސްކޫލެއްގެ ރިވި އު ހެދިފައި ހުރީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވާ
ކަންތައްތައް އިންޓަރވެންޝަން ސްކޫލުގައި ހިންގައިގެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަންކަން ރަނގަޅުކުރަން
މަސައްކަތްތަކެއް ކުރާނަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
31

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ޝުކުރިއްޔާ. ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަސީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. މި ޕްރެޒެންޓޭޝަން ހަމަ ވަރަށް ފުރިހަމަ އެނގޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑު އެދެން ހުށަހަޅައިދިނުން ތަންކޮޅެއް ކުރުކޮށްލާ ނަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަށްވުރެ މާ ނަތީޖާ ނެރެވޭނެ
ކަމަށް. 24 ގަޑިއިރުވަރު ކުރިން މެންބަރުންނަށް ޕްރެޒެންޓޭޝަން ލިބޭ ގޮތް ހަދާލަދީފައި ހުށަހަޅައިދިނުން
ކުރުކޮށްލީމަ އަޅުގަނޑުމެން އެ ކިޔާލާފައި ސުވާލުތައް ބަހައްޓާނަން ހިތުތެރޭގައި. އޭރުން މާ ރަނގަޅުވާނެ
ކަންނޭނގެ. ދެން ޕްރެޒެންޓޭޝަނުން އަޅުގަނޑަށް މި ވަގުތު ކުޑަވީމަ އެހެން މި ދަންނަވަނީ އިނގޭތޯ. ވަގުތު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ކޮމިޓީއަށް މި އޮންނަނީ ވަކިވަރެއް. ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކުދިންނަށް ޚާއް ޞަ
ސަމާލުކަމެއް ދެއްވާފައި ވާކަމަށް ޕްރެޒެންޓޭޝަނުން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވިއްޖެ އެނގޭތޯ. އޯޓިޒަމް ކުދިންނާއި
ޑިސްއެބިލިޓީ ކުދިންނާ މިކަހަލަ ކުދިންނަށް ޓީޗަރުން ތަމްރީނުކުރި ކަމަށް ވެސް. އެހެންނަމަވެސް، ބެލެނިވެރިންގެ
ވަރަށް ބޮޑު ކަންބޮޑުވުމެއް އެބަ އޮތް. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ކޮމިޓީގައި ހިމެނޭ މެންބަރަކަށް ވާތީވެ ވަރަށް ގިނަ
ބެލެނިވެރިން ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން މާލެ ސަރަޙައްދުން އެބަ ބައްދަލުކުރޭ ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކުދިންގެ
ތެރެއިން ސްޕީޗް ތެރަޕީ، ބިހޭވިއަރަލް ތެރަޕީ، ދެން އޮކިއުޕޭޝަނަލް ތެރަޕީ، ސްޕެޝަލް އެޑިޔުކޭޝަން،
އެޑިޔުކޭޝަން ނިޒާމުގެ ތެރެއިން، ރާއްޖޭގެ އެޑިޔުކޭޝަނަލް ސިސްޓަމުގެ ތެރެއިން ލިބޭކަށް ނެތޭ. އެހެންވީމާ،
ޕްރައިވެޓް ތަންތަނަށް ފޮނުވައިގެންނޭ މި ކަން ކުރަންޖެހެނީ. ގާތްގަނޑަކަށް 40000 އާއި 50000 އާ ދެމެދު ރުފިޔާ
ޚަރަދުކުރަންޖެހޭ. ދެން އެންސްޕާއަށް އެދުނީމަ ވެސް ގިނަވެގެން މި ލިބެނީ އޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި. ގާތްގަނޑަކަށް
20000 އާއި 25000 އާ ދެމެދޭ. ދެން އާއިލާގެ އެންމެންގެ އަތުން ޗަންދާ ނަގައިގެން ވިޔަސް މި ކަން ކުރަން
އެބަ، އަސްލު ފަންސާހަކަށް ހާސް ރުފިޔާ އެއީ ވަރަށް ބޮޑު އެއްޗެއް މަހަކު އެނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެޑިޔުކޭޝަނަލް
ސިސްޓަމުގެ ތެރެއިން މި ސޮލިޔުޝަން ރައްޔިތުންނަށް ދިނުމުގެ ވިސްނުމެއް އެބަ ގެންގުޅުއްވަންތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑު
ސުވާލަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
32

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރާ ހަވާލުވެފައި ސްކޫލު ބޭސް
ތަރަޕީސް ސްކޫލުތަކުގައި ގާއިމުކުރަން މަސައްކަތްތަކެއް ފެށިން. އެގޮތުން އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކުރީ ތެރަޕިސްޓުން ހޯދައިގެން ގެންނަން. ވަރަށް ދަތި ކަމަކަށް ވީ. އެއީ ހަމަ ދިވެހިރާއްޖޭގައި
ތަމްރީނުވެފައި ތިބި މީހުންނެއް ނެތް. ޕްލަސް އަވަށްޓެރި ޤައުމުތަކުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބެލިން. ވަރަށް ދަތިކޮށް
އެ ކަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޖެޓު ވެސް ލިބުނު. ދެން ދެވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރިން
މިހާރު ރާއްޖޭގައި މަސައްކަތްކުރާ ޕްރައިވެޓް ބޭބޭފުޅުންނާ އެއްކޮށް އެމް.އޯ.ޔޫއެއް ހަދައިގެން ނަމަވެސް، ދެން
އެކަމަކު އެ ބޭފުޅުން ވެސް އޯވަރލޯޑެޑް ހަމަ. ދެން އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައް ނުފެށިފައި އެ އޮތީ. ދެން ނަމަވެސް
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ހަބް ސްކޫލުތަކެއް އެބަ ގާއިމުކުރަން. ކޮންމެ ނުކުޅަދުންތެރިކަމަކަށް އެކަމަކާ ގުޅުން ހުރި
އެކްސްޕަޓީސްއާއި ރިސޯސަސް ވަކި ސްކޫލަކުން. އެގޮތަށް 9 ސްކޫލެއް އަސްލު، 9 ކަމަކަށް ޚާއްޞަ ކޮށްގެން
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދަނީ އެ ކަން ފަށައިގެން. އެކަމަކު ތެރަޕީ ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސްކޫލު ތެރޭގައި
އެސްޓެބްލިޝް ނުކުރެވުނީމަ މިހާރު ހެލްތާ ވާހަކަދައްކައިގެން ރީޖަނަލް ޑިވެލޮޕްކުރާ ހޮސްޕިޓަލްސްތަކުގައި އެ ކަން
ގާއިމުކުރެވޭތޯ މަސައްކަތް މި ކުރަނީ. ދެން އެގޮތުން ކޯޕަރޭޓްސް ސްކޮލަރ ޝިޕްގެ ދަށުން ހަމަ އެކަހަލަ، އެ
ދާއިރާގެ ބޭބޭފުޅުން ތަމްރީނުކުރުމަށް ޓަކައި ސްކޮލަރޝިޕްތަކެއް ވެސް ހުޅުވާލެވުނު. 18 ސްކޮލަރޝިޕް އަޅުގަނޑު
ހަނދާންވަނީ ހުޅުވާލެވުނު. އެއަށް ވެސް ވަރަށް ހަމަ ޝައުޤުވެރިކަމެއް ނެތް. އެ ދާއިރާ އިން ކުރިއަށް ދާން
ބޭނުންފުޅުވާ ބޭފުޅުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ނުލިބިފައި އޮތީ. އެހެންވެ އެ ކަން އަސްލު ކުރިއަށް ނުގޮސް
މި އޮތީ. މި ސަރުކާރުން ހަމަ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް އެބަދޭ އެ ކަން ކުރުމަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. ކުރެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ކުރެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަނީ ޢަބްދުލްޙަކީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. މަރުޙަބާ މިނިސްޓަރ އަދި މިނިސްޓަރުގެ ޓީމު އަދި އޮޑިޓު އޮފީހުގެ ޓީމު. އަޅުގަނޑު މި
ރާއްޖެއަކީ ވަރަށް ނާޒުކު ތިމާވެއްޓެއް އޮތް ޤައުމަކަށްވާއިރުގައި ހަތް ސްކޫލެއްގައި 68 ޓީޗަރުން އެންމެ ޕްރޮގުރާމެއް
ހިންގި ވާހަކަ ވިދާޅުވީމަ ތަންކޮޅެއް ހިތަށް އުނދަގޫވެގެން މި ވާހަކަ އެހީ. ނެތްތޯ އިތުރަށް މި ކަމަށް
ހޭލުންތެރިކުރުމަށް ޓަކައި ގިނަ ޕްރޮގުރާމްތަކެއް ހިންގުން ވިސްނުންފުޅުގައި. ދެން އޭގެ އިތުރަށް 69 ހެލްތު
33

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އޮފިސަރުން 59 ސްކޫލުގައި. ވަރަށް ބައިވަރު ސްކޫލުތައް އެބަ ހުރި. ކުއްލިއަކަށް ދިމާވާ ކަންތައްތަކުން ވަރަށް ގިނަ
ނޭދެވޭ އަސަރުތަކާއި ގިނަ ގެއްލުންތައް އެބަ ދިމާވޭ. އެހެންވީމާ، މި ކަމަށް ޓަކައި ވެސް އިތުރަށް ގިނަ ކުރުމުގެ
ވިސްނުންފުޅެއް މިނިސްޓްރީގައި ނެތްތޯ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ފުރަތަމަ މި ކްލައިމެޓް އާޖެންސީއަކީ
ހަމަ މި ދިވެހިރާއްޖެއަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެން އެކްސްޕީރިއެންސް ކުރަމުންދާ ކަމެއް. ދެން މި ކަމާ ގުޅިގެން
އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލު ތެރޭގައި މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދޭ، އެންވަޔަރަންމަންޓް ކްލަބްސްތަކުން ވެސް މި
މަސައްކަތް ކުރިއަށްދޭ. ޑރ.ޢަބްދުاله ފާހަގަކުރެއްވި އަޅުގަނޑުމެން ހިންގާ ޚާއްޞަ ޕްރޮގުރާމެއް އެއީ އަޅުގަނޑުމެން
"ފެހި މަދަރުސާ" ކިޔާފައި ހިންގާ ޕްރޮގުރާމެއް. މި ޕްރޮގުރާމު ސްކޭލް އަޕް ކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު
ހަމަ ބޭރުގެ ފަރާތްތަކާ ލިޔެގެން މި އުޅެނީ ފަންޑިންގ ހޯދުމަށް. ހައި ސްކޫލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ޕައިލެޓުކުރީ
ކިހިނެއްތޯ ދިވެހިރާއްޖެއާ، މި ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެޑޮޕްޓުކުރެވޭނީ. ދެން އެގޮތުން ހަމަ މި މުދައްރިސުން
ތަމްރީނުކުރުމާއި ކަރިކިއުލަމް އެޑޮޕްޓުކުރުމާއި މި މުޅި މުޖުތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުމާއި މިކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް
ކުރެވިފައި ހުރީ. ދެން މިހާރު އޮތީ ސްކޭލް އަޕް ކުރުމުގެ ޕްރޮގުރާމެއް. އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ފަހުން މި އައީ ހަމަ
ކޮންފަރެންސެއްގައި ވެސް ބައިވެރިވެފައި ކޮމަންވެލްތު އޮފް ލާނިންގެ ފަރާތުން ވެސް މިހާރު އިޝާރާތެއް ލިބިފައި
އޮތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަމަށް ފަންޑިންގއެއް ދެއްވާނެ ވާހަކަ. ދެން ޔުނެސްކޯއާ އެއްކޮށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
އެބަ މަސައްކަތްކުރަން. އެހެންވީމާ، ސްކޭލް އަޕް ކުރުމަށް ޓަކައި މިހާރު މަސައްކަތްތައް ކުރެވެމުން މި ދަނީ. ދެން
ދެވަނައަށް ވިދާޅުވީ ހެލްތު އޮފިސަރސްގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ވަރަށް ކަންބޮޑުވޭ އަސްލު އަޅުގަނޑުމެންގެ
ކޮންމެ ސްކޫލެއްގެ ހެލްތު އޮފިސަރއެއް ހުރުން އެއީ ހަމަ މުހިންމު ކަމެއް. ނަމަވެސް މިއީ ހާލަތު މެދުވެރިވާ ގޮތުން
ބައެއް މި ރަށްރަށުން އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ތަމްރީނުވެފައިވާ ބޭފުޅުންނެއް ނުލިބޭ. އެޓްލީސްޓު ނާސިންގ ހައްދަވާފައި
ހުރި ބޭފުޅެއް އަސްލު ހެލްތު އެސިސްޓެންޓަކަށް މި ލެވެނީ. ޕްލަސް ބައެއް ސްކޫލުތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ
މަޤާމު ވެސް ކްރިއޭޓްނުވޭ. ދެން އެކަހަލަ ތަންތަނުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހެލްތު ސެންޓަރާ ގުޅިގެން
ދަރިވަރުންނަށް އެ ބޭނުންވާ އެ ވަސީލަތްތައް ހޯދައިދިނުމުގައި މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވޭ. ޝުކުރިއްޔާ.
34

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. ދެން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތެއް އެރުވުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނަން ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވި ޕްރެޒެންޓޭޝަން ލިބުނު ނަމަ އަޅުގަނޑުމެން
ހިއްސާކޮށްލީމުސް. ދެން މިހާރު އިދާރީ ބޭފުޅުން އަރިހުން އަޅުގަނޑުމެން އެދެން ދެން ކޮމިޓީއަށް ވަޑައިގަންނަވާ
ބޭފުޅުންގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަން ހޯއްދަވާލެއްވުމަށްފަހު ކުރީ ބައިގައި ގްރޫޕުގެ މެންބަރުންނާ ހިއްސާކޮށްލަދެއްވުމަށް.
ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. މަރުޙަބާ އެޑިޔުކޭޝަން ޓީމުން ވަޑައިގެންނެވި ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް. ލިޔަންކިޔަން
ނުދަންނަ މީހުން ރާއްޖޭގައި އުޅޭ ކަމަށް އަނެއްކާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚަބަރު ލިބިއްޖެ. މިއީ ކޮން
އުމުރުފުރާއެއްގެ ބައެއްތޯ މި ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ 88 ބޭފުޅުން. އެ އެއް ސާފުވެފައިތޯ އޮތީ؟ އެއީ ފުރަތަމަ
ސުވާލަކީ. ދެން މިހާރު މި ގުރޭޑު 10، ގުރޭޑު 10 އާ ހަމައަށް ކިޔަވަންޖެހޭ އުމުރުފުރާގެ އެއްވެސް
ދަރިވަރުންތަކެއް ސްކޫލަށް ނުގޮސް ނޫނީ ނުކިޔަވާ ތިބޭނެތޯ ރަސްމީ ތަޢުލީމެއް ތެރޭގައި. ގްރޭޑު 10 އާ ހަމައަށް
ކިޔަވަންޖެހޭ އެއްވެސް ދަރިވަރުންތަކެއް ރަސްމީ ތަޢުލީމުގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނިވާނެތޯ؟ ތިންވަނަ ސުވާލަކީ
އެޑިޔުކޭޝަން ދާއިރާއަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ޓީޗަރުން ހަމަވެފައިތޯ އޮތީ؟ އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން މި ޕްރެޒެންޓޭޝަނުން
ބޮޑަށް ބޭނުން މި ވަނީ އެޑިޔުކޭޝަން ދާއިރާގައި ތި ބޭފުޅުން ނިންމަވާފައި ހުރި ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ
އަހަރު ތެރޭގައި ހާސިލުކުރެވިފައި އިންތޯ ބަލަން. ވަރަށް ރަނގަޅު އެޑިޔުކޭޝަން މިނިސްޓްރީއަށް އެއް އަހަރު
ދުވަސް ތެރޭގައި ހިނގާދިޔަ ގޮތުގެ ވަރަށް ގިނަ ތަފްސީލުތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިއްޖެ. ދެން އެންމެ ފަހު
ސުވާލެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑަށް އަންހެން ދަރިވަރުންނާއި ފިރިހެން ދަރިވަރުންގެ ތަފާތު. ގާތްގަނޑަކަށް ދެތިން
ހާސް އެބަ އުޅޭ ތަފާތު، ދަރިވަރުންގެ ތަފާތު. މި ބުނީ އަދަދު. ރާއްޖޭގައި އެއް ޖިންސުގެ މާ ބޮޑަށް ތަފާތީތޯ
މިހާރު؟ އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް 3000 ވަރަކަށް އެބަ އުޅޭ. ދެވަނަ ޕްރެޒެންޓޭޝަނަށް ދެވިދާނެތޯ؟ 3000 ވަރަކަށް
ދަރިވަރުން އެބަ އުޅޭ ތަފާތު. އާދެ! މިއީ އިބްރާހީމް އާ ޞިފްގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަނުގެ. އާދެ! 45000 ފިރިހެން
ދަރިވަރުން. އަންހެން ދަރިވަރުން 2021 ،43000 އިން 2022 އަށް. ހަމަ އާބާދީގެ މި ތަފާތު އަޅުގަނޑުމެންގެ
ތެރެއަށް އަންނަނީތޯއޭ ނޫނީ އެއް ބަޔަކު ކިޔެވުމަށް އުޒުރުވެރިވަނީތޯއޭ ދަރިވަރުންގެ ގޮތުގައި ތިބެން. ޝުކުރިއްޔާ.
35

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިއީ ފުރަތަމަ ސުވާލަކަށް ކުރެއްވީ މި ލިޔަންކިޔަން
ނުދަންނަ ބޭފުޅުން 2021 ވަނަ އަހަރު 88 ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވަނީ ކައުންސިލުތަކުން
ފާހަގަކޮށްދެއްވާފަ. އެއީ އުމުރުން 18 އަހަރާއި 55 އަހަރާ ދެމެދުގެ ބޭފުޅުން. ދެން މި އަހަރު ލިޔަންކިޔަން ދަތުމުގެ
ދުވަހާ ގުޅުވައިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ޕްރޮގުރާމެއް މި ފެށީ ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ލިޔަންކިޔަން ދަސްކޮށްދޭން. އެ
މަސައްކަތް މިހާރު އެބަ ކުރިއަށްދޭ. ދެން އައުޓް އޮފް ސްކޫލު ދަރިވަރުންތަކެއް އެބަ އުޅޭ އިނގޭތޯ. ހަމަ އެ ތަފާތު
ކަންކަމާ ގުޅިގެން ސްކޫލަށް ނުދާ ކުދިންތަކެއް އެބަ އުޅޭ. ދެން، ތަޢުލީމީ ގާނޫނުގެ ތެރެއިން މިހާރު ސްކޫލަށް
ދަރިވަރުން ނުފޮނުވުމަކީ ކުށެއް އެއް ކަމަކަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ދެން، ބައެއް ދަރިވަރުން ބަލިބައްޔާއި ،
ބޮޑެތި ބަލިތަކާ ގުޅިގެން ވެސް ސްކޫލަށް ނުދާ ކުދިން އުޅޭ. ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ މި ސިވިއަރ ކޭސަސް
ސްކޫލަށްނުދާ ކުދިން އުޅޭކަން، މި ކުދިން ފާހަގަކޮށް މިނިސްޓްރީން އެ ކުދިންނަށް ތަފާތު ޕްރޮގުރާމުތަކެއް
ހިންގަމުން މިހާރު އެބަދޭ. އެހެންވީމާ، އެ ކަން ކުރިއަށް އެބަދޭ. ދެން އަންހެން ފިރިހެން، އަންހެންކުދިންނާއި
ފިރިހެންކުދިންގެ ތަފާތު ވެސް، ޖެންޑަރ ޕެރިޓީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެޗްވީވެފައި އިނގޭތޯ ވަނީ. ދެން މި ފެންނަ މި
2000 އެއްހާ ކުދިންގެ ތަފާތަކީ ހަމަ ޕޮޕިއުލޭޝަންގައި އެއިރަކު އެ އުޅޭ އަނެއް ކީކޭތޯ، އާދެ! އެ ކަހަލަތައް.
އެކަމަކު އަންހެން ފިރިހެން ހުރިހާ ކުދިންހެން ދޭ. ދެން ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ޖެންޑަރ ޕެރިޓީ އެޗްވީވެފައި އޮތް ޤައުމެއް.
ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކޮންމެ އަހަރެއްގެ އެނުއަލް ވޯކް ޕްލޭނެއް މިނިސްޓްރީން ހަދާ އިނގޭތޯ. ދެން އެނުއަލް
ވޯކް ޕްލޭނުގައި އެ އަހަރެއްގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ މިންވަރު ހުންނާނެ. ދެން މި
ޕްރެޒެންޓޭޝަންގައި އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން ދެންމެ މިތާ ޕްރެޒެންޓުނުކުރާ ބައިވަރު ސްލައިޑުތަކެއް އެބަ ހުރި
ކުރުކޮށްލުމުގެ ގޮތުން. އޭގެ ތެރޭގައި ނަންބަ ރުތައް ވެސް ހިމެނޭނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ނިންމައިލާފައި ތި
ބޭފުޅުންނާ ޝެއަރކޮށްލާނަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ސިޓީގައި އަސްލު ނެތީމަ އެނުއަލް ވޯކް ޕްލޭނަކާ އަޅުގަނޑުމެން
ކޮމްޕެއަރއެއް ނުކުރަން. ކޭ.ޕީ.އައިސް، ތި ބޭފުޅުން ދެއްވާފައި ހުރި ހުރިހާ ކޭ.ޕީ.އައި.އެސްގެ ޖަވާބުތަކާއި
ނަންބަރުތަކާ ހުންނާނެ. އެކަމަކު އެނުއަލް ވޯކް ޕްލޭނާ ވެސް އަޅާކިޔާލާފައި އަޅުގަނޑުމެން އަދި މަޖިލީހާ
ހިއްސާކޮށްލަދޭނަން. ޝުކުރިއްޔާ.
36

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރު. ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެ ރި މެންބަރު.
ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރަށާއި މިނިސްޓަރުގެ ޓީމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރުދަންނަވަން. ވަރަށް ގިނަ
މަޢުލޫމާތުތަކެއް، ވަރަށް ގިނަ ޑިޕާޓްމަންޓުތަކެއް ހިމެނޭ މިނިސްޓްރީއެއްވީމަ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މީގައި ނަގާނެހެން
މި ވަގުތު އެ ބޭފުޅުން ކިތަންމެ ކުރުކުރެއްވިޔަސް. އެހެންވީމާ، ވަރަށްވަރަށް ރަނގަޅު ޕްރެޒެންޓޭޝަން އިނގޭތޯ.
އަޅުގަނޑު ހިތަށްއެރީ އަދިވެސް ދޫކުރާ ވާހަކަ މި ދަންނަވަނީ. މި ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރުން ވަކި ސެކްޝަނެއްގެ
ގޮތުގައި ހިމަނުއްވިނަމަ ވަރަށް ފަސޭހަވީހޭ. ވަރަށް ސްޕެސިފިކް އިންސްޓްރަކްޝަންތަކެއް މިނިސްޓަރަށް އެބަ ހުރި
ގާނޫނުގައި ދީފައި ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، އެ ކަންކަން ތަންފީޒުވަމުންދާ ގޮތް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހު އަދި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮމިޓީއަށް އެނގުން އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ހިތްވަރަކަށްވާނެތީ އަޅުގަނޑުގެ ސަޖެސްޝަނެއް އެއީ
ކިހިނެއްތޯ އެ ބައި ގެންދަވަނީ. ދެން އެގޮތުން މި ރިޕޯޓާ އެކީގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ޔެސް ނޯ
ޖަވާބެއް ދެއްވިއަސް ރަނގަޅުވާނެ އިނގޭތޯ. މިހާރު 18 އަހަރާއި 4 އަހަރާ ދެމެދުގެ ހުރިހާ ކުދިންނަށް ތަޢުލީމުގެ
ފުރުޞަތު ލިބެމުންދާކަން، އެ ޙައްޤު ކަށަވަރުކުރެއްވިފައިވޭތޯ އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ ތަޢުލީމީ
މަރުކަޒުތަކަށް ބޭނުންވާ ވަސީލަތްތައް އެ އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ފުރިހަމަކޮށްދެވިފައިވާކަން މިނިސްޓަރަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޔަޤީންކަން ދެވިދާނެތޯ އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ތެރޭގައި ހަމަ ސީދާ
ގާނޫނުން އަޅުގަނޑު މުޅިން ސުވާލު މި ކުރަނީ. އެހެންވީމާ، ދެން މީގައި އޮޕްޝަނެއް އަނެއްހެން އޮންނާނެ ކަމަކަށް
ވެސް އަޅުގަނޑު ނުދެކެން. މި ޒަމާނީ ޓެކްނޮލޮޖީއާއި މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ހުނަރު ދަސްކޮށްދޭނެ އުސޫލުތަކެއް،
ނިޒާމެއް ތަރައްޤީކުރަންޖެހޭނެއޭ އެބަ ބުނޭ. އަހަރެއްހާ ދުވަސްވީ ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރަމުންދާތާ. އެ ކަން ކިހާވަރަކަށް
ހާސިލުވެއްޖެތޯ؟ ދެން ގަވާއިދުން އަނެއް ސްކޫލަށް ކުދިން ގެންދިއުމަށް ބާރުއަޅަންޖެހޭނެއޭ އެބަ އޮވޭ ދައުލަތުގެ
މައްޗަށް ލާޒިމުކޮށްފަ. އެ ކަމަށް އެބަ އޮތްތޯ ތި ބޭފުޅުން ވަކި ކަންތައްތަކެއް ކުރައްވާފައި މި ގާނޫނު ވުޖޫދަށް
އައިފަހުން. ދެން އަނެއް ކަމަކަށް ސްކޫލުތަކުގެ ގަވާއިދު އެކުލަވާލަންޖެހޭނެ ކަމަށް އެބަ ބުނޭ އެ ގާނޫނުގައި. ހުރިހާ
ސްކޫލެއްގައި، މިނިސްޓަރގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުން މި ހުރި ހުރިހާ ސްކޫލެއްގައި މިހާރު ގަވާއިދުތައް ހެދިއްޖެތޯ މި
އަޅުގަނޑު ބޭނުން. ގާނޫނުން ދެން އަޅުގަނޑު ކޮށްލަން ބޭނުންވި ސުވާލުތަކަކީ އެއީ. އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑު
ބޭނުންވޭ ބަޖެޓު ޔުޓިލައިޒޭޝަން. ސަރުކާރުން ކަނޑައެޅި ބަޖެޓު ފުރިހަމައަށް ބޭނުންކުރެއްވުނުތޯ އަހަރުގެ ތެރޭގައި.
ދެން އަނެއް ކަމަކީ، ފަހު ނުކުތާއަކީ މި އަތޮޅުތަކާއި މާލެއާ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފަރަގު ކުޑަކުރެވެމުން އެބަދޭތޯ،
37

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ފަރަގެއް ހުންނާނެތޯ، ހުރިއްޔާތާ ކުޑަކުރާނީ ދެއްތޯ؟ އެ ތަފާތު ކުޑަކުރުމަށް ޓަކައި މިނިސްޓްރީން އަހަރުގެ ތެރޭގައި
ކުރެއްވީ ކޮން ކަމެއްތޯ؟
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން. މިއީ ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތަކެއް
ކުރައްވައިފި. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރަން ފެށީ 2021ގެ އޮ ގަސްޓު 10 ވަނަ ދުވަހު. ދެން އެއް
އަހަރު ތެރޭގައި އެ ގާނޫނުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކޮށްފައި އޮތީ އެއާ ގުޅޭ، ގުޅުންހުރި ގަވާއިދުތަކާއި
އުސޫލުތައް ހަދަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ މަސައްކަތް މިހާރު ގާތްގަނޑަކަށް ހަމަ ނިމިފައި ގިނަ އެއްޗެހި ވަނީ
ގެޒެޓު ވެސް ކުރެވިފަ. ދެން ބައެއް އެއްޗެހީގެ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވާނީ އޭ.ޖީ، އޭ.ޖީގެ ލަފާ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް
ލިބިއްޖެ. އެކަމަކު ރައީސް އޮފީހުގެ އަދި ލީގަލް ބައެއް ބައެއް އެއްޗެހި އެބަ ބަލައި ލާ. އެކަމަކު ބޮޑު ބައި މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ނިމި ގެޒެޓު ވެސް ކުރެވިފައި ވަނީ. ދެން އެ ގަވާއިދާއި އުސޫލުތަކުގެ ދަށުން ހަދަންޖެހޭ
ސިޔާސަތުތައް ހެދުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް އެ ދަނީ. އެހެންވީމާ، ބޮޑު ބައި މިހާރު ނިމިފަ. އަދި ހަމަ އެ
ތަންފީޒުކުރެވުނު ގަވާއިދުތަކާއި އުސޫލުތަކަށް ޢަމަލު ވެސް ކުރަން ފަށައިފި. ދެން ކުރު ގޮތަކަށް އަސްލު އެ ވާހަކަ
މި ދަންނަވާލީ. ދެން ވަސީލަތްތައް އެކަށީގެންވާ ވަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގާއިމުކުރެވިފައިތޯ. އެއްވެސް
އެޑިޔުކޭޝަން މިނިސްޓަރެއް ގާތު ތި ސުވާލުކުރީމަ ގާއިމުކުރެވިފައެކޭ ނުބުނާނެ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން، އެކަށީގެންވާ
ވަރަކީ ކޮބައިތޯ؟ އަޅުގަނޑަށް އެކަށީގެންވާ ވަރަކީ ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ހުރިހާ ވަސީލަތްތަކެއް ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަށް
ދެވިފައި ހުރުން. 216 ސްކޫލެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ އެބަ ހުރި. ހުރިހާ ވަސީލަތްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ
އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް އަދިއެއް ނުދެވޭ. ބަޖެޓުގެ ދަތިކަން އެބަ ހުރި. އެކަމަކު ރަނގަޅަށް، ފެންވަރު ރަނގަޅު
ތަޢުލީމެއް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް އެ ބޭނުންވާ ވަސީލަތް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ދެން. ދެން ޚާއްޞަކޮށް މި އަހަރު ބަޖެޓުގެ
ދަތިކަމެއް އެބައޮތް. ދެން މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުން 16 މިލިއަނެއްހާ ރުފިޔާ މި އަހަރު ވެސް
އުނިކުރެވިއްޖެ. އެހެންވީމާ، އެއްކަލަ އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް އެ ފެސި ލިޓީސް، އެ
ރިސޯސަސްއެއް ޕްރޮވައިޑެއްނުކޮށްދެވޭ. އެކަމަކު ވެސް ހަމަ ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުން
38

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކުރޭ ފެންވަރު ރަނގަޅު ތަޢުލީމެއް ދަރިވަރުންނަށް ފޯރުކޮށްދެވޭތޯ. ދެން، ދެން ކުރެއްވި ސުވާލަކީ މި ވޮކޭޝަނަލް
އެޑިޔުކޭޝަން އެ ކަންކަން ގާއިމުވެއްޖެތޯ. ވޮކޭޝަނަލް އެޑިޔުކޭޝަނަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވަނީ
އެސްޓިވޭޓުގެ ޕޮލިސީއާއި ކޮންސެޕްޓް ޕޭޕަރ ހެދި ހަމަ މުޤައްރަރު ވެސް އެކުލަވާލެވިފަ. އެކަމަކު ވޮކޭޝަނަލް
އެޑިޔުކޭޝަން 260 ސްކޫލުގައި ފެށުމަށް އިންފްރަރ ސްޓްރަކްޗަރ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭނެ އެސްޓެބްލިޝްކުރަން.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ފަހުން ވޯލްޑް ބޭންކުން 28 ސްކޫލެއްގައި އިންފްރަރސްޓްރަކްޗަރ ގާއިމުކުރުމަށް މިހާރު
ވަނީ ލާރި ވެސް ލިބިފަ. އެހެންވީމާ، ފުރަތަމަ މި ފަށައިގަނެވެނީ ކުޑަކޮށް. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން އެ ސްކޭލަށް
ކުރުމަށް ހަމަ މި އަޅުގަނޑުމެންގެ ނެޝަނަލް ބަޖެޓުން ނުވާ ކަންކަން ބޭރު ފަންޑިންގ ވެސް ހޯދައިގެން ކުރެވޭތޯ
އެބަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން. ދެން ވިދާޅުވީ އައި.ސީ.ޓީގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އަނެއްކާ ވެސް ހަމަ
އެކަށީގެންވާ މިންވަރު ހަމަ އަޅުގަނޑު ސްޓްރެސްކޮށްލާނަން. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވަނީ އައި.ސީ.ޓީ މާސްޓަރ
ޕްލޭނެއް ހެދިފައި ހަމަ އޭގެ ހުރި ކަންކަން ވެސް ތަންފީޒުކުރަން ފަށައިފިން ބަޖެޓު ތަންދޭ މިންވަރަކުން. އެކަމަކު
އެބަ ހުރި ޗެލެންޖަސްތަކެއް. އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެ ކަންކަމެއް މި ތަންފީޒެއްނުކުރެވޭ .
އެއީ ބަޖެޓް ރެސްޓްރިކްޝަންސް ހުރީމަ. ދެން އެއްސެވި ސުވާލަކީ ސްކޫލުތަކުގެ ގަވާއިދުތައް ހެދިފައިތޯ. ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާނޫނާ ގުޅިގެން ހަދަންޖެހޭ ގަވާއިދުތައް ސްކޫލުތަކުގައި ހެދިފައި ހަމަ ތަންފީޒުކުރެވެމުން ދަނީ.
ދެން ގާނޫނު ވުޖޫދުވީއިރު ވެސް އަސްލު އެޑިޔުކޭޝަން ސިސްޓަމަކީ ވަރަށް ރަނގަޅު ނިޒާމެއްގެ ދަށުން ހިންގެމުންދާ
ނިޒާމެއް ކަމުގައި ވާތީވެ ގިނަ އުސޫލުތައް ހުރީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ޖެހުނީ ކުޑަކޮށް ބަދަލުކޮށްލާފައި ގާނޫނާއި
އެއާ އެލައިންކުރަން. އެހެންވީމާ، އެ ކަންކަން ހަމަ ކުރެވެމުން ދަނީ. ދެން ހަމަ އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ބަޖެޓު
ޔުޓިލައިޒްކުރެވޭ. އަދި އިތުރަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓު ބޭނުން ވެސް ވޭ. ދެން ހަމަ ވަރަށް އުފާވޭ ޙަޤީޤަތުގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ މުދައްރިސުންނާއި ޕްރޮފެޝަނަލް ސްޓާފުންގެ މުސާރަ ބޮޑުވީތީވެ. ހަމަ އެއާއެކުއެކީގައި އިތުރު
ރިސޯސަސްތަކެއް ސްކޫލުތަކާ އެބަ ބޭނުންވޭ ފެންވަރު ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި ދަރިވަރުންނަށް ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދިނުމަށް
ޓަކައި. ދެން ވިދާޅުވީ ކޮންކަހަލަ ކަންތައްތަކެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން މި ފަރަގު ނައްތާލަން އެ އަތޮޅުތެރެއާއި މާލެއާ
ފަރަގެއްވޭތޯ. ޙަޤީޤަތުގައި މި އަތޮޅުތެރެއާއި މާލެއަކާ ފަރަގެއް ނެތް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުދިންގެ ނަތީޖާއަށް
ބަލައިލާއިރު ވެސް ހަމަ އިނގޭނެ ވަރަށް ރަނގަޅު ނަތީޖާ ހަމަ ކުދިކުދި ރަށްތަކުން ވެސް ހޯދާ. އެކަމަކު ފަރަގު އެބަ
ހުރި ބައެއް ރިސޯސަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި. އެ ފަރަގުތައް ނައްތާލުމަށް ޓަކައި، ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެން މި ޕްރެޒެންޓޭޝަންގައި ފާހަގަކޮށްލި 55 ސްކޫލެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވިއޭ އިތުރަށް އެހީ
ބޭނުންވާ. އެއީ އެ އިން އެއްކަލަ ސިގާފްގެ އެ 5 ދާއިރާގެ ދަށުން އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ. އެހެންވީމާ، އެ
39

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެހީތެރިކަން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ފޯރުކޮށްދީފައި ވަރަށް ބޮޑު ތަން އެ ސްކޫލުތައް ކުރިއަށް ޖެހިލައިފި. އަދި އޭގެ
އިތުރުން އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫލު ވެހީގެ ދަށުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނީ ދަރިވަރުންގެ ނަތީޖާ އެހާ ރަނގަޅު
ނޫން 80 ސްކޫލެއް އެބަ އުޅޭ ސިސްޓަމް ތެރޭގައި. އެހެންވީމާ، މި 80 ސްކޫލަށް ފޯކަސްކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން
ސްކޫލު ވެހި ޕްރޮގުރާމް ގެންދިޔައީ އިންޑިވިޖުއަލީ ކޮންމެ ޓީޗަރަކާ އެއްކޮށް އެ ޓީޗަރެއް ހަދާ އެސެސްމެންޓާއި
ޕަރފޯމެންސް ރިވިއުއާ ހަމަ ހުރިހާ އެއްޗެއް ބަލައިގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުން ސިޓްޑައުންކޮށްގެން މި
ކަންކަން އިމްޕްރޫވްކުރުމުގެ ނަތީޖާއީ މިފަހަރު އޯލެވެލް ރިޒަލްޓުގައި، އެ ޕްރޮގްރާމު ހިންގާތާ މިހާރު ދެ އަހަރު
ވެއްޖެ. މިފަހަރު އޯލެވެލް ރިޒަލްޓުގައި ވަރަށް ރަނގަޅު ހަމަ މި 80 ސްކޫލު ވެސް. އެ ގަބޫލުކުރަނީ އެކަށީ ގެންވާ
ވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ކަން ކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރެވިފައި ކަމަށް ވަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުގެ ދެ ސުވާލު އެބަ ދޭ އިނގޭތޯ. އެ ހަތަރު އަހަރާ، އުމުރުން ހަތަރު އަހަރާއި 18 އަހަރާ ދެމެދުގެ ހުރިހާ
ކުދިންނަށް ތަޢުލީމު ލިބުމުގެ ޙައްޤު މިނިސްޓަރަށް ކަށަވަރުކޮށްދެވިއްޖެތޯ އަދި ސްކޫލަށް ނާންނަ ކުދިން ސްކޫލަށް
ގެނައުމަށް ބާރުއަޅަން މިނިސްޓަރުގެ މައްޗަށް ވެސް އެބަ ޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް އިނގޭތޯ. މި ދެ ނުކުތާއަށް އެއްޗެއް
ވިދާޅުވެދެއްވާ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިނިސްޓަރ ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ޝުކު ރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. 4 އަހަރާއި 18 އަހަރުގެ ހުރިހާ ކުދިންނަށް ތަޢުލީމު
ފޯރުކޮށްދެވޭނެ ނިޒާމެއް މުޅި ރާއްޖޭގައި ވަނީ ގާއިމުކުރެވިފަ. އަދި ހަމަ އެ ކުދިންނާ ވީހާ ވެސް ގާތުން ފެންވަރު
ރަނގަޅު ތަޢުލީމެއް ފޯރުކޮށްދެވޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކޮށްގެން މިހާރު އެ ނިޒާމު އެބަ އޮތް ދިވެހިރާއްޖޭގަ އި
ގާއިމުވެފަ. އެކަމަކު ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު ދެންނެވި ފަދައިން އެކިއެކި ސަބަބުތަކާ ހެދި ސްކޫލަށް ނުދާ މަދު
ދަރިވަރުންކޮޅެއް އެބަ އުޅޭ. އެ ކުދިންތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ. ޕަސެންޓަށް ބަލައިލާއިރު އަޅުގަނޑު
ހިއްސާކޮށްލަންތޯ ތި ބޭފުޅުންނަށް ނަންބަރސްތައް އިނގޭތޯ. އާދެ! އެކިއެކި ހާލަތްތަކާ ހެދިގެން ނުދާ ދަރިވަރުންގެ
40

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަދަދު. އެއީ މަދު ޕަސެންޓޭޖެއް މި ނިސްބަތުން ސްޓޫޑެންޓް ޕޮޕިއުލޭޝަނަށް ބަލާއިރު. އެ ކުދިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ވަނީ ފާހަގަކުރެވިފަ. އަދި ހަމަ ހުރިހާ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ އިންޓަރ ވެންޝަން ހަދަމުން އަދި އެ
ކުދިންގެ ބެލެނިވެރިންނާ ވާހަކަދައްކަމުން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. މަރުޙަބާ މިނިސްޓަރ، މިނިސްޓަރގެ ޓީމް. އަޅުގަނޑުމެން ތައްޔާރުވަމުން ދަނީ 2023
އަހަރުގެ ބަޖެޓަށް. ބަޖެޓަށް ތައްޔާރުވަމުންދާއިރު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބަޖެޓު ޑިސްޕަރސްމެންޓާއި ބަޖެޓުގެ
އެލޮކޭޝަންތައް ކިހާވަރަކަށްތޯ މިސާލަކަށް އެ ބަލާލަން އެބަ ޖެހޭ. އެއީ ބައެއް ދާއިރާތައް، ބައެއް ރަށްރަށުގައި
މިހާރުގެ ރިޔާސީ ދައުރުގައި އެއްވެސް ޕްރޮޖެކްޓެއް އަލަށް ނުފެށޭކަން ބައެއް މީހުން ފާހަގަކުރެވޭ. ދެން އަނެއްބައި
ރަށްރަށުގައި ހަމަ ވަ ރަށް ގިނަ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިނގަމުންދޭ. ދެން އެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ފާހަގަކުރާ ކަމެއް.
ދެންމެ ވިދާޅުވެއްޖެ ބަޖެޓު ޑިސްޕާސްކުރެވޭ ކަމަށް. އެކަމަކު ބަޖެޓު ޑިސްޕާސްކުރެވުން އެއީ ހަމަ އެއް ތަނަކަށް އެއް
ބަޔަކަށް ހިނގައިދާނެ، ޑިސްޕަރސްކުރަމުންދާނެ ބައެއް. އެ އީ ވަރަށް ތަފާތު ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، އުސޫލެއް
ގޮތުން އަޅުގަނޑަށް އިވޭ، އޮޑިޓު އޮފީހުން ވެސް އެ ކަންތައް ބައްލަވާނެ ކަންނޭނގޭ. އެ ޑިސްޕަރސްކުރުމުގައި
ހުންނަ އުސޫލުތައް އެއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ބޭނުން ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން
އަހާލަން. ދެން ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކޮށްދޭ ގާނޫނުގައި ހުރި
ކަންތައްތައް. ދެން ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑަށް މަޖިލިސް އަހަން ބޭނުންވާނީ އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނީ ގޮތުން ތި
ބޭފުޅުން ލާޒިމުކޮށްފައި ހުރި ކަންތައްތައް ކިހާވަރަކަށްތޯ ކުރެވެނީއާއި ބަޖެޓު ޑިސްޕަރސްކުރުމުގައި ނުވަތަ ބަޖެޓުގެ
ގޮތުން ދިމާވާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުން ކުރާ ދެ ކަންތަކަށްވާތީ. ދެން ޕޮލިސީ ގިނަފަހަރު މި އަންނަނީ
ރިޔާސީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ. ތި ބޭފުޅުން ގިނަ ބޭފުޅުންނަކީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
އައްޔަނުކުރައްވާފައި ތިބި ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނާ ޚިލާފަށް. އެހެންވީމާ، މިގޮތުން ހުންނަ ޕޮލިސީގައި އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވުނު ބައެއް ގެޕްތައް އެބަ ހުރި. އެއީ ބައެއްފަހަރު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ރައީސް އޮފީހުން އަންގަވާ
އިންސްޓްރަކްޝަންތައް ވެސް ބައެއްފަހަރަށް، ބައެއް ވަޒީރުންތައް އަދި އެޑިޔުކޭޝަން މިނިސްޓްރީން އެ
41

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކަންތައްތަކަށް މާބޮޑަށް ފުލްފިލް ނުވާ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވޭ ޙަޤީޤަތުގައި. އެ އަންގާ
ޑައިރެކްޝަން ޕޮލިސީ، ޑައިރެކްޝަންތައް ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި އެ ފުލްފިލް ނުވާކަން ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން.
ދެން ބުނާ ގޮތުން މަޖިލީހުން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާނީ ބުނާ ގޮތަށް ބަޖެޓާ އެއްޗެހި، ބަޖެޓުގެ ޑިސްޕަރސްމެންޓާއި
ހަމަހަމަކަމާއި ޢަދުލުއިންޞާފުގެ ދަށުން ބަޖެޓު ބެހިގެންދެވޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިއީ އަޅުގަނޑު. ބަޖެޓު ތި ބޭފުޅުން
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ބަޖެޓު އެލޮ ކޭޓުކުރާ މިނިސްޓްރީން އަޅުގަނޑުމެން މަޖިލީހުން އެކި ދާއިރާތަކަށް ނުވަތަ އެކި
އިންސްޓިޓިއުޝަންތަކަށް ބަޖެޓު އެލޮކޭޓުކުރާއިރު އެ ހަމަހަމަކަންމަތީ އެ ހަމަހަމަ އުސޫލެއްގެ މަތިން އެ
ޑިސްޕަރސްކުރަމުންދޭތޯ، އެއް ސުވާލަކީ. އަނެއް ސުވާލަ ކީ، ސަރުކާރުގެ ޕޮލިސީތައް ރަނގަޅަށް ގެންދެވޭތޯ
ކުރެވެމުން. ދެން އޮތް އަނެއް ސުވާލަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައެއްފަހަރު ސިޔާސީ ގޮތުން ބައެއް ސްކޫލުތަކުގައި
ސިޔާސީ، ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި އަންނަނީ އިންތިޚާބުގެ ދުވަސްވަރު. އަންނާތީވެ ބައެއް ސްކޫލުތަކުގެ
ޓީޗަރުން ބައެއްފަހަރު ވަރަށް ބޮޑަށް ސިޔާސީވެގެން އެބަ ދޭ. ސިޔާސީވުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް ދިމާވަނީ އަނެއް
ސިޔާސަތުގައި ތިބޭ ދަރިވަރުން އެ ކުދިންނަށް ވަނަ ލިބޭފަހަރު އެ ކުދިންނަށް އެވޯޑު އެއްޗެއް ނުދީ ރަސްމިއްޔާތުތައް
ނުބާއްވާ މިކަހަލަ ކަންތައް ވެސް ވަރަށް ގިނައިން ދިމާވެފައި އެބަ ހުރި. އަޅުގަނޑު ތަންކޮޅެއް ދިގުކޮށްލާނަން ތި
ބޭފުޅުން އަނެކަތިކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ. މިހާރު ސިޔާސީ ފިކުރެއްގައި ހުންނަ ފަރާތްތައް، ގިނަފަހަރު ޓީޗަރުންގެ ގިނަ
މެޖޯރިޓީ އޮވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ ނޫނީއްޔާ ސްކޫލު މެނޭޖުމަ ންޓަކީ ސިޔާސީ ވަކި ފިކުރެއް. ސިޔާސީ ފިކުރެއްގައި
އޮންނަ ކަމަށް ވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ސިޔާސީ ފިކުރުގެ ފަރާތްތައް ރަށުގައި ނުވަތަ އެ ސަރަޙައްދެއްގައި އުޅޭ
ސިޔާސީ ފިކުރު އަންނައިރު މި މަތީ މަޤާމުތައް ހޯދާއިރު އެ ކުދިން އެ ކަންތައްތައް ފާހަގަކުރެއޭ. ދެން އެކަމަކު
ސިޔާސީ ގޮތުން ޚިޔާލު ތަފާތުވުން ކުދިން އަންނައިރު އެ ނުކޮށް އޭގެ ސަބަބުން ޙަޤީޤަތުގައި އެ ކުދިންގެ
މޯޓިވޭޝަނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އަސަރުކުރަމުންދޭ. އަޅުގަނޑުގެ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ ތަޖުރިބާތައް އެބަ ހުރި. ވަރަށް ގިނަ
ކޭސް ސްޓަޑީތައް އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުން ބޭނުމިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެން އަރުވައިދީފާނަން އިނގޭތޯ. މިއީ ވެސް އަސްލު
ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ހިނގަމުންދާ ކަންތައްތައް. އެހެންވީމާ، ޙަޤީޤަތުގައި ޕްރޮފެޝަނަލީ ސްކޫލުތަކުގައި ދެވޭތޯ،
މި ޚިދުމަތް ދެވޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ ޓީޗަރުން ވެސް މިގޮތަށް މަސައްކަތްކޮށްދެއްވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ސިޔާސީ ގޮތުން ސިޔާސީ ބައެއްގެ، މި ބުނީ ސިޔާސީ މީހެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެދޭ ކަމެއް.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
42

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އާދެ! މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ފުރަތަމަ ސުވާލަކަށް މި ވިދާޅުވީ މި ބަޖެޓު
އެލޮކޭޝަންގެ ވާހަކަ. ބަޖެޓު އެލޮކޭޝަން އެއީ މުޅި ސަރުކާރުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހާ ގުޅިގެން ކުރައްވާ
މަސައްކަތެއް. އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ދާއިރާއަށް ބޭނުންވާ ކަންކަން މިނިސްޓްރީގެ ލެވެލްގައި
ފާހަގަކުރިން. ދެން ހަމަ އިތުރު މަޝްވަރާތަކަށްފަހު ބަޖެޓު އެލޮކޭޓުކުރެވެނީ. ބަޖެޓު އެލޮކޭޓުކުރެވޭ ގޮތަށް އެ
ކޯޑުތަކުގައި އެ ހުންނަ ކަންކަން ވޭތޯ، އެ ތަންފީޒުކުރެވޭތޯ މިނިސްޓްރީން ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރޭ. އަދި
އެ ކަން ކުރަން އަޅުގަނޑުމެން. ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކަށް ވިދާޅުވީ ޕޮލިސީ ޑިރެކްޝަންސް. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ
ހުރިހާ ސިޔާސަތުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ރަނުން ރަނަށް އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަން ތަންފީޒުކުރަން އިނގޭތޯ.
އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބީ ވެސް. ދެން ޚާއްޞަކޮށް ރައީސް އޮފީހުން އަންނަ ޕޮލިސީ ޑިރެކްޝަން
އަޅުގަނޑުމެންގެ މެނިފެސްޓޯގައި އޮންނަ ޕްލެޖެއް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ސެޕް، އަޅުގަނޑުމެންގެ އެނުއަލް ވޯކް
ޕްލޭން މި ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ކަންތައް ހުންނަނީ ގުޅިލާމެހިފަ. އެހެންވީމާ، އެ ކަންކަން ތަންފީޒުކުރުމުގެ މަސައްކަތް
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ސަރުކާރުގައި ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކަށް ވިދާޅުވީ ސިޔާސީ ކަންތައްތައް
ސްކޫލު ތެރެއަށް ވަނުމާއި ދަރިވަރުންނަށް އޭގެ އަސަރުކުރުމާ މި ކަންކަމުގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެން ވެސް މި
ދިރިއުޅެނީ އެއްކަލަ މުޖުތަމަޢެއްގެ ކަމުގައި ވާތީވެ އެ މުޅި މުޖުތަމަޢުގައި ހިނގާ ކަންކަން ސްކޫލު ތެރެއަށް ވެސް
ވަންނާނެ. ސްކޫލަކީ ރަށެއްގައި ހުންނަ އެންމެ ބޮޑު އެއް މުއައްސަސާ. އެހެންވީމާ، އެ ހުރި ހާ ކަހަލަ ކުދިން ދާނެ
އެ ތަނަށް. ހުރިހާ ވަ އްތަރެއްގެ މުދައްރިސުން ވެސް ތިބޭނެ. އެކި ފިކުރުގެ މީހުން ވެސް ތިބޭނެ. ދެން
އަޅުގަނޑުމެން އަސްލު ބޭނުންވޭ ސްކޫލުތަކަކީ ވަރަށް ޕްރޮފެޝަނަލްކޮށް މަސައްކަތްކުރާ ތަންތަނަށް ވާން.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވާނެ މުދައްރިސުންނާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަންނީ މުވައްޒަފުންގެ ސުލޫކީ
މިންގަނޑެއް ހަދާފަ. އެ މިންގަނޑު މިހާރު ފާސްކުރުމުގެ މަސައްކަތް ސީ.އެސް.ސީއާ ގުޅިގެން މި ކުރިއަށް ދަނީ.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މުދައްރިސަކަށްވީތީ ވެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕްރޮފެޝަނަލް މުވައްޒަފަކަށްވީތީ ވަކި ކަހަލަ
ސުލޫކެއް އެ މީހުން ގައިގަ ހުންނަންޖެހޭނެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އެންމެ މުހިންމު ކަމަކަށް ވާންވާނީ ދަރިވަރުންގެ
ރައްކާތެރިކަން އަދި އެ ކުދިންގެ މަސްލަޙަތު. އެހެންވީމާ ، އެކަމަށް، އެ މަގަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މިންގަނޑު ހެދިފައި ވާނީ. ވަރަށް އަވަހަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސީ.އެސް.ސީން ތަންފީޒުކުރެވި
43

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އޭތީ އެޕްރޫވްވެ، ތަންފީޒުވާނެހެން. މި ގާނޫނާ ގުޅިގެން އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން އެ ސުލޫކީ މިންގަނޑު މި
ތައްޔާރުކުރީ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޖަވާބު ދެވިއްޖެހެން ދެއްތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. މަނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ފަހު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ އިނގޭތޯ.
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ހާރޫން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. މަރުޙަބާ މިނިސްޓަރ. އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ސުވާލު ފަށާނަން މި ކިޔެވުން ދޫކޮށްލާ ކުދިން
ދޫކޮށްލާ ނިސްބަތް ދެންމެ މިނިސްޓަރ ހިއްސާކުރެއްވި ޝީޓުން އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް އެބަ އަޅައިގަނޭ ކީ ސްޓޭޖު 4
ފުދޭވަރަކަށް ނަންބަރު މަތީގައި މި އުޅެނީ. އަސްލު އެއީ ކިހިނެއްތޯވެގެން ސާފުކޮށްލަން. ދެން އަޅުގަނޑުގެ އަނެއް
ސުވާލަކީ، ފޮތްތައް ބަދަލުކުރުމާއި މަންހަޖު ބަދަލުކުރުމުގެ ވާހަކަދެކެވިއްޖެ. މި ކަމަކީ މިއީ މުޖުތަމަޢު ތެރޭގައި
ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ވާހަކަދެކެވޭ މައުޟޫޢެއް. ކިހާވަރަކަށް އާންމުން މި ކަމުގައި ބައިވެރިކޮށްފައިވާނެތޯ؟ މި
ދެންނެވީ ބެލެނިވެރިންނާއި މުޖުތަމަޢު. ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ ، މިހާރު ކިޔަވައިގެން ނުކުންނަ ކުދިންގެ ތެރޭގައި މި
މަސައްކަތުގެ ތަޖުރިބާއާއި މަސައްކަތުގެ އަޚުލާޤު މި އޮފީސް މާހައުލެއްގެ އަޚުލާޤު މި ކަންކަން ވަރަށް ބޮޑަށް ދަށް
ކަމަށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން ފާހަގަކުރޭ. މި ކަން ރަނގަޅުކުރުމަށް ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ކޮންކަމެއްތޯ
ރޭވިފައި ހުރީ ނޫނީ ކުރެވެމުން ދަނީ. ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި 216 ސްކޫލެއް ހުރިއިރުގައި އެއް
ދަންފަޅިއަށް ބަދަލުކުރުމަކީ މިއީ މި ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތެއް. މިހާތަނަށް ހާސިލުކުރެވުނީ މިކަމުގެ ތެރެއިން ކިހާ
ނަތީޖާއެއްތޯ؟ ދެން އެއާ ގުޅިގެން އެއްދަންފަޅިއަށް ބަދަލުކުރީމަ އަނެއް ދަންފަޅީގައި ކުދިންނަށް ކޮން ކަމެއްތޯ މި
އޮންނަނީ؟ އަނެއް ސުވާލަކީ، ހެނދުނުގެ ނާސްތާ ޕްރޮގްރާމު . މިއީ ވަރަށް ބޮޑަށް ރައްޔިތުން ބަލައިގެންފައި އޮތް
ޕްރޮގްރާމެއް. ކުދިން ވެސް ބަލައިގެންފައި އޮތް ޕްރޮގްރާމެއް. ދެން މި ޕްރޮގްރާމު މިހާރު ހުއްޓިފައި މި އޮތީ ކިހާތާކު
ފެށޭނެތޯ؟ ދެން ފެށޭއިރުގައި މިއަށް އަންނަ ބަދަލުތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟ ދެން ތި ބޭފުޅުންގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަންގައި
ފާހަގަކުރައްވައިފި އުމުރުން 12 އަހަރާއި 18 އަހަރާ ދޭތެރޭ ގެ ކުދިންނަށް މި ކޮވިޑު ވެކްސިންގައި 97% އެޗްވީވި
ވާހަކަ. އަނެއް 3% މި އެޗްވީނުވަނީ ކީއްވެގެން ކަމަށްތޯ ފާހަގަކުރެވިފައި މި އޮތީ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަނެއްހެން
ހަމަ އިޖުތިމާޢީ ބޮޑު މައްސަލައެއް ދިމާވާ ކަމެއް މިއީ. އެހެންވީމާ، އެ % 3 އެޗްވީނުވަނީ ކީއެއްވެގެންތޯ ތި
ބޭފުޅުންނަށް އެއްވެސް ވަރަކަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަ އޮތްތޯ ނޫނީ އެއީ އެ ކުދިން އެކަމަށް ވިލިން ގ ނޫނީތޯ ނޫނީ
44

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެ ބޭފުޅުންގެ ޕޭރެންޓުން ވިލިންގ ނޫނީތޯ. އެ ކަން ހާސިލުކުރަން ކިހާވަރަކަށްތޯ މަސައްކަތްކުރެވިފައި އޮތީ؟ ދެން
އަނެއް ސުވާލަކީ، ދެން ދެންމެ ފާހަގަކުރައްވައިފި ހެލްތު އޮފިސަރުން، ސްޕޯޓްސް ސުޕަވައިޒަރުން މި ޚާއްޞަ
ދާއިރާތަކުން މީހުން ނުލިބޭ ވާހަކަ. ތި ބޭފުޅުންނެއް އެއްވެސް ވަރަކަށް ވިސްނަވަންތޯ ހެލްތު އޮފިސަރުންގެ ބައި،
މިސާލަކަށް ރާއްޖޭގެ ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް އެބަ ހުރި ކަންނޭނގޭ ހެލްތު ޕޯސްޓެއް ނޫނީ ހެލްތު ސެންޓަރެއް. އެ
ތަނުގައި އެބަ އުޅޭ ޕަބްލިކް ހެލްތު ޔުނިޓުތަކެއް ވެސް އެބަ ހުރި. މި ތަންތަނާ ގުޅިގެން އެ މަޤާމުތަކަށް މީހުން
ލިބެންދެން ކުދިންނަށް މި ޚިދުމަތް ދެވޭނެ ގޮތެއް ރާވަންދެން ރާއްޖޭގެ ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް އެބަ ހުރޭ ސްޕޯޓްސް
ކައުންސިލަރެއް ވެސް ލާފަ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ މި މަޤާމުތައް ހަމަޖެހެންދެން، މުސާރަ ހަމަޖެހެންދެން ވެސް މި
ބޭފުޅުން ބޭނުންކޮށްގެން ސްކޫލުގައި ކުދިންނަށް މި ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ވިސްނުން އެބަ ހުރިތޯ؟ އަޅުގަނޑުގެ ފަހު
ސުވާލަކީ، ދެންމެ މިނިސްޓަރ ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި ޓީ ޗަރުންގެ ސުލޫކީ މިންގަނޑެއްގެ ވާހަކަ. ޓީޗަރުންގެ
ޕަރފޯމަންސް ތި ބޭފުޅުން ހައްދަވަނީ އެނުއަލީތޯ ނޫނީ އަހަރަކު ދެފަހަރު ނޫނީ ކުއަ ރޓަލީ އެކަހަލަ ގޮތަކަށްތޯ؟ އެ
ހައްދަވާއިރު ކިހާވަރަކަށް ތި ބޭފުޅުން ބައްލަވަންތޯ ދެންމެ މިކޮޅުން އެހެން މެންބަރަކު ވެސް ސުވާލުކުރައްވައިފި މި
ސިޔާސީ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ގިނައިން ފެނޭ ޓީޗަރުން ވަރަށް އެކްޓިވްކޮށް ސޯޝަލް މީޑިއާގައި
އުޅޭތަން. އުޅެފައި ހަމަ އެ ޓީޗަރުން ގޮއްސަ ކުދިން އެ އެއްޗްިއސަށް އެންގޭޖު ވެސް އެބަ ހުރޭ. މިކަހަލަ ބައިވަރު
ކޭސްތައް ވެސް އެބަ އުޅޭ އާންމު. މި ކަންކަން ހުންނައިރު މި ޕަރފޯމަންސް ބަލާއިރުގައި ކިހާވަރަކަށް މިކަމަށް
ރިއާޔަތްކުރެވޭތޯ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިނިސްޓަރަށް ފުރުޞަތު އަރުވަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ފުރަތަމަ ސުވާލަކަށް ވިދާޅުވީ އައުޓް އޮފް
ސްކޫލު ކުދިންގެ ތެރޭގައި ކީ ސްޓޭޖު 4 ކުދިން ތަންކޮޅެއް ގިނަ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއޭ. ކޮވިޑާ ގުޅިގެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވީ ބައެއް ކުދިން ސްކޫލު ޑްރޮޕްއައުޓު ކުރޭ ނުވައެއް، ދިހައަކަށް ގޮއްސަ. ދެން ބައެއް
ކުދިން ވަޒީފާއަކާ ވެސް ގުޅޭ. ދެން އެކަހަލަ ކަންކަން އެބަ ހުރި ދިމާވެފަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި ހުންނާނެ
އެ ސްޓެޓިސްޓިކްސް. އެހެންވީމާ، ވީ ކޭން ޝެއަރ ވިތް ޔޫ. ދެން ދެވަނައަށް ކުރެއްވި ސުވާލަކީ އަޅުގަނޑުމެން
45

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކަރިކިއުލަމް ބަދަލުކުރެވުނުއިރު، ފޮތްތައް ބަދަލުކުރެވުނުއިރު ކިހާވަރަކަށްތޯ މަޝްވަރާކުރަނީ. ފުރަތަމަ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުގެ 100 ދުވަހުގެ ވަޢުދެއް އެއީ ކަރިކިއުލަމް ރިވިއު ސިމްޕޯސިއަމެއް ބޭއްވުން. އެ
ސިމްޕޯސިއަމްގައި ބައިވެރިވި އެޑިޔުކޭޝަން ދާއިރާގެ ހުރިހާ ހިއްސާދާރުން. އަޅުގަނޑުމެން މި ކަން ކުރިން
މާލޭގަޔާއި މި ކުޅުދުއްފުށީގަޔާއި އަދި އައްޑޫ ސިޓީގައި. ދެން އެއީ އެއް މަޝްވަރާ. ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ވެސް
އެތައް ބައިވަރު މަޝްވަރާތަކަ ކަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެން މި އިޞްލާޙުކުރަނީ.
ދެން ކަރިކިއުލަމެއް ރިވިއުކުރުން، ފޮތް ރިވިއުކުރުން މި ކަންކަމަކީ ވަރަށް އެކަޑަމިކް ބަޔަކު ކުރާ ކަމެއް.
އެހެންވީމާ، ފޮތް ލިޔުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އާންމުން ނެއް އިންވޯލެއް ނުކުރަން. އެކަމުގެ ތަޖުރިބާކާރުން އެ
ކަން ކުރާނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ބޭރުން ބަޔަކު ގޮވައިގެން އެ މީހުންގެ ފަންނީ ލަފަޔާއި އެއްކޮށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަރިކިއުލަމް ޑިވެލޮޕާސް މި މަސައްކަތް ކުރިއަށް ގެންދިޔައީ. ދެން ހަމަ އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންގެ
މުދައްރިސުން ހިމެނޭ ގްރޫޕްސްތަކަކުން ހަމަ މި ފޮތްތައް ބަލައި ވަރަށް ބޮޑަށް ވެޓުކޮށްފައި ފޮތްތައް ބަދަލުކުރެވިފަ އި
އެ ވަނީ. ދެން ތިންވަނަ ސުވާލަކަށް ވިދާޅުވީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ދަރިވަރުންގެ މަސައްކަތު އަޚުލާޤު، އެ ކުދިންގެ
ވެލިއުސް، އަޅުގަނޑުމެން ކޮންކަހަލަ މަސައްކަތްތަކެއްތޯ ކުރަނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަރިއުލަމަކީ އަސްލު ވެލިއު
ބޭސްޑް ކައިރިކިއުލަމެއް. ކައިރިކިއުލަމް ރަނގަޅު ގޮތުގައި ތަންފީޒުކުރެވިއްޖެއްޔާ ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅު، އަޚުލާޤު
ރަނގަޅު ކުދިންތަކެއް ސިސްޓަމުން ބޭރުވާނީ. މި ކަންކަން ތަންފީޒުކުރުމުގައި އެބަ އުޅޭ ގޮންޖެހުންތަކެއް. ދެން އެ
ކަންކަން އިޞްލާޙުކުރުމަށް ޓަކައި ހަމަ ގިނަ ޕްރޮގްރާމުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ އެކިއެކި ސެކްޝަން
ޑިޕާޓްމަންޓްސްތަކުން ހިންގެމުން ދަނީ. ދެން އެއީ އޮންގޮއިންގ ޕްރޮސެސްއެއް. ދެން ކުރެއްވި ސުވާލަކީ،
އެއްދަންފަޅީގެ ސްކޫލުތައް، 216 ސްކޫލު ހުންނައިރު ކިހާވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަން ހާސިލުކުރެވިއްޖެތޯ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މުޅިއެކު 156 ސްކޫލު މިހާރު ވަނީ އެއްދަންފަޅިއަށް ބަދަލުކުރެވިފަ. އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން
އިތުރު އިންފްރަރސްޓްރަކްޗަރ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރިއަށް އެބަ ދޭ. މުޅިއެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން 216 ޕްރޮޖެކްޓެއް
މިހާރު ވެސް އެބަ ހިންގަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރި 2016 ސްކޫލު އެއްދަންފަޅިއަށް ބަދަލުކު ރުމަށް ޓަކައި. އަސްލު
ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއް ސްކޫލުތައް އެއްވެސް ގޮތަކަށް އުމްރާނީ ތަރައްޤީއެއް ނައިސް ހުރީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން
ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތްތަކެއް ބައެއް ސްކޫލުތަކުގައި ކުރަންޖެހޭ. މި ޕްރޮޖެކްޓުތަކަކަށް ބަލާއިރު މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އޮންގޮއިންގ އެބަ އުޅޭ 1288 ކުލާސްރޫމްގެ މަސައްކަތް. ދެން 81 މަލްޓިޕަރޕަސް ހޯލެއް އެބަ
އެޅޭ. އެހެނިހެން ތެރޭގައި ހިމެނޭ ލެބްތަކާއި ލައިބްރަރީތަކާއި އޮފީސް އިމާރާތްތައް މިކަހަލަ ތަންތަން 338
ޕްރޮޖެކްޓެއް އެބަ ކުރިއަށް ދޭ. އެހެންވީމާ، އުއްމީދަކީ ހުރިހާ ސްކޫލެއް އެ އްދަންފަޅިއަށް ބަދަލުވުން. އެކަމަކު
46

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އެކަމަށް ވަގުތު ނަގާނެ. އެއީ ބަޖެޓު ތަންދޭ މިންވަރަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ މަސައްކަތްކޮށް އެއްކޮށް
ނިންމާލެވޭނީ. މިވަގުތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ 158 ސްކޫލެއްގެ އެއްދަންފަޅިއަށް ތަޢުލީމު ދެމުން ގެންދަނީ. ދެން
ސުވާލުކުރެއްވި ނާސްތާ ޕްރޮގްރާމުގެ ވާހަކަ. ނާސްތާ ޕްރޮގްރާމު ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން އިމްޕްލިމެންޓުކޮށްފައި އަބަދު
ވެސް ރިވިއުކުރަމުން ދަނީ. ދެން އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އެންމެ ފައިނަލް ރިވިއުއާ އެއްކޮށް މިހާރު
ތަންފީޒުކުރެވެނީ ހަމަ އެ ނީޑު އޮތް ކުދިންނަށް ނާސްތާ ފޯރުކޮށްދޭން. އެ މަސައްކަތް ހަމަ ކުރިއަށް އެބަ ދޭ
އިނގޭތޯ. ދެން ވެކްސިންގެ 3% އެއީ ކިހިނެއްތޯ. 97% އަކީ ވެސް އަސްލު ވަރަށް ބޮޑު އެޗްވީމެންޓެއް ދުނިޔޭގެ
ނިސްބަތަށް ބަލާއިރު. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ވަރަށް ގިނަ ޤައުމުތަކުގެ އެޑިޔުކޭޝަން މިނިސްޓަރުންނާއެކު އެކި
ފޯރަމުތަކުގައި ވާހަކަދެއްކިއްޖެ. ބައެއް ޤައުމުތަކުގައި 19% އެޗްވީޑް، ބައެއް ޤައުމުތަކުގައި 30% އެޗްވީޑް. ހަމަ
އެ މީހުން ސަޕްރައިޒްވޭ އަޅުގަނޑު 97%އޭ ބުނާތީ ވެސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި 97% އެޗްވީވީ ޙަޤީޤަތުގައި
ވަރަށް ގިނަ ބައެއްގެ ބުރަ މަސައްކަތާ އެއްކޮށް. ހަމައެކަނި މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުންނެއް ނޫން .
އެޗް.ޕީ.އޭއިން, މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކުން, ރަށު ކައުންސިލުތަކުން މި ހުރިހާ
ބޭފުޅުންނާ އެއްކޮށް ކުރެވުނު މަސައްކަތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވަރު އެޗްވީވީ. ދެން މި 3% އަކީ ޙަޤީޤަތުގައި
ޕޭރެންޓަލް ކޮންސެންޓާ އެއްކޮށް 18 އަހަރުން ދަށުގެ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެކްސިން ދެވެނީ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ފޯސްއެއްނުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، އެއްކަލަ ބެލެނިވެރިން އެއްބަސްވާ މިންވަރަކަށް ދެވިފައި މި
އޮތީ. ދެން ސުވާލުކުރެއްވީ ހެލްތު އޮފިސަރސްއާއި ސްޕޯޓްސް ސްޕަވައިޒަރސްއާ މި ބޭބޭފުޅުން ތަމްރީނުކުރުމުގަޔާ އި
އަދި އެހެން ސޮލިއުޝަނެއް ހޯދުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަ މަސައްކަތްކުރަންތޯ. ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް ހަމަ އެ
ރަށެއްގެ ހާލަތަށް ބަލާފައި އެ ޚިދުމަތްތައް ދަރިވަރުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭން އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތެއް
ކުރަން. ރަށުން ނުވަންޏާ މާލެއިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ ކޯލް ސެންޓަރސް ގާއިމުކޮށްގެން ވެސް އެ އެހީ އެ
ކުދިންނަށް ހޯދައިދޭން ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރޭ. ދެން ޓީޗަރުންގެ ޕަރފޯމަންސް އަޅުގަނޑުމެން ކިހިނެއްތޯ
ބަލަނީ. އެއީ ހަމަ އެ ނީޑް ބޭސިސްއެއްގައި މަންތްލީ ވެސް ބައެއް ބޭފުޅުންގެ ޕަރފޯމަންސް ރިވިއު ހެދޭ. ހަދާފައި
ހަމަ އެއްކަލަ ސްކޫލެއްގައި އެ ކިޔަވައިދޭ ޓީޗަރު ޕަރފޯމްކުރާވަރު ނިސްބަތުން ބަލާފައި ބައެއް ހަމަ ބޭރު
މުދައްރިސުން އަޅުގަނޑުމެން ވަޒީފާއިން ވަކި ވެސް ކުރަން ޕަރފޯމަންސް އެޕްރައިޒަލް ހަދާފަ. އެހެންވީމާ، އެ ބައި
ކުރިއަށް ދާނެ. ދެން ޓީޗަރސް އެކްޓިވްކޮށް ސޯޝަލް މީޑިއާގައި އުޅުން. ދެން ޚިޔާލުފާޅުކުރުމުގެ މިނިވަންކަން ވެސް
އޮވޭ. ދެން އެކަމަކު ވަކި ހުދޫދެއްގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޕްރޮފެޝަނަލް ބަޔަކަށްވާތީ، ކޮބައިތޯ އެ ހުދޫދަކީ
އެ އަޅުގަނޑުމެން ސެޓްކުރަން ޖެހޭނެ އެއްޗަކީ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސުލޫކީ މިންގަނޑު
47

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ތަންފީޒުކުރަން ފެށުމުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނަށް އެ ބޭނުން، އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާ ހުދޫދެއް އޮންނާނީ
ގާއިމުކުރެވިފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަނީ ހަމަ ވަރަށް ޕްރޮފެޝަނަލް މުދައްރިސުންނޭ ދެން
އަޅުގަނޑުމެންނާ އެއްކޮށް މަސައްކަތްކުރައްވާނީ. މިސްވިތޯ އެއްވެސް އެއްޗެއް؟
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ހާރޫން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އެއް ދަންފަޅިއާ ގުޅޭ ގޮތުން ކުރި ސުވާލުގައި އަޅުގަނޑު ސުވާލުކުރިން އަނެއް ދަންފަޅީގައި ކީއްތޯ އެ
ކުދިން ކުރާނީ؟ ތި ބޭފުޅުންގެ އެއްވެސް ޕްލޭނެއް އެބަ އޮތްތޯ ؟ މިސާލަކަށް، ބައެއް ރަށްރަށުގައި އެކަޑަމީތައް ހުރީމަ
ހަވީރު ކުޅެން އެބަ ގެންދޭ. ދެން އެ ނެތް ރަށެއްގައި ކިހިނެތްބާއޭ ހަދާނީ؟ ހަމަ ކުދިން މިހެން ރަށުތެރޭ އުޅޭނީބާއޭ
ދޯ. އެއަށް އެއްވެސް ޕް ލޭނެއް އެބަ އޮތްތޯ؟
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން އަސްލުގައި ވަށާ ޖެހޭ ތަޢުލީމެއް ދިނުން އެއީ މި ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތަކީ. ވަށާ ޖެހޭ ތަޢުލީމެއްގެ
ތެރޭގައި ހަމައެކަނި އެކަޑަމިކު ބައެއް ނޫން ހަމަ އެހެން ހުރިހާ ބައިތަކެއް އަންނާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ
އަސްލު މާނައިގައި ވަށާ ޖެހޭ ތަޢުލީމެއް ޕްރެކްޓިސްކުރެވުނީ 44 ސްކޫލެއްގައި. އެއީ ހެނދުނު ހަމަ އެ ކުދިން
ފަތިސް ނަމާދަށްފަހު ދާނީ ކަސްރަތުގެ ހަރަކާތަކަށް. ކަސްރަތަށްފަހު ސްކޫލަށް އައިސް ހެނދުނުގެ ނާސްތާއާ އެއްކޮށް
ދެން ހަމަ ކިޔެވުމުގެ ކަންތައްތައް ކުރިއަށް ގެންދާނެ. އެއަށްފަހު އޮންނާނީ އިޖުތިމާޢީ ކުޅިވަރު ކަހަލަ ކުލަބު
ހަރަކާތްތައް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަސްލު މި ޕްރޮގްރާމް ކުރިއަށް ނުގެންދެވުނީ، މި ހުރިހާ ސްކޫލުތަކެއް ސްކޭލްއަޕް
ނުކުރެވުނީ މި ޓީޗަރސްއަށް އިތުރުގަޑިއަށް އިތުރުގަޑީގެ ފައިސާ ދޭންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި 156
ސްކޫލުގައި މި ކަންކުރާ ކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާ އެއީ ބަޖެޓަށް އިތުރު އިމްޕެކްޓެއް އަންނާތީ އަދި ސްކޭލްއަޕްނުވެފައި މި
އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުން މި ހުރީ ހަމަ އެއް ދަންފަޅިއަށް ބަދަލުކުރެވޭ ސްކޫލުތަކަކީ ވަށާ ޖެހޭ ތަޢުލީމެއް
ދެވޭ ސްކޫލުތަކަކަށް ހެދުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓީގައި ވަރަށް ގިނަ ވަގުތު ހޭދަކުރެވި އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ
ނިންމައިލާ ވަގުތު ވެސް މި އޮތީ ޖެހިފަ. ދެން ނިންމާލުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވާލަން އޮޑިޓު އޮފީހުގެ
ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑު އެހީތެރިކަމެއް ދެއްވާ މި ރިޕޯޓުތަކުގެ ކަންތައް ދިރާސާކުރެއްވުމުގައި އަދި
48

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
ކޭ.ޕީ.އައި ހެދުމުގައި. ދެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިހާރު މި ރިޕޯޓުތަކާ އެއްކޮށް ތި ބޭފުޅުނަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް
އެނގިވަޑައިނަވާނެހެން ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ކޭ.ޕީ.އައިއަށް ޗޭންޖެއް ގެންނަން ޖެހޭ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ބައިތައް
ދެން އަންނަ އެއްޗެއްގައި ހިމަނާލަދެއްވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު މި އުއްމީދުކުރަނީ. ހަމަ އެއާއެއްކޮށް އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންގެ ވެސް ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތައް ހުންނާނެ މިހެން ދިމާވާ ވަގުތުތަކުގައި. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަގުތަކީ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ހިފެހެއްޓިފައި އޮތް އެއްޗަކަށް ވެސް ވާތީއާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން
ނިންމަން ވެސް ޖެހޭ. މިނިސްޓަރަށާއި މިނިސްޓަރުގެ ޓީމަށް އަޅުގަނޑު ހަމަ ބޮޑަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން.
ނިންމާލުމުގެ ކުރިން ދަންނަވާލަން ބޭނުން ތަޢުލީމާ ބެހޭ ގާނޫނު ވުޖޫދުކުރެވި ތަންފީޒުކުރަން ފެށިފައިވާއިރުގައި
އެކަމާ ގުޅިގެން ބައެއް ކަހަލަ ގަވާއިދުތައް ގާތްގަނޑަކަށް ނިމިފައި ހުރި ކަމުގެ ވާހަކަ. އަދި އެހެންވީމަ އެއް އަހަރު
ދުވަހުގެ މުއްދަތެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަވާއިދު ހަދަން ދެވިފައި އޮތީ. މިހާރު މި ދިޔަ އޮގަސްޓުގައި މި ވަނީ އެ
މުއްދަތު ހަމަވެފަ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނަކުން އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަކީ ވެސް ގާނޫނުގެ ތަރަހައިގެ ތެރޭގެ
މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ބަޔަކަށްވާތީވެ ވަކި ގޮތަކަށް ގާނޫނު ކަނޑައެޅުނީމަ އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭ އެ ކަންކަން
ނިމެންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހެނީ. އެއީ މި ކޮމިޓީއަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިއީ ތި ބޭފުޅުންގެ
މަސައްކަތްތައް ބަލަ އި މޮނިޓަރކުރަންޖެހޭ ޒިންމާ އެ އުފުލާ ކޮމިޓީ ކަމަށްވާތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތި ބޭފުންނަށް
މިކަމުގައި އިޝާރާތެއް ކޮށްލަންޖެހޭ ކަމަށް މި ފެންނަނީ. އެހެންވީމާ، ގާތްގަނޑަކަށް ނިމުމެއް ނޫން، ހަމަ ހުރިހާ
އެއްޗެއް ނިންމާލަދެއްވުން އެއީ އެއަށް ޢަމަލުކުރަން ފެށުން. ދެން ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ގާނޫނުގައި ލާޒިމުކޮށްފައި އޮތް
އަޅުގަނޑު ހަނދާންވާ ގޮތުން ރީ ރަޖިސްޓަރކުރުން ނުވަތަ ކިޔަވައިދޭ ނޫނީ ޓިއުޝަން ކުލާސްތައް ކަހަލަ ތަންތަން އެ
ކަންތައްތައް ވެސް ފެށިފައި، ނިމިފައި ދެން ނިމުމަކަށް ކޮބައިތޯ އޮތް ޓާގެޓަކީ؟ ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ދެންމެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވިހެން މިހާރު އުނގެނޭ އުމުރުފުރާގެ 18 އަހަރާ ހަމައަށް ދެއްތޯ، ހުރިހާ
ކުދިންނަކީ ވެސް ހަމަ ސްކޫލަށް ދާން މަޖުބޫރު ކުދިން. ކޮންމެވެސް، އަދިވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފެނޭ ހަމަ
ސުކޫލަށް ނުފޮނުވާ ގޭގެ ތެރޭގައި ޓީޗަރުން ގެނެސްގެން ކިޔަވައިދީ އެކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް ހިނގަމުންދާ ތަން.
އެހެންނަމަވެސް، އެ އުމުރުފުރާ ހުރިހާ ކުދިންނަކީ މިހާރު ކޮންމެވެސް ސްކޫލަކުން ކިޔެވުން މަޖުބޫރު ގާނޫނުން
ކޮށްފައި ތިބި ކުދިން ކަމަށް ވާތީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަށް އެ ކަންކަމާ މެދު ބައްލަވާލައްވަން ޖެހިވަޑައިނަވާހެން
މިހާރު އެ ކަންކަން އޮތް ގޮތަކާ އެއްޗެހި ނޫނީ ކަށަވަރުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން. ދެން މި ދެންނެވިހެން ގާނޫނުގައި ހުރި
މުއްދަތުތަކަށް އެ ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ކުރެއްވުމުގައި އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން ހަމަ އެ ހުރިހާ ކަމެއް އެއާ
އެއްގޮތަށް ގެންގޮސްދެއްވުމަށް. އިތުރު ވާހަކައެއް މިނިސްޓަރު ނިންމާލުމުގެ ކުރިން ވިދާޅުވާން އޮވެއްޖެއްޔާ
49

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
އަޅުގަނޑު އެއް މިނިޓުގެ ފުރުޞަތެއް އަރުވާނަށް އެއީ ވަގުތު ވެސް ހަމަވެފައިވާތީއާ އެއްކޮށް. އެއަށްފަހުގައި ދެން
އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ ނިންމާނަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން ޑޮކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޢަލީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން. މި ގާނޫނާ ބެހޭ ގޮތުން
ސުވާލުކުރެއްވީމަ އަޅުގަނޑުމެން ހަދަން ޖެހޭ ގަވާއިދުތަކާއި އުސޫލުތައް އަޅުގަނޑުމެން ޑެޑްލައިނެއް ހަދާފައި
އެކަމަކު އޭ.ޖީ އޮފީހާ އަދި ހަމަ ރައީސް އޮފީހުން ބައްލަވާ ބެއްލެވުންތައް އެ ކުރިއަށް ދަނީ. މިހާރު ގިނަ
އެއްޗެހި ވެފައި ދެއްތޯ؟ ހުރިހާ އެއްޗެއް ނިމިއްޖެ؟ ގެޒެޓުކުރެވިއްޖެތޯ؟ އާދެ! ދެން އެ ބައި ހަމަ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
މި މަސް ތެރޭގައި ނިމޭނެހެން. އަޅުގަނޑުމެން އޮގަސްޓު ދިހައަކަށް އެއް އަހަރުވީ. ދުވަހަށް ނިންމައިގެން ތިބީ. ދެން
ދެވަނަ ކަމަކަށް މި ކިޔަވައިދޭ ތަންތަން ރަޖިސްޓްރީކުރުމުގެ އުސޫލު މިހާރު ގެޒެޓުކުރެވިފަ. ހަމަ އެ އާއެއްގޮތަށް
ކިޔަވައިދޭ ތަންތައް ރަޖިސްޓަރ ވެސް ކުރަމުން މި ދަނީ. ދެން އޮތީ މުދައްރިސުންގެ ލައިސަންސެއް، އެއަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮވޭ އަދި އަޅުގަނޑުމެން ގަވާއިދު ހެދުމަށްފަހު ދުވަސްކޮޅެއް. އެ ޓޫ އިޔަރސް ތެރޭގައި.
އެހެންވީމާ، އެ މަސައްކަތް ވެސް ފަށައިގަނެ ގެން އެކަމަށް ބޭނުންވާ ވަސީލަތްތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިއު.އޭ.ޑީ
ތެރޭގައި ގާއިމުކުރުމުގެ މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް އެ ދަނީ. ދެން ނިންމާލުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ހަމަ ހުރިހާ
ބޭފުޅުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތްތައް ތަންފީޒުކުރަން ތިޔަ ދެއްވާ އެއްބާރުލެއްވުމާ އަދި އެހީތެރިކަމަށް
ޝުކުރުދަންނަވާލަން. ތެންކިއު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް. ދެން މިނިސްޓްރީން ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތެއްކުރައްވާފައި ވަރަށް ގިނަ ވާހަކަތައް
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިއްސާކުރައްވައިފި. ދެން އަޅުގަނޑަށް ހިވަނީ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ މަޢުލޫމާތު އަޅުގަނޑުމެންގެ މި
ކޮމިޓީ ހުރިހާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ވެސް ހަމަ ލިބިވަޑައިގެންފައިހެން ވާނީ. ހަމަ ދެން އިތުރަށް މަޢުލޫމާތު
ސާފުކުރަން އޮވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ނިޒާމުގެ ތެރެއިން އަނެއްކާ ވެސް ހަމަ އެ ބައި ކުރިއަށް ގެންދެ ވޭނެ. މިހާ
ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން މިއަދުގެ ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުން ނި ންމާ އަދިވެސް މިނިސްޓަރަށާއި މިނިސްޓަރުގެ ޓީމަށް
މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. އަދި އޮޑިޓު އޮފީހުގެ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ހަމަ މަރުޙަބާ ދަންނަން. ވައްސަލާމްޢަލައިކުމް. ކޮމިޓީ
ނިމުނީ.
____
50

ޤައުމީ ތަރައްޤީ އާއި ތަރިކައިގެ ކޮމިޓީގެ 24 ވަނަ ބައްދަލުވުން 21 ސެޕްޓެންބަރު 2022
51